

155

4A 1759

MAGYAR
KÖNYVSZEMLE.

A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM KÖNYVTÁRÁNAK

KÖZLÖNYE.

A NEM. VALLÁS- ÉS KÖZOKTATÁSÜGYI MINISZTERIUM MEGBÍZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

SCHÖNHERR GYULA.

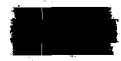
ÚJ FOLYAM VI. KÖTET.

1898-ÍKI ÉVFOLYAM.

BUDAPEST

KIADJA A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM KÖNYVTÁRA

1898.

392 m

M. N. P. ZSÓR KÖNYVTÁR
II. Nyom. Követ. Napló
1990. 43. sz.

43592

VI. KÖTET, 1. FÜZET. ÚJ FOLYAM. 1898 JANUÁR—MÁRCZIUS.

KA

MAGYAR
KÖNYVSZEMLE.

A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM KÖNYVTÁRÁNAK

KÖZLÖNYE.

A NM. VALLÁS- ÉS KÖZOKTATÁSÜGYI MINISZTERIUM MEGBÍZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

SCHÖNHERR GYULA.

1898. ÉVI FOLYAM.

— I. FÜZET. —

BUDAPEST

KIADJA A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM KÖNYVTÁRA.

1898.

TARTALOM.

	Lap
A Magyar Nemzeti Múzeum könyvtára az 1897. évben	1
Kollányi Ferencz. Az olasz állami könyvtárak	18
Dr. Sebestyén Gyula. A Pray-kódex kora (3 melléklettel)	46
A székes-fővárosi levéltár ujjaszervezése	51
Magyar Könyvesház. I. Magyar nyelvű nyomtatványok. (Közlük: <i>Kanyaró Ferencz, Horváth Ignác, Hellebrant Árpád, Ferenczi Zoltán.</i>)	
II. Idegen nyelvű hazai nyomtatványok. (Közlük: <i>Hellebrant Árpád, Horváth Ignác, dr. Török István.</i>) III. Idegen nyelvű	
külföldi nyomtatványok. (Közlük: <i>Kropf Lajos, dr. Török István, Révész Kálmán.</i>)	57
Tárca. A köteles példányokról szóló törvény és végrehajtása	63
A múzeumok és könyvtárak országos főfelügyelete	82
Évnyegyedes jelentés a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárának	
állapotáról 1897 október 1-től december 31-éig	91
Szakirodalom. Schema Primum Generale, sive Forma Studiorum Alben-	
sium. Ism. <i>Dézsi Lajos.</i> — Magyar Műkincsek. Szerk. Radisics Jenő.	
Ism. <i>E—r.</i> — Szana Tamás, A sajtó felszabadulása. Ism. (<i>e.</i>) —	
Albert Maire, Manuel pratique du Bibliothécaire. Ism. <i>E—r L.</i> —	
Folyóiratok szemléje I. Hazai folyóiratok. (Egyetemes Philologiai Köz-	
löny, XXII. 1—3., Erdélyi Múzeum, XV. 1—2., Grafikai Szemle,	
Irodalomtörténeti Közlemények, VIII. 1., Századok, XXXI. 10—	
XXX. 2.) II. Külföldi folyóiratok. (Centralblatt für Bibliothekswesen,	
XIV. 10—XV. 3., Archivalische Zeitschrift, VII., Deutsche Litteratur-	
zeitung, XVIII. 44—XIX. 6., La Bibliographie Moderne, I, 4—5.,	
Revue des Bibliothèques, VII. 8—12., Zeitschrift für Bücher-	
freunde, I. 8—9.)	96
Vegyés Közlemények. Magyar Nemzeti Múzeumi Tanács. Kinevezés.	
Köszönetnyilvánítás. A selmeczbányai óvári levéltár pusztulása.	
Ismeretlen nyelvemlékek. Budán irt török kézirat. (<i>E. P.</i>) A német	
könyvtárnokok első gyűlése. (<i>e.</i>) Levéltári kongresszus. (<i>A—y.</i>)	
Maresius és Baka Péter irodalmi harcának történetéhez. (<i>Révész</i>	
<i>Kálmán.</i>) Adatok Szily András működéséhez. (<i>Sz. K.</i>)	108

A Magyar Könyvszemle

előfizetési díját 1898 január 1-től márczius 15-ig beküldték:

Az 1895. évi folyamra: Dézsi Lajos.

Az 1896. évi folyamra: Dézsi Lajos, Ferenczi Zoltán, Hellebrant Árpád, Károlyi Árpád, Kende Samu, Piukovics József, Verseczi főreáliskola.

Az 1897. évi folyamra: Aradi áll. tanítóképző, Asbóth Oszkár, Ballagi Aladár, Bpesti egyetem történelmi szemináriuma, Bpesti V. ker. főreáliskola, Bpesti ref. főgymn. olvasó köre, Bunyitay Vincze, Csaplár Benedek, Csávolszky József, Csuday Jenő, Dedek Cr. Lajos, Dessewffy Arisztid, Emich Gusztáv, Fiumei tengerészeti hatóság, Gebauer Miklós, Gond Ignác, Gyárfás Tihámér, Gyulai Béla, Hodinka Antal, Horváth Emil, Illésy János, Jankovich Béla, Jeszenszky Alajos, Kanyaró Ferencz, Károlyi Árpád, Kende Samu, Keszthelyi gazdasági tanintézet, Kiss Aron, Knauz Nándor, Kókai Lajos, Lampel Róbert, Lőcsei kath. főgimnázium, Magy. Tud. Akadémia könyvtára, Mandello Gyula, Marczali Henrik, Márm.-szigeti

TARTALOM.

1. ÉRTEKEZÉSEK, ÖNÁLLÓ KÖZLEMÉNYEK.

	Lap
A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM könyvtára az 1897. évben	1
A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM Erzsébet királyné elhunytá alkalmából 1898 szeptember 15-ikén tartott rendkívüli igazgatósági ülésé- nek jegyzőkönyve	209
A SZÉKESFŐVÁROSI LEVÉLTÁR UJJÁSZERVEZÉSE	51
AZ ELSŐ LEVÉLTÁRI ÉS KÖNYVTÁRI SZAKTANFOLYAM	352
ABAFI LAJOS. Kertbeny Károly könyvészeti törekvései	161, 234
DR. BARTHA JÓZSEF. Putnoki levél. (Ismeretlen nyelvemlék.)	128
DR. DÉZSI LAJOS. A kolozsvári református belső templom egyleveles hazai nyomtatványai	277
— Váradi Mihály verse Bethlen Gábor haláláról	372
ERDÉLYI PÁL. Régi kéziratok tatarozása	113
— A gyöngyösi toldalék	225
ESZTEGÁR LÁSZLÓ. A bibliografiai szakismeretek megszerzése	212, 357
FEJÉRPATÁKY LÁSZLÓ. A sanct-galleni konferenzia	321
FERENCZY ZOLTÁN. Erdélyi országgyűlési törvényczikkek az Erdélyi Múzeum könyvtárában	177
DR. ILLÉSY JÁNOS. Nyomdatörténeti adatok	273
KOLLÁNYI FERENCZ. Az olasz állami könyvtárak	18
KUN SÁMUEL. Mikes Kelemen katekizmusáról	125
MAGYAR KÖNYVESHÁZ. (Adalékok Szabó Károly Régi Magyar Könyvtárá- hoz.) I. Magyar nyelvű nyomtatványok. (Közlük: <i>Kanyaró Ferencz, Horváth Ignác, Hellebrant Árpád, Ferenczi Zoltán.</i>) II. Idegen nyelvű hazai nyomtatványok. (Közlük: <i>Hellebrant Árpád, Horváth Ignác, dr. Török István.</i>) III. Idegen nyelvű külföldi nyomtatványok. (Közlük: <i>Kropf Lajos, dr. Török István, Révész Kálmán.</i>)	57
MORVAY Győző. Középiskolánk könyvtárai	131, 246
SEBESTYÉN GYULA. A Pray-kódex kora (Három melléklettel.)	46
SZILY KÁLMÁN. Az első magyar gazdasági folyóirat	270
VARJÚ ELEMÉR. Az 1711-előtti magyar nyomtatványok könyvészete	334

2. TÁRCZA.

	Lap
A KÖTELES PÉLDÁNYOKRÓL SZÓLÓ TÖRVÉNY ÉS VÉGREHAJTÁSA	63
A MÚZEUMOK ÉS KÖNYVTÁRAK ORSZÁGOS FŐFELÜGYELETE	82
ÉVNEGYEDES JELENTÉSEK a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárának állapota- ról 1897. október 1-től 1898. szeptember 30-ikáig 91, 182, 291.	395
A BUDAPESTI M. KIR. TUDOMÁNY EGYETEM KÖNYVTÁRA 1897-ben	186
A MAGYAR TUD. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA 1897-ben	192
A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM KÖNYVTÁRÁNAK szervezete és szolgálati szabályzata	282, 385
AZ ERDÉLYI MÚZEUM-EGYLET KÖNYVTÁRA 1897-ben	398
A SZEGEDI SOMOGYI-KÖNYVTÁR ÁLLAPOTA 1897—1898-ban	401

3. SZAKIRODALOM.

A BUDAI KÖNYVTÁR-EGYESÜLET NEGYEDIK ÉVKÖNYVE. Ism. (e.)	300
A MAGYAR KIRÁLYI KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL NYILVÁNOS KÖNYVTÁRÁ- NAK ÉS TÉRKÉPGYŰJTEMÉNYÉNEK CZÍMJEGYZÉKE. Ism. E. L.	407
BERGMANS PAUL. L'imprimeur Jean Brito et les origines de l'imprimerie en Belgique. Ism. E—r L.	401
FRANKÓI VILMOS. Karai László budai prépost, a könyvnyomtatás meg- honosítója Magyarországon Ism. E. L.	297
GARNETT RICHARD. The Library Series. Ism. Kropf Lajos	203
MAGYAR NYOMDÁSZOK ÉVKÖNYVE. Ism. E—r	299
MAIRE ALBERT. Manuel pratique du bibliothécaire. Ism. E—r L.	100
MÄHRISCHES GEWERBE-MUSEUM. Katalog der Buchausstellung. Ism. E—r	301
MELICH JÁNOS. A gyöngyösi latin-magyar szótár-töredék. Ism. Dr. Bartha József	198
MÜHLBRECHT OTTÓ. Die Bücherliebhaberei in ihrer Entwicklung. Ism. (E—r.)	412
RADISICH JENŐ. Magyar Műkincsek. Ism. E—r.	97
SCHEMA PRIMUM GENERALE. Ism. Dézsi Lajos.	96
SZANA TAMÁS. A sajtó felszabadulása. Ism. (e.)	100
VASENIUS VALFRID. Outlines of the History of Printing in Finland. Ism. Kropf Lajos	303

*

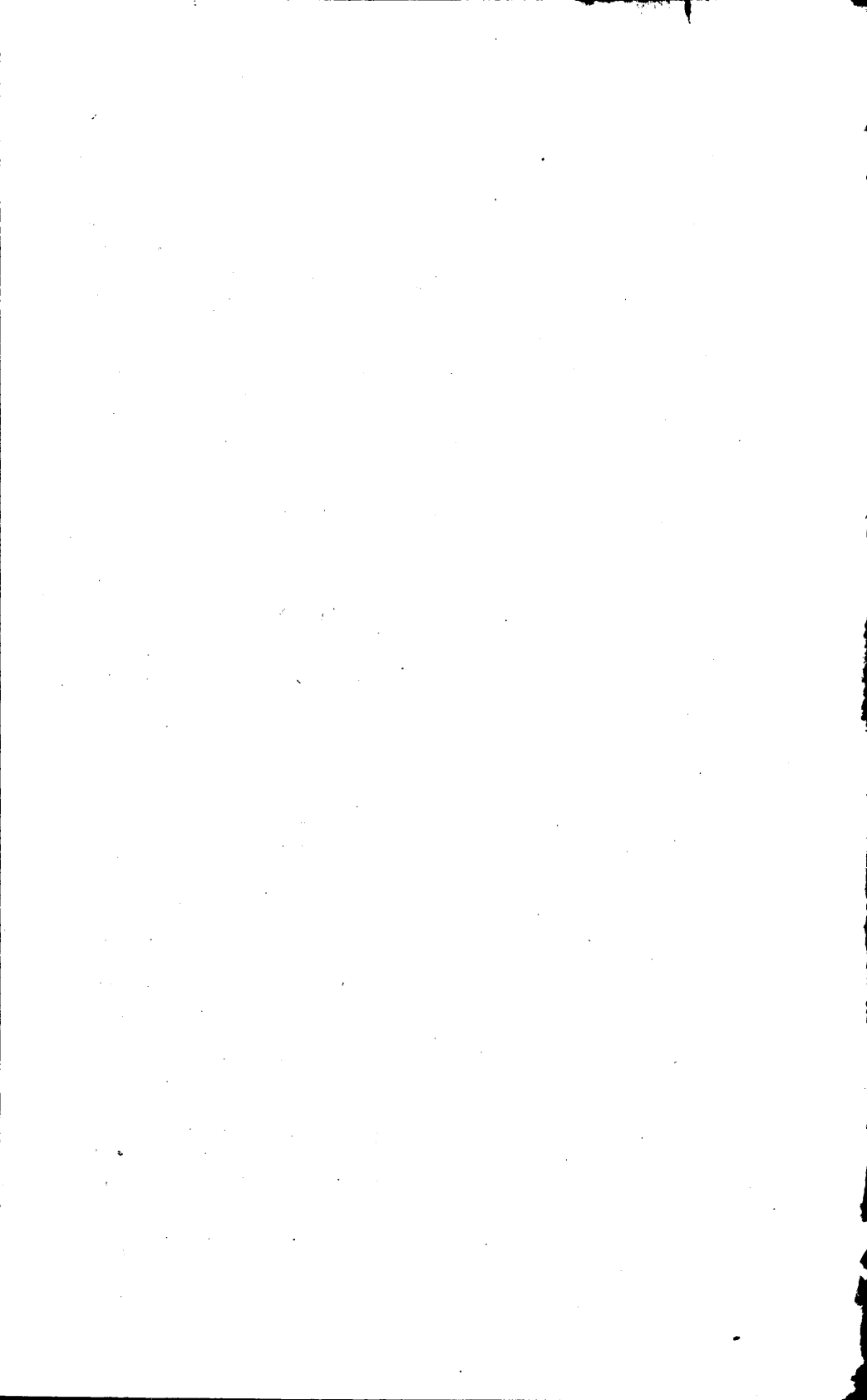
FOLYÓIRATOK SZEMLEJE. I. Hazai folyóiratok. (Egyetemes Philologiai Köz-
löny. Erdélyi Múzeum. Grafikai Szemle. Irodalomtörténeti köz-
lemények. Századok.) II. Külföldi folyóiratok. (Archivalische
Zeitschrift. Centralblatt für Bibliothekswesen. Deutsche Lite-
raturzeitung. Le Bibliographe Moderne. Revue des Bibliothè-
ques. Rivista delle Biblioteche e degli Archivi. Zeitschrift
für Bücherfreunde.)

*

4. VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

	Lap
Magyar Nemzeti Múzeumi tanács	108
Kinevezés	—
Köszönetnyilvánítás	—
A selmezbányai óvári levéltár pusztulása	109
Ismeretlen nyelvemlékek	—
Budán irt török kézirat (<i>E. P.</i>)	110
A német könyvtárak első gyűlése (<i>e.</i>)	—
Levéltári kongresszus Nürnbergben (Á—y.)	111
Maresius és Baka Péter irodalmi harcának történetéhez (<i>Révész Kálmán</i>)	—
Adatok Szily András működéséhez. (<i>Sz. K.</i>)	112
Kinevezések a Magyar Nemz. Múzeum könyvtárában	205
A múzeumok és könyvtárak országos főfelügyelőségének tiltára	—
† Major Lajos	—
Az első könyvtárnoki tanfolyam. (<i>Sz.</i>)	—
Helyreigazításul. (<i>Szinnyei Gerzson.</i>)	206
Ki volt Bertalan pap, a Döbrentei-kódex másolója? (Hubert Emil dr.)	207
A Bibliotheca Phillippica árverése. (<i>Kropf Lajos.</i>)	208
Kinevezések és előléptetések a Magy. Nemz. Múzeum ktárában	313
Változások a budapesti egyetemi könyvtárban	—
Múzeumi könyvtári tisztviselők tanulmányútljai	—
Vidéki könyvtáraink tanulmányozása	314
Bács-Bodrog-megyei könyvtárak. (<i>zs.</i>)	—
A honvármegyei történeti kiállítás katalógusa. (—ó.)	315
Honter János emlékezete. (—ó.)	—
Mátyás király törvénykönyvének 1488-iki lipesei kiadása. (<i>e.</i>)	316
Ráday Pál naplója. (<i>E. P.</i>)	—
Ipolyi Mithológiája. (<i>e.</i>)	317
A bécsi nyilvános könyvtárak. (<i>e.</i>)	318
A népkönyvtárak. (<i>e.</i>)	319
Egy érdekes könyvbejegyzés. (<i>Kropf Lajos.</i>)	—
A magyar bibliografiai irodalom. (<i>e.</i>)	—
A köteles példányokról szóló törvénycikk német fordítása	320
Rövid válasz Szinnyei Gerzsonnak. (<i>Révész Kálmán.</i>)	—
Kinevezés a Magy. Nemz. Múzeum könyvtárában	419
Az iparművészeti múzeum könyvtára. (—ó.)	—
Széchenyi-múzeum a Magy. Tud. Akadémiában. (—ó.)	—
A tizedes bibliografiai rendszer. (<i>e.</i>)	420
A gyógyósi glosszák kódexe. (<i>M. J.</i>)	—
»Régi Magyar Könyvtár.«	421
Sayous-bibliografia. (<i>e.</i>)	422
Könyvkötészeti pályázat. (—ó.)	—

*

A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM KÖNYVTÁRA AZ 1897. ÉVBEN.

Az 1897. év nevezetes gyarapodásokkal gazdagította a könyvtár anyagát. A nyomtatványok osztálya az 1896. évben ajándék útján idekerült Horvát Árpád-féle könyvtár beváló anyagának beosztásával, a Darnay Kálmán által ajándékozott Kisfaludy Sándor-féle könyvtárral, a kéziratár és levéltár az ezredéves orsz. kiállítás történelmi főcsoportjából az erre rendelt külön alap segítségével megszerzett rendkívül becses másolati és fénykép-anyaggal, valamint két kiváló írónk (Hugo Károly és Szigligeti Ede) irodalmi hagyatékának megszerzésével és több letéteményezett családi levéltárral nem közönséges mértékben szaporodott.

A szaporodás nagy mérvének megfelelőleg a tisztviselői kar fokozódott buzgalommal fáradt azon, hogy a könyvtári feldolgozás a gyarapodás mögött ne maradjon és sikerült is elérnie, hogy a gyarapodásnak leginkább kitett osztályok (a nyomtatványi és levéltári osztály) az anyag könyvtári feldolgozása tekintetében nagyobb hátrálékok nélkül zárhatták le az évet, sőt egyik osztály (a kéziratár) az anyag egy részének, az irodalmi levelezéseknek intenzivebb feldolgozásához is hozzá foghatott.

A könyvtár gyarapítása érdekében a tisztviselők közül többen hivatalos kiküldetésekből részesültek. Így *Fejérpataky László* egyet. tanár és igazgató-őr két ízben Bécsbe utazott a kihalt gr. Blagay-család levéltára és egy nagybecsű török-magyar oklevélgyűjtemény megszerzése érdekében. *Schönherr Gyula* levéltárnok Kemenes-Mihályfán a Vidos, Sajó-Örösön a Melczer és Margonyán a Dessewffy családok levéltárait vette át mint örök letéteményeket a Múzeum számára. Dr. *Erdélyi Pál* segédőr, dr. *Sebestyén Gyula* könyvtári segéd és *Kerekes Pál* laboráns Sümegen részletes

jegyzék mellett vették át Kisfaludy Sándor könyv- és levéltárát. *Horváth Sándor* levéltári gyakornok Nagy-Záblatra (Trencsénm.) a gr. Teleki Elemér tulajdonát képező levéltár átvétele céljából küldetett.

Ezen hivatalos úton kívül a könyvtár tisztviselői közül többen a Nagyméltóságú Miniszter úr kegyes gondoskodása következtében a könyvtári administratio szempontjából nagy fontosságú tanulmányutakat tettek, melyekről szóló tartalmas jelentéseik a könyvtár folyóiratában láttak napvilágot. Így *Kollányi Ferencz* ör a M. Tud. Akadémia támogatásával Olaszországban hosszabb ideig tartó tanulmányutat tévén, ez alkalommal oly megbízásban részesült, hogy az olaszországi múzeumok és kivált a könyvtárak szervezetét és belső kezelését, különösen a nyomdai köteles példányok szempontjából, tanulmányozza. Dr. *Erdélyi Pál* segédőr a londoni könyvtári, dr. *Esztegár László* könyvtári segéd pedig a brüsszeli nemzetközi bibliografiai értekezletre küldettek, hogy ott, mint a M. Nemz. Múzeum képviselői, a könyvtártan mai állapotával és vezérlő elveivel közvetlen szemlélet alapján ismerkedjenek meg. A Magyar Nemzeti Múzeum megfelelő javadalmi tételéből nyert segélylyel Dr. *Schönherr Gyula* levéltárnok Zarában és Velenczében végzett tanulmányokat, mely utóbbi helyen kivált az ottani állami levéltár berendezését és kezelését tette tanulmány tárgyává.

A könyvtári gyarapodás nagy mennyiségű anyagának elhelyezése nagyobb mérvű bútorszaki és berendezési munkálatok megtörténtét tette szükségessé. A már igen nagy mértékben mutakozó helyszükén a még rendelkezésre álló helynek lehető kihasználásával kellett segíteni. Így készült nyolcz keresztszekrény a kéziratok és egy kettős-szekrény a levéltárban az ezredéves orsz. kiállítás alkalmával megszerzett pecsétlenyomat-gyűjtemény számára. Legnagyobb mérvűek a levéltár részére történt átalakítások. A múzeumi épület földszintjén öt helyiség bútoroztatott be, melyek közül három az örvendetes módon gyarapodó családi letétemények elhelyezésére szolgál; egyik ezek közül délutáni és esti dolgozó helyiségnek is berendeztetett; egy helyiségben pedig a könyvtár duplumai számára a rendszeres kezelés céljából állványok készültek s az itt elhelyezett másodpéldányok lajstromoztattak.

A személyzeti létszámban az év folyamán nagyobb változás nem történt. A tisztikarnak egyik nagyérdemű tagját, id. *Szinnyei*

József hírlapkönyvtári őrt Ő Felsege a királyi tanácsosi czímmel méltóztatott kitüntetni. Az 1897. évi állami költségvetéssel a könyvtárnál egy új szolgálai állás rendszeresítettén, arra *Sáfár István* neveztetett ki; ez ujonnan szervezett állással a könyvtári alkalmazottak létszáma: 13 tisztviselő, 4 díjnok, 1 laboráns, 6 szolgál, 2 felvigyázó; összesen 26.

A könyvtár folyóirata, a *Magyar Könyvszemle*, évnegyedes füzetekben a lefolyt éven át is pontosan megjelent, kiváló figyelemmel kísérvén a bibliografia mostani állását és ismertetvén a könyvtár életében előforduló minden nevezetesebb mozzanatot. A folyóirathoz mellékletképen az 1896. évi magyarországi hírlap-irodalom jegyzéke járult, mely a könyvtárba érkező kötelesepéldányok alapján állítottatott össze.

A hivatalosan elintézett könyvtári ügyszerabok száma 580-ra rúgott.

A könyvtár egyes osztályainak állapotát az alábbi adatok mutatják.

I. A *nyomtatványok* osztályára nézve az 1897. év nagyfontosságú törvényes intézkedést léptetett életbe. A sajtótermékek köteles beküldéséről intézkedő 1848. évi XVIII. törvényezikk helyébe a magyar törvényhozás új, az igényeknek teljesen megfelelő törvényt alkotott, az 1897. évi XLI. törvényezikket, mely a múzeumot abba a helyzetbe fogja juttatni, hogy a magyar szellem irodalmi termékeinek igazi letéteményesévé legyen, hogy így nemzeti, kulturális és tudományos czéljait teljes mértékben megvalósíthassa.

Az osztály gyarapodása különben a következő: köteles példányokban 5461 drb, ajándék útján 4039 drb, vétel útján 989 drb, áthelyezés útján (a múzeum és a könyvtár egyéb osztályaiából) 751 drb, csere útján 12 drb; összesen 11.252 drb és még 3586 drb apró nyomtatvány.

Ez anyaghoz járul még 1705 mű, melyek a szentiváni dr. *Mészáros Károly* által az 1896. év folyamán ajándékozott Horvát Árpád-féle könyvtárból a múzeum számára eddigelé kiválasztattak, míg a könyvtárnak eddig feldolgozott 3577 művéből 1873 mű bizonyult a múzeumban meglevőnek; ezek tehát a könyvtár teljes feldolgozása után az ajándékozó intentiója szerint a budapesti egyetem böcsészeti karán létesített szemináriumok és az Eötvös-kollégium könyvtárai között fognak szétosztatni.

Az ajándékok közt kétségtelenül a legnevezetesebb az, a melyben szentmártoni *Darnay Kálmán* részesítette a könyvtárat. Az általa ajándékozott Kisfaludy Sándor-féle könyvtár a legértékesebb szerzemények egyike, mely nemcsak irodalomtörténeti, hanem könyvtári szempontból is nagy fontossággal bír. A 2149 darabra menő könyvtár, mely ritka teljességében maradt fenn, a költő szellemi világának tükre.

Egyéb ajándékok közül kiválik két régi magyar nyomtatvány 1596 és 1610 évekből, melyek csak egyetlen példányban ismeretesebbek; mindkettőt *Knauz Nándor* pozsonyi nagyrépost ajándékából szerezte meg a könyvtár.

A többi ajándékozók teljes névsora: Dr. Áldásy Antal, Alsó-Fejérmegye alispáni hivatala, Asbóth Oszkár, Astor-könyvtár New-Yorkból (3 drb), Athenaeum r. társ., Austerlitz Zsigmond, Balch Thomas Willing Philadelphiából, Balics Lajos, Baloghy Dezső, Bécsi tud. Akadémia, Berecz Ede, Berzeviczy Egyed, Besseney-szoborbizottság, Bölcsészethallgatók segítő egyesülete Budapesten, Brünni benzések könyvtára, Brünni Museum Francisceum, Brüsszeli kir. könyvtár, Budapesti kegyesrendi főgymnázium igazgatósága és házfőnöksége (19 drb), Budapesti tud. egyetem bölcsészeti kara (34 drb), Budapesti sz. fővárosi képzőművészeti bizottság, Budapesti szobrászok szakegylete, Bunyitay Vincze, Central-Commission (k. k. statistische) Bécsből, Chicagai John Crerar Library, Dr. Csuday Jenő, Dr. Czobor Béla, Darvai Ármin, Demographiai kongresszus titkári hivatala, Dézsi Mihály, Dunántúli ág. ev. hitv. egyházkerület, Éble Gábor, Egri érseki iroda, Egri érseki lyceum, Egyetemi könyvtár Budapesten, Emke titkári hivatala, Eperjesi Széchenyi-kör, Erdélyi Béla, Erdélyi Pál (3 drb), Esti Ujság szerkesztősége, Esztegár László, Ezredéves orsz. kiállítás igazgatósága, Fábrián Placid, Falussy Gusztáv, Fejérpataky László (342 drb), Ferenczrendiek pozsonyi és szolnoki tartományfőnöksége (2—2 drb), Ferenczy József, Főkapitányság, Földművelésügyi m. kir. ministerium, Franzenau Ágost, Galgóczy Károly, Gohl Ödön (8 drb), Helle Károly, Herczegprimási iroda, Dr. Hodinka Antal, Horn Emil Párisból (5 drb), Horowitz Lajos, Horváth Géza, Horváth Ödön, Irányi Dániel örökösei (229 drb), Ismeretlen (2 drb), Istvánffy Gyula (2 drb), Izraelita magyar irodalmi társaság, Dr. Jankó János, Judavits Lázár, Junker Károly, Karácsonyi Aladár, Karácsonyi

János, Kármán József, gr. Károlyi-család, Kelen István, Kempf József, Képviselőházi iroda, Kereskedelmi m. kir. ministerium, Kerntler Ferencz, Kisch Gusztáv, Knauz Nándor (15 drb), Kollár Jánosné, Kondor József, Krakói tud. Akadémia, Lánczy Gyula, Láng Menyhért, Lázár Imre, Linzi Múzeum, Lovassy Sándor, Ludovika-Akadémia, Mády Ferencz, Magyar földtani intézet, Magyar Hirlap szerkesztősége, Magyar jogászegylet, Magyar kisednevelés és népoktatás kiadóhivatala, Magyar Könyvszemle szerkesztősége (78 drb), Magyar Rekorder Clevelandból (2 drb), Magyar szent korona országainak béke egyesülete (24 drb), Magyar tudományos Akadémia (85 drb), Major Gyula, Majorossy János, Makaraja Pratap Narayan Singh Bahadur Allahabadból, Makay Dezső, Margalits Ede (3 drb), br. Mednyánszky Dénes (97 drb), Mende Bódog, Mezőtúri ev. ref. egyház, Mihalik Sándor, Morse S. Edward, Nágel Ottó, Nagy Géza (5 drb), Népolvasótár szerkesztősége, New-Yorki Astor-könyvtár (3 drb), Oesterr. ung. Revue szerkesztősége, Olasz János, Országos erdészeti egyesület, Országos képtár, Országos protestáns árvaegylet, Országos statisztikai hivatal, Osztrák kereskedelmi ministerium, Osztrák-magyar bank, Palócz Ignác, Párisi Commission des échanges internationaux, Pesti ág. hitv. evang. egyház, Pesti izr. hitközség kórháza, Pintér Sándor, Pongrácz Lajos, özv. Pulszky Ferenczné (7 drb), Ráth György, Dr. Récsey Viktor, Réthy László, Rexa Dezső, Rothschild-könyvtár Frankfurtból, Dr. Rupp Kornél, Ruzitska Béla (5 drb), Salamon Vinczéné, Sárközy Imre, Sárosmegyei jótékony nőegylet, Schaefer Jakab, Schmidt Ferencz, Schönherr Gyula (33 drb), Dr. Sebestyén Gyula, Serajevoi gymnázium igazgatósága, Simon Gábor, Singer és Wolfner könyvkiadó hivatala, Stájerorsz. történelmi társulat, Dr. Szádeczky Lajos, Szalay Imre (6 drb), Szalay Sándor (50 drb), Szeben megye alispáni hivatala, gr. Széchenyi Gyula, Széchy Károly és neje (6 drb), Szedlák Mátyás, Szemnecz Emíl, Szigligeti Ede örökösei (10 drb), id. Szinnyei József (75 drb), Dr. Szinnyei József (257 drb), Szlávik Mátyás, Szögyi G. Vilmos, Takács Sándor, Technologiai iparmúzeum, Thallóczy Lajos (17 drb), Dr. Thar Károly, Törpényi Lajos, Turul szerkesztősége (38 drb), Ungváry Vilmos (14 drb), Upsalai egyetemi könyvtár, Vallás- és közoktatásügyi m. kir. Ministerium, Valparaisoi egyetem, Varga Otto, Varju Elemér, Veszprémi ev. ref. egyházmege, Volf György, Walter

Gyula, Washingtoni Volta-Bureau, Wodianer könyvkereskedése, Zarándy A. Gáspár (4 drb), gr. Zichy Jenő, Zirz-czisztercei rend apátja, Dr. Zolnai Gyula. Az ajándékozók száma 176.

Könyvek vásárlására 2305 frt 85 kr., 623,5 német birodalmi márka és 150 lira fordítottatott. A vétel útján szerzett könyvek nevezetesebb darabjai: Pelbartus de Themeswar műveinek tiz különböző kiadása 1501—1589 évekből (189 márka és 20 frt); Hubertinus de Casali, Arbor vitae Jesu, Velence 1485 (150 lira); Fazio degli Uberti, Dita mundi, Vicenza 1474 (100 frt); Legendae sanctorum Hungariae, Velence 1512 (100 frt); Michael de Vratislavia Introductorium dialecticae, Strassburg 1515 (120 frt); Cicero Quaestiones Tusculanae, Bologna 1496 (65 frt); u. az Velence 1510 (60 frt); Aeneas Sylvius De ritu etc. Theuthoniae, Lipcse 1496 (60 frt); Michael de Hungaria Evagatorium, Köln 1499 (30 frt); Palaeologus M. Praecepta educationis regiae, Basel 1572 (40 frt); Bonfinius Symposion trimeron, Basel 1572 (30 frt); Baronius Annales Ecclesiastici 37 kötet (137 frt 50 kr.); magyarországi török csatákra vonatkozó olaszországi nyomtatványok 1684—1687 évekből 8 drb (51 márka) stb.

A nyomtatványi osztályt az olvasó-teremben 12.407 egyén vette igénybe, kik 25.658 művet használtak; a könyvtáron kívüli használatra pedig 1442 egyén 2108 művet vett ki. E számba azonban nincsenek beletudva azok, kik a belső dolgozó helyiségekben használták a könyvtár anyagát.

A lefolyt évben az új szerzeményekből 7072 mű osztályoztatott, melyekről 9327 czimlap készült. Tekintve, hogy a 11.252 darabra menő gyarapodásból 2149 darab a Darnay Kálmán által ajándékozott Kisfaludy-könyvtárra esik, mely mint ilyen részletes jegyzék kíséretében vétetett át s a könyvtár törzsállományába beosztva nem lesz, e számok bizonyítják, hogy a személyzet képes volt csaknem az egész gyarapodást könyvtárilag feldolgozni. Kötés alá 1350 mű adatott; míg a folyóiratoknak reklamálása 90 eset közül 40-szer vezetett eredményre.

A könyvtár új szerzeményei a jelen évtől kezdve, addig is, míg a feldolgozás sora rájuk kerül, betűrendben állítottak fel, mi azoknak rendszeres kezelését biztosítja. Hasonlókép egy e célra berendezett helyiségben helyeztetek el a könyvtár másodpéldányai, melyeknek lajstromozása folyamatban van. A m. kir. testőrség

alapítandó könyvtára számára 1278 darab választatott ki belőlük, és ezek pontos összehasonlítás után részletes jegyzék kíséretében át is adattak.

II. *A kézírattár* növekedése: köteles példányokban 10 fényképmásolat; ajándék útján után 245 kézirat, 6 irodalmi levél, 5 térkép, 10 fénykép; vétel útján 54 kézirat, 62 irodalmi levél, 190 fénykép a hozzájuk tartozó üveg-negatívokkal; áthelyezés útján 13 kézirat; csere útján 1 kézirat. Összes gyarapodás: 313 kézirat, 68 levél, 5 térkép, 210 fénykép; együtt 596 darab.

Az ajándékok közt irodalmi szempontból kiváló becsűek Hugo Károly kéziratái 10 kötetben, melyeket az elhunyt nagy tehetségű író rokona, Frankl Bernát ajándékozott a könyvtárnak, és kivált Szigligeti Ede irodalmi hagyatéka 92 kötetben, melyet az elhunyt örökösei juttattak a könyvtár birtokába.

Kisfaludy Sándornak könyvtárát 118 darab becses kézirat egészíti ki, melyeket szintén Darnay Kálmán ajándékából bír a könyvtár.

Az ajándékok közt kiemelendő még a kereskedelmi miniszter úrnak, mint az orsz. kiállítás elnökének ajándéka: öt történelmi térkép-rajz, melyek annak idején a kiállítás történelmi főcsoportja számára készültek.

Egyéb ajándékozók még: Athenaeum r. társ., Dr. Bartha József, Berzeviczy Egyed, Bognár Aladár, Gárdonyi Géza, Knauz Nándor, Országos levéltár, Thallóczy Lajos, Varjú Elemér.

Kézírattári anyag vásárlására 2631 frt és 57.60 lira fordított. A szerzemények közt kétségtelenül a legbecsesebb azon 188 fényképből álló gyűjtemény, mely az ezredéves orsz. kiállítás történelmi főcsoportjában kiállítva volt nevezetes magyar vonatkozású régi kéziratokról és Korvin-kódexekről, az e célra rendelt alap segítségével készült. E gyűjteménnyel a múzeum anyaga teljességében és becses voltában párját ritkítja.

Kiválóan érdekesek még Déryné eredeti naplói 12 kötetben, úgyszintén Kovachich Márton Györgynek és József Miklósnak levelezése és kéziratái, melyek vétel útján szereztettek meg; irodalmi szempontból becses Intze Mihály és családi körének levelezése Erdély XVIII. századi tudományos életét illetőleg. Továbbá Schmalkowszky két munkája a magyarországi és erdélyi szabadságharcz történetéről stb.

A középkori kéziratok csoportja vétel útján egy darabbal szaporodott s ez Arquatius Antoniusnak Prognosticon de eversione Europae című XV. századi kézírata.

Csere útján a kézirtár oly kódex birtokába jutott, melynek megszerzésére vajmi ritkán nyílik alkalom. Tvardko bosnyák királynak újabban megszerzett 1380. évi szláv okleveleért cserében a serajevoi bosnyák-hercegovinai orsz. múzeum átengedte a birtokában lévő Korvin-kódexet: Cyrillus contra Haereticos, melylyel a Múzeum Korvin-kódexeinek száma *tizenegyre* emelkedett. A bár csonkított állapotban fennmaradt kódex a kézirtárnak legbecsebb szerzeménye.

A kézirtárat 241 kutató látogatta, kik 774 kéziratot használtak; a Múzeumon kívüli használatra pedig 165 kézirat és 55 fénykép adatott ki.

A végzett munkát illetőleg mindenek előtt konstatalandó, hogy a régi növedék-napló kiegészítése az 1859—1892. évek közt történt, és régi mulasztások következtében felvétetlenül maradt gyarapodás beiktatásával befejeztetett. A folyó munkák mellett évekig tartó rekonstruálási művelet által mintegy 950 felvétetlen kézirat 1269 kötetben teljesen feldolgoztatott és a gyűjteménybe beosztatott. Az újabb szerzemények hátrálék nélkül czéduláztattak. A nagybecsű irodalmi levelezések teljesen újra rendeztetnek és róluk részletes mutató készül. Eddigélé 2044 levél 920 czédulával lajstromoztatott. A kézirtárban eszközölt nagyobb mérvű butorzási műveletek az egész anyag új rendezését és felállítását tették szükségessé. Kötés alá került 106 kötet kézirat.

III. A *hírlapkönyvtár* évi gyarapodása köteles példányokban: 960 évfolyam 67.302 száma, ajándék útján 22 évfolyam 725 száma, vétel útján 14 évfolyam 979 száma, áthelyezés útján 107 évfolyam 5823 száma; összesen 74.829 hírlapszám.

Ajándékozók a következők: Babics Béla, Ezredéves orsz. kiállítás igazgatósága, Gohl Jenő, Kárpáti Endre, Katinszky Gyula, Magyar Híradó szerkesztősége (New-York), Sturm Albert, Szalay Imre.

Hírlapok vásárlására 70 frt 20 kr. fordítottat. Ily módon szereztettek meg a Foia cz. brassói oláh ujság 1858. folyama, az az Oesterr. Courier 1849, a Magyar Hirmondó 1780/1, 1795. és a Divatcsarnok 1853/4 folyamai.

Áthelyezés útján a hirlapkönyvtár kivált Horvát Árpád könyvtárából gyarapodott, honnét több 1848/49-es ujság (köztük a Munkások Ujsága 1848-ból), továbbá az Üstökös, Borsszem Jankó, Bolond Istók teljes folyamai (1894-ig) helyeztettek át.

A hirlapkönyvtárat 1881 egyén látogatta, kik 4247 hirlap-kötetet használtak; múzeumon kívüli használatra pedig 44 térítvényen 187 kötet hirlap kölcsönöztetett. Összesen tehát 1925 egyén 4434 kötetet használt.

A végzett munkát illetőleg: 227 új hirlap 713 évfolyama czéduláztatott; 864 hirlap 44.870 száma revideáltatott. A reklamáziókhoz 782 czédula készült; 516 reklamáló levélben 7183 hirlapszám pótló beküldése kéretett, mely művelet 2471 hirlapszám beküldését eredményezte s így a reklamálás teljes sikerrel nem járt. Kötés alá 901 kötet hirlap került, minek költsége 1141 frt 14 krt vett igénybe.

IV. A *levéltár* gyarapodása ez évben rendkívüli nagy. Ajándék útján a gyarapodás 1469 drb irat, 2 nyomtatvány, 331 pecsétmás, 7 pecsétducz, 1 oklevél-fénykép; vétel útján 1627 irat, 77 fénykép; örök letétemény útján, az alább említendő családi levéltárakon kívül, 1681 drb irat; összesen tehát 5272 darab. E számhoz még hat, újabban letéteményezett levéltár anyaga járúl (a Vidos, Melczer, Dessewffy, br. Radák, váradi Török családoké és gr. Teleki Elemér nagyzáblati levéltára), melyeknek még pontosan meg nem határozható anyaga a 20,000 darabot jóval meghaladja.

E gyarapodásból a Múzeum törzsanyagát 346 drb eredeti középkori oklevél, 22 oklevél-másolat, 1186 újabkori irat és levél, 76 török-magyar irat, 91 czimeres levél és nemesi irat, 7 czéhirat, 240 drb 1848/9-es irat és nyomtatvány, 1 genealogia, 331 pecsétmás, 7 pecsétducz és 97 fénykép szaporítja.

Az ajándék útján megszerzett anyagból a nevezetesebbek a következők: A kereskedelmi m. kir. miniszter úr, mint az ezredéves orsz. kiállítás elnöke, a múzeumnak ajándékozta azon galvanoplasztikai pecsét-másolat sorozatot, mely a kiállítás történelmi főcsoportjában volt látható. A 330 darabot magában foglaló sorozat királyi, erdélyi fejedelmi és városi pecsétet tartalmaz és sphragistikai becse igen nagy.

A legbecsesebb ajándékok közé tartozik Darnay Kálmáné.

ki Kisfaludy Sándor könyvtárával egyetemben 1080 iratot adott át a Múzeumban elhelyezett Kisfaludy családi levéltár kiegészítésül. Hasonlóképen nagyon becses Thaly Kálmán orsz. képviselő ajándéka, ki 49 darab történelmi fontossággal bíró okiratot adott át és Pretzner Karolina úrnőé, ki br. Simonyi József óbester nemesi származására, hőstetteire és kilüntetéseire vonatkozó 76 darab iratot bocsájtott a múzeum rendelkezésére.

Az ajándék útján szerzett középkori okleveleknek talán legbecsesebb darabja az aacheni káptalannak 1370-ben Nagy Lajos királyhoz intézett levele, mely a király által ott alapított magyar kápolnára vonatkozik. E becses darab ajándékozója *Gelcich József* raguzai tanár. Ajándék útján kerültek a levéltárba a néhai Pulszky Ferencz tudományos és társadalmi kitüntetéseihez vonatkozó oklevelek (39 drb), az elhunyt özvegyének ajándékából.

A többi ajándékozók: Áldásy Antal, Bárczay Oszkár, Bartha Miklós, Csornay Gábor, Ernyey József, Holenin szül. Rudnay Aranka, Knauz Nándor, Komlóssy Miklós, Konrád Mihály, Kovács Pál, Kún István, Madzsar Imre, Makovits József, Méhely Lajos, Mérei Gyula, Simonyi Zsigmond, Szigligeti Ede örökösei, Thallóczy Lajos, Turul szerkesztősége, Weisz Lipót, és három ismeretlen.

Oklevelek vásárlására 4511 frt 80 kr. és 10 bir. márka fordított, mely összegből azonban 2000 frtről egy becses levéltár megszerzésére a nm. minisztérium külön gondoskodott.

Ezen 2000 frtnyi vételár egy teljes, 168 mohácsi vész előtti oklevelet magában foglaló és összesen 577 darabot tartalmazó családi levéltár megszerzésére fordított. Túróczi megye egyik ősi családjának e levéltára, mely ritka teljességben jutott korunkra, a múzeumnak igen becses szerzeménye.

Egy másik nagyobb vétel (1000 frtért) Bécsben történt. E gyűjtemény 105 darab, Erdély történetére vonatkozó első rangú fontosságú török-magyar államokiratot foglal magában az 1661—91 évekből. A nagyszámú török athnamek és fethnámék az utolsó török deák, Rozsnyai Dávid kezétől származó hivatalos magyar fordítással vannak ellátva.

Nagyon becses az a gyűjtemény, mely másolatokban, fényképekben az ezredéves orsz. kiállítás történelmi főcsoportjában kiállítva volt levéltári anyagról készült. Erre a célra a törvény-

hozás által megszavazott alapból elkészült ez anyag lajstroma s a múzeumban berendezett másolási irodában 21 nevezetes középkori oklevél lemásoltatott, úgyszintén 59 czimerlevélről (32 festett czimer másával) vététt másolat, valamint a legrégebb és legnevezetesebb oklevelek lefényképeztettek.

Vétel útján szereztetett meg (220 frtért) egy a br. Skrben-skyek levéltárából eredő 167 darabból álló gyűjtemény, melyben kivált a III. Ferdinánd király alchimista kísérletezéseire vonatkozó darabok különös érdekűek.

Zárából nyolcz darab, tatárjárás előtti, magyar vonatkozású oklevél fényképe szereztetett meg, a levéltár e nembeli gyűjteményének teljesebbé tételére.

A családi levéltárak letéteményezése terén a lefolyt év kiválóan nagy eredményt mutat föl. A Múzeumba kerültek: 1. a *Kossuth* család levéltára, 584 darab irattal, közte a család 1479. évi czimerlevelével. 2. A kihalt *Blagay-Ursini* magyar grófi család levéltára 272 drb, legnagyobb részt középkori oklevéllel. 3. A koltai *Vidos* családé mintegy 3000 darab irattal (közte 22 darab középkori). 4. A kellemesi *Melczér* családé. 5. A *Desseuffy* család margonyai protestáns ágának levéltára. 6. A fiágon kihalt magyarbényei br. *Radák* családé. 7. Váradi Török Béla családi levéltárának az *Ethre* és *Sötér* családokra vonatkozó része. 8. Gróf *Teleki Elemérnek* a nagyzáblati uradalommal reá szállott levéltára. Ez öt utóbbi levéltár a közel multban vétetvén át, anyagának természetéről és mennyiségéről még kimutatás nem adható. Ezekkel együtt a Múzeumban letéteményezett családi levéltárak száma 42-re emelkedett.

A családi letétemények ez örvendetes gyarapodása következtében azok folytatólagos elhelyezésére alkalmas helyiség berendezéséről kellett gondoskodni, mely czélból a múzeumi épület földszintjén három szoba a megfelelő bútorzattal láttatott el és itt az anyag felállítása megkezdődött.

Korábbi letétemények közül a következő családi levéltárak nyertek az év folyamán kiegészítést: a Görgey, Kisfaludy, Dobos, Péchy, Szent-Ivány és a Thaly családoké.

A levéltárat 227 kutató látogatta, kik 32,111 iratot, 2 fényképet és 28 pecsétmást, összesen 32,141 darabot használtak; míg

a múzeumon kívüli használatra 68 téritvényen 435 irat, 47 pecsét-
más, 10 fénykép, összesen 482 darab adatott ki.

A végzett munkát illetőleg kiemelendő, hogy az újabb ki-
sebb szerzemények levéltárilag rendezettek. A régebbi rendezetlen
anyagból a Hügyei Farkas és a Felsőbükki Nagy családra vonat-
kozó 4851 drb irat, valamint a régi Jankovich és Illésházy gyűj-
temény 4500 darabja feldolgoztatott; úgyszintén gróf Széchenyi
István levelei és iratai (879 drb).

Az annak idején a kéziratárból a levéltárba áttett kamarai
számadások és Verancsics-féle iratok revideáltván, egykori jel-
zetük szerint állították föl.

Az oklevelek csoportja, helynyerés céljából, a levelek csoport-
jával évről-évre egyesítetett, mi az egész múzeumi levéltári
anyagnak áthelyezését tette szükségessé. Ez új rendezés követ-
keztében a középkori oklevelek gyűjteménye 152, az 1526-ik éven
innen iratoké 332, az 1848/9-es eseményekre vonatkozó
darabok gyűjteménye (ideiglenes elhelyezésben) 120 fiókot
tölt meg.

A családi levéltárak közül 1879 czéduával a Thaly-családé
lajstromoztatott; a Kossuth-családé is befejezéséhez közele; a többi
kisebb családi letétemény a gróf Széchenyiek nagy levéltárával
együtt felállított. Folyamatban van a Balassa család levéltárá-
nak rendezése, valamint az 1894. évben megvett Kossuth Lajos-
féle irományoknak és levelezéseknek lajstromozása, mi a szerző-
dés értelmében csak az 1897. év elején volt megkezdhető.

A gyarapodás mellett meg kell emlékezni a levéltári anyag
apadásáról is. Ugyanis a br. Hellenbach család iratai (számszerint
14,233 drb), melyek annak idején a gr. Berényi család levéltárá-
nak függelékeként kerültek a Múzeumba, méltányossági okokból,
a levéltárat reklamáló br. Hellenbach Dénes úrnak jegyzék mellett
kiadattak. E körülmény azonban a múzeumban elhelyezett csa-
ládi levéltárak számában változást nem idézett elő, mert az a
letétemények között nem önállóan, hanem mint a gr. Berényi-
levéltár függeléke szerepelt.

Befejezésül beszámolunk arról az irodalmi s egyéb tuda-
mányos és társadalmi működésről, melyet a könyvtár tisztviselői
az 1897. év folyamán kifejtettek.

Dr. *Fejérpataky László* igazgató-őr.

1. A Magyar Nemzeti Múzeum könyvtára az 1896. évben. (M. Könyvszemle, 1897.)

2. Emlékbeszéd alsószopori Nagy Imre akadémiai r. tag felett. Felolvasva az Akadémia májusi összes ülésében. (Megjelent az Akadémiai Emlékbeszédek között.)

3. II. Endre arany bullájának czímere (Turul, 1897.)

4. A Hettyey család aragoniai czímere (Turul, 1897.)

5. A Magyar Heraldikai és Genealogiai Társaság működése az 1897. évben (Turul, 1897.)

6. Szerkesztette (Schönherr Gyulával együtt) a Turult, a M. Heraldikai és Genealogiai Társaság közlönyét.

7. Munkában: Zsigmondkori Oklevéltár, mely eddig 100-nál több levéltár anyagát foglalja magában.

Az oklevéltan és czimertan egyetemi ny. r. tanára; a M. T. Akadémiának rendes tagja és történelmi bizottságának előadója; a középiskolai tanárképző intézet és a történelmi szeminárium vezető tanára; a Magyar Történelmi, Orsz. Régészeti és Ember-tani és a M. Heraldikai és Genealogiai Társulatok ig. választmányi tagja; az utóbbi társulat titkára; múzeumi és könyvtári orsz. felügyelő.

Szinnyei József őr.

1. Magyar írók élete és munkái 42—47. füzet. (Jókély—Keszler, összesen 1132 életrajz.)

2. A magyar hirlapirodalom 1896-ban. (Melléklet a M. Könyv-Szemléhez.)

3. Czikkek a Pallas Nagy Lexikonában. (Magyar hirlapok.)

A M. Történelmi Társulatnak és a Heraldikai és Genealogiai Társaságnak választmányi tagja, a M. Tudom. Akadémia irodalom-történeti bizottságának kültagja, az »Otthon« írói körnek választmányi tagja.

Kollányi Ferencz őr.

1. Az olasz állami könyvtárak. Budapest, 1898. 31. l. 8-r.

2. Az albanói hegyek között. (Esztergom, 1897. május 2. szám.)

3. Pater Fermendzin. (Magyar Állam, Alkotmány, május 2. szám.)

4. A magyar ferenczrendiek története a XVI. század első felében. (Sajtkészen a Századok szerkesztőségében.)

5. Esztergomi kanonokok. (Munkában.)

6. Levéltári kutatások Rómában, Parmában, Milanóban. A Szent-István Társulat tudományos és irodalmi osztályának tagja.

Horváth Ignác segédőr.

Régi magyar irodalom 1531—1600. I. közlemény a M. Könyvszemle számára. (Sajtkészen mintegy hét iv.)

Dr. *Schönherr Gyula* segédőr, levéltárnok.

1. Nápolyi László trónkövetelésének külföldi vonatkozásai. Akadémiai székfoglaló; felolvastatott a M. Tud. Akadémia II. osztályának 1897 ápril 5-iki ülésén. (Kivonatban: Akadémiai Értesítő, 1897 deczemberi füzet. Egész terjedelemben: Értekezések a történelmi tudományok köréből, XVII. k. 4. szám.)

2. A Bázna család czimeres levele 1434-ből. (Turul, 1897. 2. füzet.)

3. Apróbb közlemények a M. Könyvszemle és Turul hasábjain.

4. Munkában: Nagybánya város monografiája.

5. Szerkesztette a nm. vallás- és közoktatásügyi miniszterium megbízásából a Magyar Könyvszemle 1897. évi folyamát. Mint társszerkesztő, részt vett a Turul 1897. évi folyama szerkesztésében. Mint segédszerkesztő, részt vett az Athenaeum kiadásában megjelenő »A Magyar Nemzet Története« című vállalat szerkesztésében.

A Magyar Tud. Akadémia levelező tagja és történelmi bizottságának tagja; a Magyar Heraldikai és Genealogiai Társaság és a Magyar Történelmi Társulat ig. választmányi tagja és az előbbinek jegyzője.

Kereszty István segédőr.

1. A hazai nem-magyar nyelvű hirlapirodalom 1897-ben. (M. Könyvszemle.)

2. Folyóiratok a könyvtárban. (M. Könyvszemle.)

Kiseb dolgozatok.

3. A *Hazánk*-ban: Ruskin: Velence Kövei. (Könyvismertetés.) — Dietrich Gyula: Társadalmi kérdések. (Könyvismertetés.) — Mader: A piros czipő. (Balletismertetés.) — Giordano: André Chénier. (Operabírálat.)

4. A *Vasárnapi Ujság*-ban: Aggházy Károly. (Életrajz.) — Leoncavallo. (Zenei tanulmány.) — A »Bohéme« alakjai. (Operabírálat.)

5. A *Reggeli Ujság*-ban: 1148 hirlapunk. (Bibliografiai tanulmány.) — Aggházy: »Maritta«. (Operabírálat.) — Leoncavallo: »Bohéme«. (Operabírálat.)

6. Az *Általános Tudósító*-ban (Könyomat, és ennek révén számos vidéki lapban): A test. (Tornaügyi vezércikk.) — A magyar hirlapirodalom. (Irányczikk.)

7. A *Pallas Nagy Lexiconá*-ban a zenészek életrajza. 1897 június óta a Magyar Zeneszerzők Társaságának jegyzője.

Dr. Erdélyi Pál segédőr.

1. A British Museum és könyvtára. (M. Könyvszemle, 1897.)
 2. Jelentés a második nemzetközi könyvtári konferenciáról, mely Londonban 1897 július 12—17. napjain tartatott. (M. Könyvszemle, 1897.)
 3. Balassa versek-e? (A hét penitenciás ének). (Az Irod. Tört. Közl. szerkesztőségében, sajtó alatt.)
 4. A XVI—XVII. század egyházi költészetének bibliográfiája. (Sajtkészen.)
 5. Munkában: Balassa Bálint élete.
 6. Munkában: A »virágének«.
- A közoktatási kormány megbízásából, mint hivatalos képviselő, részt vett a Londonban 1897. tartott második nemzetközi könyvtári konferencián, alapító tagja a Kisfaludy-Társaságnak, a Történelmi- és Néprajzi Társaságoknak, választmányi tagja a Philologiai Társaságnak.

Dr. Sebestyén Gyula segéd.

- 1897
1. Ki volt Anonymus? (Benyújtott a M. Történelmi Társulat 1897. szept. 30-án lejárt pályázatán.)
 2. A székelyek neve és eredete. (»Ethnographia« I—VI. füz. s külön a »Néprajzi Füzetek« IV. száma gyanánt, kivonatban a Pallas Nagy Lexikona XV. kötetében.)
 3. A magyarok eredetének mondája (Felolvastatott a Kisfaludy-Társ. milleniumi közgyűlésén s megjelent a Kisfaludy-Társ. »Évlapjai« XXXI. kötetében.)
 4. A magyar honfoglalás mondái című pályanyertes művének folytatólagos kidolgozása és sajtó alá előkészítése.
 5. Rege a csodaszarvasról. (Felolvastatott a M. Néprajzi Társaságban.)
 6. Gyászmagyarok. (Felolvastatott a M. Néprajzi Társaságban.)

A M. Néprajzi Társaság főtítkára, a M. T. Akadémia I. osztálya irodalomtörténeti bizottságának tagja, az Országos Hírlap külső munkatársa. — Országos mozgalmat indított a pogánykorinak bizonyult *regölés* maradványainak összegyűjtése ügyében.

Dr. Áldásy Antal segéd.

1. Az Enyingi Török család czimereslevele 1481-ből. (Turul, 1897.)
2. IV. Kelemen pápa egy regestakötete a M. Nemz. Múzeumban. (M. Könyvszemle, 1897. II. f.)

3. Az 1896. évben megjelent kiválóbb történeti munkák ismertetése összefoglaló cikkek alakjában a Mittheilungen des Instituts für österr. Geschichtsforschung és az Archivio storico italiano 1897. évfolyamaiban.

4. Ismertetések és bírálatok a Pester Lloyd, a Századok, Turul, M. Könyvszemle és Magyar Sionban; heraldikai cikkek a Pallas Nagy Lexikonában; bírálatok a Magyar Kritikában.

5. Munkában: A nyugati nagy egyházszakadás történetéből egyes részletek.

6. Munkában: A gróf Zichy család okmánytárának I—IV. kötetéhez név- és tárgymutató.

7. Munkában: A vatikáni könyvtár története.

8. Munkában: Az egyetemes középkor története 1250—1525-ig.

9. Munkában: A magyarországi anabaptisták története.

A budapesti tudomány-egyetemen az egyetemes középkori történet magántanára, a Magyar Történelmi és Genealogiai és Heraldikai társulatok igazgató választmányának, a Szent-István társulat tudományos és irodalmi osztályának tagja; fővárosi törvényhatósági bizottsági póttag.

Dr. Esztegár László segéd.

1. A brüsszeli második nemzetközi bibliografiai konferencia. (Külön lenyomat a M. Könyvszemle 1897. évi folyamából.)

2. A brüsszeli határozatok. (M. Könyvszemle, 1897.)

3. Kisebb közlemények a Magyar Könyvszemle és a Turul Szakirodalom és Vegyes Közlemények cz. rovataiban.

4. Tárcaák a Magyarországon: Izsó Miklósról és a brüsszeli bibliografiai intézetről; az Egyetértésben: a magyar képzőművészetéről; a Főv. Lapokban: id. Szinnyi Józsefről

5. Sajtó alatt Otthon és Másutt cz. könyv. (Kisebb irodalomtörténeti és eszthetikai dolgozatok, utirajzok stb. gyűjteménye.)

6. Munkában: Kossuth és a Pesti Hírlap című kisebb tanulmány a magyar politikai sajtó története köréből, múzeumi kéziratanyag felhasználásával.

7. Munkában: A repertorium kérdés mai állása.

Részt vett a brüsszeli második nemzetközi bibliografiai konferencián 1897 augusztus havában és tartott két előadást az ipari munkások részére a Magyar Nemzeti Múzeum képtárában.

Dr. Melich János segéd.

1. A Nyelvtudományi Közleményekben: 1. Gereb; 2. Sarjú; 3. Zsomba; 4. Fáré; 5. Ismeretlen magyar Calepinus; 6. Magyar jövevények; 7. Báhomos; 8. Hársongárd; 9. Rajnot; 10. Labancz; 11. Esperest; 12. Geréb; 13. Zsebrák; 14. Marha.

2. A Magyar-Nyelvőrben: 1. Jegyzetek Szarvas Gábor német jövevény szavaihoz; 2. Tarack; 3. Fecstej; 4. Körözs; 5. Egy követ fujni; 6. Furik; 7. Német jövevénytörzsek; 8. Heyden Sebald beszélgetései; 9. Erdélyi szász jövevénytörzsek; 10. Szeremle; 11. Tözsér; 12. A kolozsvári kódex.

3. A Magyar Könyvszemlében: 1. Freisingeni töredékek; 2. Heyden Sebald beszélgetései.

4. Ethnographia, Magyar Kritika, Egyetemes philologiai Közöny: több könyvismertetés, bírálat.

5. Sajtó alatt: A Gyöngyösi szótár (A M. Tud. Akadémia kiadásában.)

6. Sajtó alatt: Deutsche Ortsnamen und Lehnworte des ung. Sprachschatzes (Az innsbrucki Wagner czégnél.)

A Magyar Tudományos Akadémia nyelvtudományi bizottságának segédtagja; a Magyar Néprajzi Társaság segédtitkára és könyvtárnoka.

Dr. *Bartha József* segéd.

1. A jelenkori nyelvújítás szavai. (M. Nyelvőr, 1897.)

2. »Töldalék«. — Egy ismeretlen szótár a nyelvújítás idejéből. (M. Könyvszemle, 1897.)

3. Czim és rangsor. (M. Nyelvőr, 1897.)

4. Szépirodalmi lapjaink erkölcsi iránya. (Kath. Szemle, 1897.)

Ismertetések, bírálatok:

5. Zrinyi Miklós élete, Széchy Károlytól. (Kath. Szemle, 1897.)

6. Régi magyar könyvtár. (Kath. Szemle, 1897.)

7. A Lobkovitz, a Keszthelyi, a Jordánszky és Erdy kódexek feldolgozásainak ismertetése. (M. Könyvszemle, 1897.)

8. Szécsény és közvetlen vidéke a honfoglalás előtti korban, Pintér Sándortól. (Ethnographia, 1897.)

9. A magyar nyelvtisztító törekvések története, Bárdos Remigtől. (M. Kritika, 1897.)

10. Szinnyei: Rendszeres magyar nyelvtan. (Egy. Phil. Közöny, 1897.)

11. Szinnyei: A magyar nyelv. (Egy. Phil. Közöny, 1897.)

12. Vegyesek. kisebb ismertetések, szófejtetések és alkalmi cikkek a következő lapokban: Alkotmány, Magyar Szemle, Kath. Szemle, Nyelvtud. Közlemények, Magyar Nyelvőr.

A Szent István Társulat, a Budapesti Philologiai Társaság és a M. Néprajzi társaság tagja.

AZ OLASZ ÁLLAMI KÖNYVTÁRAK.

KOLLÁNYI FERENCZTŐL.

A nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi miniszter úr 1896. évi december 12-én kelt leiratával öt hónapra terjedő szabadságidőt engedélyezvén, hogy a római Fraknoi-intézetben egyháztörténelmi kutatásokat eszközölhessek, egyuttal megbízni méltóztatott, hogy az olasz gyűjtemények és könyvtárak szervezetét is tanulmányaim tárgyává tegyem, és tapasztalataimról annak idején, a gyűjtemények szabályzatának, ügykezelési rendjének bemutatása mellett, részletes jelentést tegyek.

Tanulmányaim és tapasztalataim eredményét, az ő excellenciájához felterjesztett jelentés alapján, az alábbiakban foglalhatom össze.

Midőn olaszországi tartózkodásom ideje alatt Itália könyvtárait, múzeumait tanulmányozni kezdettem, első sorban azon intézetekre fordítottam figyelmemet, a melyeknél a Magyar Nemzeti Múzeummal való bizonyos hasonlatosságot tapasztaltam; hogy így az összehasonlítás révén annál közvetlenebbül álljon szemem előtt az olasz és a magyar intézetek szervezeteinek, ügykezelésének, vezetésének módjában jelentkező előny, vagy hátrány.

Ilyen, a Magyar Nemzeti Múzeummal — legalább az első tekintetre — rendkívül nagy hasonlatossággal bíró közintézetet kettőt találtam: az egyiket Parmában a Pilotta palotában, s a másikat Milanóban az úgynevezett Breraban, a Palazzo delle scienze ed arti-ban.

A páрмаi Palazzo della Pilotta négy féle gyűjteményt foglal magában: a könyvtárt, a levéltárt, a képtárt s a régiségtárt. Ezek közül a levéltár a belügyminiszter joghatósága alá tartozik, a másik három pedig a közoktatásügyi miniszteriumé alatt áll.

A milanói Breraban szintén több féle gyűjtemény őriztetik, úgymint a könyvtár, a képtár, a régiségtár és az éremtár, a melyek szintén a közoktatásügyi miniszterium jogkörébe tartoznak. Az ugyancsak Milanóban lévő hírneves Biblioteca Ambrosianában hasonlóképpen van ugyan a könyvtáron kívül még kép- és szobor-gyűjtemény is, mindazonáltal mint nem állami intézet, itt nem vehető figyelembe.

Sem a pármái, sem a milanói gyűjtemények nem állanak egységes vezetés alatt, amennyiben az ezen intézetekben elhelyezett egyes osztályokra nem terjed ki egy közös igazgatónak felügyeleti joga, hanem mindegyiknek élén egy a többtől tökéletesen független osztályvezető áll, aki egyaránt felelős osztályában a tudományos vezetésért, és az adminisztrációért. Így a Palazzo della Pilottában voltaképpen négy igazgató működik, úgymint, a könyvtár, a levéltár, a képtár és régiségtár igazgatója, habár tulajdonképpen csak a három utóbbi viseli a direttore címet, míg a könyvtár vezetőjét egyszerűen a bibliotecario di III. classe cím illeti meg. Ugyanigy a Brerában is van egy könyvtári, egy képtári, s egy régiségtári igazgató. A könyvtár igazgatóőre valamint a levéltár igazgatója mellett is, a könyvtár vagy levéltár nagyságához képest, mindig több vagy kevesebb hivatalnok működik; míg a képtárakban és régiségtárakban legfeljebb igazgatósági titkárt, vagy némely esetben még egy felügyelőt (soprastante) találunk a nagyobb szolgazsemélyzetten kívül.

Mindezen gyűjtemények, mint már említettük, az egy pármái állami levéltár kivételével, a közoktatásügyi miniszterium hatósága és kormányzása alatt állanak, közvetlenül az ő vezetésétől függenek, anélkül, hogy akár a hivatalos ügyek intézésében, akár az ellenőrzésben más valamely fórum is szerepelne közvetítőként, vagy pedig valamely bármely néven nevezendő bizottságnak jogában állana felettük felügyeletet gyakorolni.

Ami a képtárak, régiségtárak ügykezelését, szervezeti és szolgálati szabályait illeti, ezekre nézve hasztalan kísérlettem meg több ízben is magamnak kellő tájékozódást szereznem. Az ez irányban tett kérdezősködésekre rendszerint azt a választ kaptam: szervezeti, szolgálati szabályaink nincsenek, de úgy halljuk, a miniszteriumban most dolgoznak ki ilyet számunkra; teendőinket főnökeink írják elő s mi iparkodunk a reánk bízottakat a hivatalos

órákon belül elvégezni. Ezt a választ nyertem Parmában, Milanóban, Flórenczben, Rómában stb.

Flórenczben a Museo Nazionaleban is megfordultam e czélből, bár tudtam, hogy az elnevezés daczára a mi Nemzeti Múzeumunkkal nem hasonlítható össze, miután amott kizárólag csak az olasz újabb, főleg renaissance-korbeli kulturtörténelemre és művészettörténetre vonatkozó műemlékek őriztetnek.

A múzeum a flórenczi képtárak igazgatójának vezetése alatt áll, s az intézetben csak egy a felügyelettel megbízott tisztviselő működik, aki a múzeum tudományos vezetését intézi. Ellenőrzi őt körülbelül kéthetenként az igazgatósági titkár. A vételeket az igazgató az ő javaslatára eszközli, ha a vételár az 500 lírát meg nem haladja; ezentul a miniszter jóváhagyása és engedélye szükséges. Kérdésemre, hogy nem ismertethetné-e meg velem szolgálati szabályait, azzal válaszolt, hogy legnagyobb sajnálatára ilyenekkel nem rendelkezik, azonban a legszivesebben rendelkezésemre bocsájtotta azokat a szabályzatokat, amelyek az egyes műkincsek másolására nézve, és az azok őrizetére rendelt szolgazemélyzetre vonatkozólag adattak ki. Az elsőnek czime: »Norma pei copiatori delle rr. gallerie e dei musei di Firenze« (Firenze-Roma, 1888.) a másodiké: »Regolamento per il servizio nelle rr. gallerie e nel museo nazionale in Firenze« (Firenze-Roma, 1892.)

Ha nem is mindazok, akikhez ez ügyben felvilágosításért fordultam, nyilatkoztak úgy, mint a Brerában a képtár igazgatója, de a legtöbbben kétségkívül hasonlóan gondolkoznak. »Ugyan mire való is volna nekünk — úgymond ez — a szolgálati szabályzat, hisz mindössze is csak ketten vagyunk: én és a titkárom; mi meg úgy is tudjuk, meddig tart a hivatalos óra, s mit kell ezalatt elvégeznünk. Ez untig elég.«

E sikertelen kérdezősködések után, hogy valamikép mégis célzt érjek, azzal a kéréssel fordultam a Quirinál mellett lévő osztrák-magyar nagykövetséghez, hogy szíves közbenjárásával eszközölje ki az olasz oktatásügyi miniszteriumnál ezen szervezeti és szolgálati szabályzatok eredetiben, vagy másolatban való kiadását. Azonban bár a nagykövetség, mint hálás elismeréssel említhetem, kérésemet a legkészségesebb elintézésben részesítette, az ez által elért eredmény sem felelt meg várakozásom-

nak. Az olasz közoktatásügyi miniszterium által átengedett szabályzatok közt egyetlen egy van csak, amely az állami régiségtárak szervezeti és szolgálati ügyeivel foglalkozik. Czime: Regio decreto che approva il regolamento pel servizio dei musei di antichità dello stato. Emellett ez is még 1878 április 18-án lett kibocsájtva, és mint értesültem, nagyobb részében nincs is már többé érvényben. A többiek részint a műemlékek fentartása céljából szervezett bizottságra, részint az egyes műtárgyak lemásolására, részint ezeknek a külföldre való szállítására stb. vonatkoznak. Ilyenek: Regio decreto col quale sono nominate commissioni conservatrici dei monumenti e delle opere d'arte, 7. agosto 1874. Regolamento di calchi delle opere d' arte, 7. dicembre 1875. Regio decreto col quale è approvato il regolamento pel servizio degli scavi di antichità, 18. gennaio 1877. Regio decreto che approva lo statuto dell' ente galleria Buonarroti di Firenze 18. maggio 1879. Norme pei lavori di restauro dei dipinti a fresco 3. gennaio 1879. Regio decreto che approva il regolamento concernente i lavori da farsi in economia per i restauri ai monumenti nazionali e per gli scavi di antichità, 22. aprile 1886. Regio decreto 6. agosto 1893. che approva il regolamento per le riproduzioni fotografiche dei monumenti e delle opere d'arte. Rioridinamento degli uffici per esportazione di oggetti d' arte e di antichità, 20. febbraio 1896.

Aránytalanul több betekintést szereztem magamnak az olasz könyvtári viszonyokba. Nem csak hivatásszerű kötelességem teljesítése juttatott ehhez, hanem a könyvtárak vezetőinek előzőkeny készsége is. Itt is megtörtént ugyan, hogy az egyik prefetto azon kérdésemre, vannak-e valamelyes külön szabályaik, azt válaszolta hogy igen is vannak, de ezeket nem fogja velem megismertetni, mert, úgymond, nem egészen válnak be. Általában azonban csak hálával emlékezhetem vissza mindazokra, akikhez felvilágosításért és utbaigazításért fordultam. Mindannyi közt mégis a flórenczi nemzeti könyvtár igazgatója *Chilovi* úr kötelezett le leginkább fáradhatatlan szívességével, aki napokon keresztül személyesen ismertette meg velem a vezetése alatt álló könyvtár berendezését, ügyrendjét, adminisztrációját és szervezetét. Az ő kiváló szakismeretének, úgyszeretetének és ritka előzőkenységének

köszönhetem első sorban, hogy az olasz könyvtári viszonyokról magamnak tiszta képet alkothattam.

Az olasz könyvtárak — természetesen csak az állami könyvtárakról van itt szó — általában két osztályba tartoznak, a szerint amint önállóan vezetnek (Biblioteche Autonome) vagy pedig valamelyik intézettel állanak összeköttetésben. Önálló, autonóm könyvtár van összesen 16, ezek közül hét, úgymint a római, flórenczi, nápolyi, milanói, velencei, palermói és turini nemzeti könyvtárnak nevezetik (Biblioteche Nazionali) a római és flórenczi pedig ezen felül még központiak is (Biblioteche Nazionali Centrali.) A többi 9 általában a királyi könyvtár nevet viseli. A második osztályba tartozik a 12 egyetemi könyvtár (Biblioteche Universitarie) és a Vallicelliana könyvtár Rómában, a mely a Società di storia patria Italiana-val van egybekapcsolva.

A legelőkelőbb helyet mindezek közt a két központi könyvtár, a római (Biblioteca Vittorio Emanuele) és a flórenczi (Magliabechiana-Palatina) foglalja el. Rendeltetésük is fontosabb a többiekénél. Mindkettő egyaránt őrzőjévé van rendelve az olasz szellem munkásságának, és letéteményesei az Olaszországban megjelent irodalmi termékeknek, amennyiben az összes olasz nyomdák tartoznak e két központi könyvtár számára nyomtatványaik egy-egy példányát fentartani. E mellett azonban meg van mindegyiküknek a maga különös célja és feladata is. Mig ugyanis a Vittorio Emanuele kiváló gonddal gyűjti a Róma történetére és az olasz egység létrejöttére (il risorgimento d' Italia) vonatkozó adatokat, sőt ezeket külön helyiségekben, a könyvtár egyéb anyagától tökéletesen elkülönítve őrzi is, addig a flórenczi nemzeti könyvtár első sorban azt tartja szem előtt, hogy az összes Olaszországra vonatkozó, vagy olasz írótól származó munkákat beszerezze. Még hivatalos kiadványaik is két egymástól eltérő célt szolgálnak. A Rómában havonként megjelenő: »Bollettino delle opere moderne straniere acquistate dalle biblioteche governative del Regno d'Italia« czimű folyóirat mindazon külföldön megjelent munkák czimeit hozza, a melyekkel az egyes királyi könyvtárak könyvtári anyagukat időről-időre gyarapították; a flórenczi nemzeti könyvtárnak »Bollettino delle pubblicazioni Italiane ricevute per diritto di stampa« czimen havonként kétszer megjelenő közlönye pedig a legújabb olasz kiadványokat sorolja fel.

A többi autonom könyvtár is többé-kevésbé azt a czélt szolgálja, amit a két központi, csakhogy természetesen korlátoltabb határok közt. A régebbi tartományi beosztások alapján ezek is jutnak bizonyos számú nyomdák részéről köteles példányokhoz, és a rendelkezésükre álló nem éppen nagy pénzüsszegekből egyeb kiváló olasz és külföldi munkákat is tartoznak megszerezni.

Az egyetemi könyvtárak rendeltetése természetesen nem lehet egyéb, mint a tanárok és tanulók tudományos czéljait előmozdító irodalmi termékek beszerzése és megőrzése, rendelkezésükre bocsátva tehetségükhöz mérten mindazt, a mit a kutatás, a tudományos előrehaladás a bel- vagy külföldi irodalom terén felmutat.

Tekintettel azokra a jogosult reményekre, amelyeket a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi miniszter úrnak a nemzeti irodalom sokszorosított termékeinek gyűjtése és megőrzése iránt tanusított kiváló érdeklődése, és a nyomdatermékek tudományos célra szolgáló köteles példányainak beküldésére vonatkozó törvény közel jövőbe helyezett létrejötte, a M. Nemzeti Múzeum Széchenyi-országos könyvtára tisztviselőiben felkeltett, figyelmemet első sorban az Olaszországban bekívánt köteles példányok beküldésének, és kezelése módjának tanulmányozására fordítottam.

Az olaszországi köteles példányok beszolgáltatásának kötelezettsége régebbi törvényen alapszik. Károly Albert király 1848 márczius 26-án Piemontban rendeleti uton a következő intézkedést léptette életbe: minden nyomdász köteles a nyomdájából kikerülő nyomtatványok első példányát a királyi ügyészséghez beküldeni; a rendelet ellen vétők 300 liráig terjedhető pénzbüntetéssel sújtandók. Továbbá: minden nyomdász tartozik nyomdatermékeinek egy példányát a megjelenéstől számított tiz napon belül az udvari levéltárba, egy másikat pedig azon egyetemi könyvtárba beküldeni, amelynek környékén a publikálás történt; aki ezen intézkedésnek nem tesz eleget, 50 lira pénzbírsággal büntetetik.

E rendelkezés különböző időkben különböző tartományokban léptetett életbe. 1848 april 14-én Sardiniában, 1859 július 31-én Lombardiában, 1860 január 13-án Emiliában, 1860 június 30-án Toscanában, 1860 november 5-én Umbriában, 1860 november 12-én a Márkákban, 1860 deczember 1-én Nápolyban, 1860

december 17-én Siciliában, 1866 augusztus 22-én Velenczében, 1870 október 8-án Rómában.

E szerint 1870-től kezdve egész Olaszország területén tartoztak a nyomdászok az összes sajtótermékekből három köteles példányt beszoigáltatni, a melyekből azonban tudományos czélra csak egy példány lett fentartva, a másik kettő inkább a sajtóvétségek ellenőrzése czéljából gyűjtetett össze.

Körülbelül tíz év mulva újból kezdik rendezni a köteles példányok beszoigáltatását.

Már 1878-ban kimondotta a parlament, hogy a királyi ügyészséghez beküldetni szokott első példány jövőben a római Vittorio Emanuele könyvtárt illesse. Ennek alapján 1880 január 30-án az igazságügyminiszter elrendeli, hogy ezen példányok a királyi ügyészségeknél csakis addig maradjanak, a míg a törvényszabta időn belül a szerzők ellen netalán megindítandó sajtóvétség ezt szükségessé teszi. Ennek leteltével tizenöt naponkint közvetlenül az igazságügyminiszteriumba szállítandók be. A miniszterium azután a jogi munkákat a saját könyvtára részére visszatartván, a többit a Vittorio Emanuele könyvtárhoz juttatja.

A mint látjuk, a könyvtár ugyancsak megrostálva kapta volna a köteles példányokat, ha e rendelet érvényben marad. Azonban már október 27-én oda módosította intézkedését a miniszter, hogy a nyomtatványok egyenesen a könyvtárhoz teendők át, még pedig kivétel nélkül minden sajtótermék, tehát nemcsak a könyvek, hanem a kisebb nyomtatványok is, úgyszintén a hírlapok, röpiratok stb., tekintet nélkül azok tartalmára, vagy tárgyára. Ugyanekkor a könyvtár részére portómentesség engedélyeztetett.

1881 július 19-én a miniszter szükségesnek látta utasításban adni, hogy az előbbeni rendelet a legszigorúabban végrehajtsassék, s általában minden sajtóterméket beszoigáltassanak a könyvtárba, nem véve ki még a hatóságilag elkobzott hírlapokat sem.

A könyvtárra nézve ezen kétségkívül legkedvezőbb intézkedés nem sokáig maradt érvényben. Már 1885 november 7-én a következő rendeletet tette közzé a miniszter : a jövő december 1-jétől az ügyészségek a hozzájuk beérkezett összes sajtótermékeket tartoznak közvetlenül a miniszteriumhoz felküldeni, még pedig kéthetenkint, két a hivatalfőnök által hitelesített kimutatás

kiséretében. Ezek egyikét az átvétel bizonyításával azonban visszakapják. A miniszterium azután megküldi ezeket a római Vittorio Emanuele könyvtárnak, azon munkák kivételével, a melyeket jónak lát saját könyvtárában elhelyezni. A folyóiratok és jogtudományi, közgazdasági, orvostudományi közlönyök azonnal a beérkezés után expediálandók. Egyéb munkák is minél előbb beküldendők, de mindenesetre három hónapon belül, a midőn a sajtóvétség a törvény értelmében elévül.

1887 január 8-án kiadott köriratában a miniszter még részletesebben megszabta a hozzá beszolgáltatandó nyomdatermékek felküldéseinek módozatát, s ettől fogva nem is történt e tekintetben lényeges változás.

A római Vittorio Emanuele központi nemzeti könyvtár tehát ezen miniszteri intézkedések alapján, és az előadott módon jut a köteles példányokhoz. Az évi gyarapodás e czímen évenként körülbelül 10,000 darab nyomtatványra tehető. Mint a könyvtár vezetője mondotta, a miniszterium elég gyakran él azon jogával, hogy a jogtudományi munkákat és közlönyöket saját könyvtára részére visszatarthatja. Minden ily esetben már a mellékelt kimutatáson, szembetűnő módon, egy e czélra készült bélyegző lenyomásával ki van tüntetve, hogy az illető munka a miniszterium könyvtárába jutott. Ezeket azután a Vittorio Emanuele vétel útján szerzi be.

A második köteles példány beszolgáltatására nézve, a mely egy ideig a Turinban székelő udvari levéltárhoz küldetett, az 1850 december 31-iki királyi rendelet akként intézkedett, hogy ezt ezentúl az állami főlevéltár kapja meg. Ez érvényben volt egészen 1870-ig, a midőn ápril 27-én az igazságügyi miniszter elrendelte, hogy az állami főlevéltárt illető köteles példányokat ettől fogva szintén a királyi ügyészségek kapják meg, a honnan kéthavonként, két kimutatás kíséretében, az állami levéltárba szállítatnak, a melynek főnöke az átvételt elismerve, az egyik kimutatást a hivatalnak visszaküldi.

E miniszteri leiratba azonban hiba csuszott be. A miniszter nem azt akarta elérni, hogy az állami főlevéltár a királyi ügyészségek közvetítésével kapja meg a köteles példányokat, hanem, hogy az eddig ide beküldött nyomtatványok tisztán és egyedül tudományos czélra szolgáljanak. A tévedést tehát alig néhány

hónapra rá már megkorrigálták, a mennyiben a miniszter június 30-án kelt köriratában úgy intézkedik, hogy e köteles példányokat a királyi ügyészség, hivatalos bélyegével ellátott kötegekben, kimutatás kíséretében, kéthetenként, a flórenczi központi nemzeti könyvtárhoz küldje át. 1872 márcz. 18-án pedig azt ajánlja a miniszteri rendelet az ügyészségnek, hogy a flórenczi központi nemzeti könyvtárt illető köteles példányt ne kétheti időközökben, hanem hamarább, pl. nyolcz naponként küldje meg, sőt ha lehetséges, napról-napra indítsa útnak a beérkezett nyomtatványokat.

A királyi rendeletnek azon része, a mely a harmadik köteles példány beszolgáltatását azon egyetemi könyvtár javára rendeli el, a melynek szomszédságában az illető munka közzététett, nem lévén egyöntetű módon életbe léptetve az egyes tartományokban, különféle magyarázatokra adott alkalmat; minek következtében a rendelet is nemcsak a legeltérőbb módon, hanem lehet mondani minden méltányosság nélkül lesz végrehajtva.

Egy futó pillantás az egyes tartományokban divó eljárásra kétségtelenné teszi ezen állításunkat.

Piemontban kezdettől fogva érvényben van a királyi rendelet eredeti intézkedése. Ennek alapján a turini nemzeti könyvtár a következő helyekről kapja a köteles példányokat: Alessandria, Cuneo, Novara, Turin, Vigevano, Voghesa. A genuai egyetemi könyvtár: Genuából és Porto-Maurizióból.

Sardiniában az 1848 ápril 14-iki helytartói rendelet alapján a cagliariiai egyetemi könyvtár Cagliariából; a sassarii egyetemi könyvtár Sassariából.

Lombardiában az 1859 július 31-iki királyi rendelet értelmében a harmadik példány, mely a nyomdához legközelebb eső egyetemi könyvtárt illetné, a milánói királyi könyvtárhoz küldendő be. Ennek folytán a Biblioteca nazionale di Brerába ezekről a helyekről szolgáltatják be a köteles példányokat: Bergamo, Brescia, Como, Cremona, Mantua, Milano, Pavia, Sandrio.

Emiliában az 1860 január 13-iki kormányzói rendelet megelégedett azzal, hogy a királyi dekretumot egyszerűen kiterjeszsze e tartományra is, de könyvtárak érdekében külön nem intézkedik. Itt tehát a bolognai egyetemi könyvtár megkapja a köteles példányokat Bolognából, a mondenai Modenából, a parmai Biblioteca Palatina Parmából, sőt a piacenzai Passerini-Landi nevezetű

városi könyvtárba is beküldik a város nyomdászai nyomtatványaik egy-egy példányát, a mi azonban csak önkéntes adománynak tekintendő.

Toscanában az 1860 június 30-iki törvény így rendelkezik: azt a köteles példányt, a mely az udvari levéltárhoz lenne beszo-
gáltatandó, a nyomdászok a kitűzött határidő alatt tartoznak a királyi ügyészséghez beküldeni, a honnan rendeltetése helyére jut. A második példány, a mely a királyi rendelet értelmében az egyetemi könyvtárt illetné, azon vidék fővárosa könyvtárába küldendő be, a hol a nyomtatvány kikerült a sajtó alól. Azon nyomdatulajdonosok pedig, a kik nem Flórenczben, hanem a tartomány valamely más városában lagnak, tartoznak minden nyomtatványuknak egy példányát a Biblioteca Magliabechianának (a mai flórenczi központi nemzeti könyvtár) beszo-
gáltatni. Így azután a törvény értelmében ez a könyvtár a következő helyekről kapott 1870 előtt is köteles példányokat: Arezzo, Florencz, Grosseto, Livorno, Massa, Pisa, Siena. A luccai nyilvános könyvtár megkapta Luccából, a pisai egyetemi könyvtár Pisából, a pistoiai Forteguerrri könyvtár Pistoiaból, a pratoi Biblioteca Roncioniana Pratóból, a sienai városi könyvtár Sienából.

Umbriában a királyi biztosnak 1860 november 5-iki rendelete semmiféle új intézkedést nem léptet életbe a könyvtárakat illető köteles példányokra vonatkozólag. Itt tehát egyedül a perugiai egyetemi könyvtár jutott köteles példányokhoz a Perugia vidékén lévő nyomdákból. A Márkákban sem hozott be a királyi biztos 1860 november 12-iki körrendelete semmiféle különleges intézkedést. Eszerint itt Camerino vidékéről a camerinoi egyetemi könyvtárba szolgáltaták be a köteles példányokat, Pesaro vidékéről pedig a Biblioteca Oliverianaba.

A nápolyi tartományban a királyi helytartónak 1860 december 1-én kelt körirata bizonyos tekintetben megmásította a királyi rendelet eredeti szövegét. Kimondja ugyanis, hogy egy köteles példány az egyetemi könyvtárnak jusson, ha ugyan van ilyen a publikálás környékén; a mely nyomdász elmulasztaná ezt beszo-
gáltatni, kettőtől tiz aranyig terjedhető pénzbüntetéssel sújtandó. E tartományban e szerint egyedül a nápolyi egyetemi könyvtár kap köteles példányokat a Nápoly-vidéki nyomdákból.

Hasonló intézkedést léptet életbe Sicilia területén a királyi

helytartó 1860 december 17-iki rendeletével, a melynek értelmében a cataniai egyetemi könyvtár Catania és Siracusából kap köteles példányokat, a messinai pedig Messinából.

A palermói nemzeti könyvtárhoz is be kell szolgáltatniok a palermói nyomdászoknak sajtótermékeik egy-egy példányát, habár többen közölök, arra támaszkodva, hogy a könyvtár nem egyetemi, tagadják a beszolgáltatás kötelezettségét.

Velenczére vonatkozólag az 1863 augusztus 12-iki helytartói rendelet úgy intézkedett, hogy Belluno, Padua, Rovigo, Treviso, Údine, Velence, Verona, Vicenza területéről az egyetemi könyvtár részére fentartott köteles példány, legközelebbi rendelkezésig, a páduai királyi egyetemi könyvtárhoz küldendő be.

Végre a római egyetemi könyvtár (Biblioteca Alessandrina) a római nyomdák köteles példányait kapja meg.¹

A mint mindezekből látnivaló, az olasz törvény a köteles példányok beszolgáltatására nézve nemcsak nem egyöntetű, de valóban igazságtalan is; a mennyiben az egyik helyen négy példányt is bekövetel a nyomdászoktól, a másikon pedig megelégszik kettővel is.

A vidéki könyvtárak számára fentartott példány beszolgáltatásának módja sem mindenhol egyenlő. Sok helyen ezt is a királyi ügyészségek juttatják el rendeltetésük helyére, míg máshol közvetlenül a nyomdák expedíálják ezeket; talán mert a könyvtárak nem igyekeztek az ügyészség e közvetítését elnyerni, talán mert ezek nem voltak hajlandók azt magukra vállalni.

A mint az egyes könyvtárak vezetőitől tudom, a könyvtárak általában elég pontosan megkapják a köteles példányokat. Külön ellenőrzés azonban erre nézve nincs. Ha a könyvtár tiszviselői esetleg azt tapasztalják, hogy valamely nyomda elmulasztotta egyik-másik munkát beküldeni, a királyi ügyészségnek tesznek jelentést, de úgy látszik nem mindig kellő sikerrel. A parmai könyvtár pl. éppen ez év elején adott ki egy kisebb munkát e czímen: »Biblioteca Palatina di Parma«, a melyben a többi közt azt a panaszt is olvassuk, hogy a könyvtár Parma és Piacenza nyomdászaitól rendetlenül, hiányosan kapja meg a köteles példányokat.

¹ Petzholdt, Manuale del bibliotecario. Milano, 1894. Appendice.

A könyvtárak a beküldött anyagból mindazt összegyűjtik és megőrzik, a minek akár irodalmi, akár kultúrtörténeti szempontból értéke lehet; tehát az úgynevezett apró nyomtatványokat is, a szinlapokat, halotti jelentéseket, falragaszokat stb.

A kisebb vidéki könyvtárakban ez nem jár semmi nehézséggel. Egy ily egyetemi, vagy akár autonom könyvtárba legfeljebb 5—6 város nyomdászai küldik be sajtótermékeik egy-egy példányát, s miután ily kisebb városokban csak ritka esetben van több nyomda, körülbelül ugyanennyi nyomdától is kapnak köteles példányokat. Az időközönként beérkezett aprónyomtatványokat bizonyos csoportokba osztva elhelyezik egy-egy külön állványon, s azután az év végén ugyanily csomagokban teszik el, évrendi sorban, végleges helyükre.

Sokkal több fáradságot és gondot okoz ezeknek az aprónyomtatványoknak megőrzése a két központi nemzeti könyvtár tisztviselőinek, a kiknek az összes olasz nyomtatványok összegyűjtéséről kell gondoskodniok. Az évenként pl. a florenczi könyvtárhoz beérkező s körülbelül 20—25,000 darabra tehető nyomtatványt nemcsak el kellett helyezni, de szükséges valamiképpen nyilván is tartani, hogy kívánatra előadható legyen.

A nápolyi királyi ügyészség pl. éppen ez év elején kért át a könyvtártól bizonyos politikai perben egy három évvel előbb megjelent felhívást.

Az ily egylapos nyomtatványokat, falragaszokat könyvtárilag feldolgozni, katalogizálni természetesen lehetetlen. Mindezt tehát — a rokontermészetűeket lehetőleg együvé választva — csak kötegekben és évrendi sorban lehet elhelyezni. A produkció azonban oly nagy, a gyarapodás oly rohamos, hogy a könyvtár helyiségében néhány évtized alatt előreláthatólag teljes lehetetlenség lesz az újabb accessiót elhelyezni. S e mellett kérdés, hogy a mai rossz papiros megbírja-e azt az időt, a melyben pl. kultúrtörténeti szempontból becsesekké lesznek ez iratok.

Az olasz állami könyvtárak anyaga a köteles példányokon kívül még részint vétel, részint pedig ajándékozás útján gyarapszik.

Vételre elég tekintélyes összeget fordítanak minden egyes könyvtárban. Sőt tekintve Olaszország pénzügyi viszonyait, azt lehet mondani, hogy az állam igazán bámulatos áldozatkészséggel járul a könyvtárak fentartásához. Egy 1892. évi kimutatás szerint

az állam 28 könyvtára évenként nem kevesebb mint 1.383,968 lirát áldoz, a miből 801,838 lira személyi, 582,130 dologi kiadás-ként szerepel. Ha az utóbbi összeg nem fordítható is egészen könyvvásárlásra, mégis elég nagy számmal szerepel a vétel is a könyvtárak anyagának gyarapításában.

Egy kis összehasonlítás a legjobban igazolja ezt.

Az 1896 évben pl. a *genuai egyetemi könyvtár anyaga* köteles példányokban 264 darab nyomtatvánnyal

vétel útján	2093	»	»	
ajándék	»	785	»	szaporodott.

Ugyanezen évben a *flórenczi központi nemzeti könyvtár* köteles példányokban 20745 darab nyomtatvánnyal

vétel útján	4852	»	»	
ajándék	»	5662	»	gyarapodott.

A *M. Nemzeti Múzeum Széchenyi országos könyvtára*

pedig ugyanezen évben a következő gyarapodást érte el: köteles példányokban 6018 darab nyomtatvány,

vétel útján	1055	»	»	
ajándék	»	1412	»	»

nem számítva ide a köteles példányok gyanánt beérkezett 3792 darab aprónyomtatványt.

Míg tehát nálunk az egyetlen országos könyvtár, egy év leforgása alatt csak 1055 darab nyomtatványt szerezhet be vétel útján, addig az éppen nem első rangú jelentőségű genuai egyetemi könyvtár ugyanezen idő alatt 2093, a flórenczi nemzeti könyvtár pedig 4852 könyvet vett meg.

Minden a könyvtárba beérkező nyomtatvány egy közös növedéknaplóba vezetetik be, legyen az akár köteles példány, akár vétel, akár ajándék.

A köteles példányként beszolgáltatott nyomdatermékek a nagyobb könyvtárakban előbb egy külön e célra berendezett, s a többi termektől elkülönített helyiségben lesznek csomagonként elhelyezve. Az egyik erre kirendelt tisztviselő itt egybeveti a nyomtatványokat a mellékelt kimutatásokkal s azután különválasztva a könyveket, füzeteket, folyóiratokat, újságokat s aprónyomtatványokat, átszállíttatja abba a terembe, a hol a növedéknaplóba felvételnek.

Az önálló nagyobb munkák külön-külön, a kisebb füzetek, **mint** pl. nálunk az iskolai értesítők, vagy tudóri értekezések, csak darabszám szerint vezetnek be az accessio-könyvbe. A folyóiratoknak és újságoknak pedig minden évfolyamból csak az első számuk lesz bevezetve.

A vásárolt könyvek csak azután vétetnek fel az accessio-könyvbe, ha már a vételi naplóba bevezették, s akkor is csak oly formán, hogy bizonyos számokkal utalnak ide. Pl. így: 18671—90-ig vétel. A részletes felscrolás tehát csak a vételi naplóban található.

Minden a növedéknaplóba felvett nyomtatványt egyúttal le is bélyegeznek s ez alkalommal ez ugyanazon számot kapja, a mely alatt bevezettetett. A bélyegző alakja azonban három féle, a szerint, a mint az illető könyv köteles példány gyanánt, vétel, avagy ajándék útján jutott a könyvtár birtokába.

A növedéknaplóba már bevezetett nyomtatvány az olasz könyvtárakban általában két katalogusba lesz felvéve: a czédula-katalogusba, és a helyrajzi katalogusba.

A mi az elsőt illeti, ez egyike a legjobbaknak, az eddig ismert összes rendszerek közt; a czédulák nem mozdíthatók el helyükről, az új lapok könnyen behelyezhetők, és az egész könnyen kezelhető. A kétféle rendszer, a Staderini-é és a Sacconi-é, megsztva használatos a könyvtárakban.

A czédula Staderini rendszere szerint két részből áll, két erős, fehér karton lapból, melyeket vászon szalag köt együvé. A nagyobb lap vonalazva van s arra szolgál, hogy a könyv czime és signaturája ráírassék. A kisebbik kartonlap 3·5 cm. magas és 12—10 cm. széles trapezhez hasonló. E czédulák egy körülbelül 63 cm. hosszú és 12 cm. széles nyitott faládba helyeztetnek el; még pedig miután a kisebbik kartonlap szélesebb, mint a láda felső része, csak oldalt fordítva helyezezhetők be, vagy vehetők ki. A czimlapokat tetszés szerint megköthető és mozgatható fatámaszték szoritja össze, a melyet csakis az erre szolgáló kulcs segítségével lehet előbbi helyéről elmozdítani, vagyis csak a könyvtár alkalmazottjai helyezhetik a ládába a czimlapokat, vagy vehetik ki onnan azokat. Staderininek ez a rendszere van elfogadva pl. a milánói Breraban. Máshol, mint pl. a római Vittorio Emanueleban, a kisebbik cartonlap szélessége megegyezik a nagyobbikéval

s a két helyen átlukasztott lapokat két fémrudacska tartja össze és a hosszabb faláda helyett kisebb fatokokban őriztetnek. A Vittorio Emanueleban 2157 ly fadobozt olvastam össze.

Mindkét rendszernek, különösen a Milánóban használt alakban, megvan az az elvitázhatatlan előnye, hogy a czédulakatalogus könnyű szerrel áthelyezhető egyik helyről a másikra, igen kevés helyet foglal el, és a czédulák elhányódását, de még erőszakos eltávolítását is úgyszólván teljesen lehetetlenné teszi. Részemről csak egy kifogást tudnék a rendszer ellen felhozni, hogy t. i. az ily módon készített kartonlapok és dobozok aránylag sok költséget emésztenek fel. Egy-egy cartonlap ugyanis 5 centesimibe kerül.

A czédulakatalogus mellett Olaszország összes állami könyvtáraiban találunk helyrajzi katalogust is (Catalogo topografico). E könyvtárakban ugyanis az egyes munkák soha sem szak szerint, sőt még nem is betűrendi sorban állíttatnak fel, hanem beérkezésük sorrendje szerint helyeztetnek egymás mellé, nagyságuk szerint. Tehát a könyv signaturája is csupán arra vonatkozik, hogy jelezze, melyik teremben, melyik állványon és ennek hányadik polczán áll. E helyhez kötött rendszernek, ahogy nevezik, megvan az az előnye, hogy mellette a hely lehető legjobban kihasználható, mert a felállításnak semmiféle más szabályát nem ismeri, mint hogy az egyenlő nagyságú kötetek szoroson egymás mellé kerüljenek; de tagadhatatlan az is, hogy ha a könyvtár helyiségeiben valami változás történik, ami a könyvek egy tetemesebb részének elmozdítását vonja maga után, ennek mindig szükség-szerű következménye lesz a signaturák megváltoztatásának óriási munkája.

A miniszterium által még 1885-ben kiadott s 1889-ben részben módosított »Regolamento per le biblioteche pubbliche governative« a többi közt megkívánja azt is, hogy minden állami könyvtárban legyenek szakkatalogusok is. Ez azonban mindeig csak pium desiderium maradt. Legalább sehol, ahol megfordultam, nem tudtak ilyet előadni. Egyik másik helyen ugyan már munkába vették e katalogusok készítését, de még sehol sem készültek el vele. Ami különben nem is csoda. Azóta, hogy az egységes olasz állam létrejött, alig mult el 27 esztendő. A suprimált szerzetes rendek könyvtáraiból pedig oly rohamosan léte-

sültek és gyarapodtak az olasz állami könyvtárak, hogy a rengeteg anyagot csak hozzáférhetővé is tenni elég munka volt e rövid idő alatt. E mellett bizony a szakkatalogusra alig juthatott idő. Hisz pl. a Vittorio Emanuelében, amelyre az állam kétségtelenül legtöbb gondot fordít, a tömérdek másodpéldány kiválasztásával még maig sem készültek el. E hiányon tehát nem lehet megütközni.

Kivált ha tekintetbe vesszük, hogy egyéb úgynevezett részleges katalogusokkal (Specialkataloge) másrészt nagyon jól elvannak látva.

Ezek közt nagyon jók, bár rendszerint régebbi keletűek, az ósnyomtatványok és kéziratok czimtarai. Ezeken kívül kivált a nagyobb könyvtárakban külön katalogizálva találtam azon sajátos természetű, kisebb jelentőségű irodalmi termékeket is, a melyeket általában nem szokás a voltaképpen nagy könyvtár munkái közt elrészletezni. Rómában a Vittorio Emanueleban pl. mint már említettem, külön vannak összeírva az Olaszország egyesítésére vonatkozó összes nyomtatványok. Nagy gonddal vannak rendezve az apró nyomtatványok, összesen négyféle alak szerint. A legkisebbek 313, a nagyobbak 1720, az ezután következők 402 s a legnagyobbak 29 dobozt töltenek meg. Kiváló gonddal kezelik ugyanitt a folyóiratokat és akadémiai kiadványokat. Ezek, valamint a füzetes vállalatok is, ez utóbbiak míg be nem fejeztetnek ideiglenes jelzéssel ellátva, külön termekben vannak felállítva.

Különben folyóiratokban rendkívül gazdag ez a könyvtár. Évi 10,000 lírát ad ki csak a külföldi tudományos időszaki sajtótermékek beszerzésére. Olasznyelvű folyóirata van 2135, francia 290, angol 209, német 286 és más nyelven megjelentek közül 46. Magyar nincs közöttük, csak magyarországi román. Sőt van egy külön e célra berendezett terem, ahol a legelőkelőbb szakközlönyök közül 400-nak legújabb számai vannak elhelyezve, és az olvasóközönség rendelkezésére bocsájtva. Ezeknek is meg van a maguk külön katalogusuk, még pedig három féle: helyrajzi (a teremben történt elhelyezés szerint) betűrendes és szakkatalogus, természetesen cédulákra írva.

Általában azt tapasztaltam, hogy a folyóiratok legújabbjait minden könyvtár igyekszik a közönségnek, azonnal megjelenésük után, hozzáférhetővé tenni, nem ugyan egy erre külön

berendezett teremben, mint a Regolamentoo 168 §. megkívánná, hanem helyszűke miatt rendszerint az olvasó teremben s ott bárki olvashatja, ha elvevén helyéről, ezt bejelenti az olvasó teremben felügyeletet gyakorló könyvtári alkalmazottnak, aki az összes használatról pontos jegyzéket vezet. Néhol azonban még ez sem szükséges. Sőt vannak könyvtárak, ahol mint pl. Milanóban, a legújabb, kiválóbb fontosságú könyveket, számszerint 30—40-et is, itt az olvasó teremben helyezik el a közönség számára, s csak 8—10 nap mulva veszik feldolgozás alá.

A flórenczi nemzeti könyvtárnak külön katalógusai vannak a tudori értekezésekről, rendszerint az ismertetésül választott görög és latin szerzők szerint osztályozva; a nyomtatásban megjelent törvényszéki periratokról, egyes városok szerint rendezve; a halotti jelentésekről stb. Rendkívül czélszerű még itt az a czédulakatalógus, a melyet a könyvtár tulajdonát képező irodalmi s egyéb levelezésekről a legújabb időben készítettek. Érdeemes volna a M. Nemzeti Múzeum Széchényi országos könyvtárának beces leveleit is így nyilván tartani és megőrizni.

Flórenczben ez iratokat két csoportra osztották, e gyűjtő czim alatt: Collezione d' autografi, úgymint: levelek és egyéb irások. Minden egyes levél külön borítékban őriztetik, a melyen ki van tüntetve a signatura, a levélíró vezeték és keresztnéve, hazája, a keltezés helye, napja, hava és éve s annak a neve, a kihez intézve lett, valamint a levél tárgya. Van még egy rubrika az esetleges megjegyzésekre és a provenienczia feltüntetésére. Hasonló borítékba helyeztetnek a többi irások is, amelyen szintén meg van a signatura, a hely, nap, hó és év, a hol iratott, továbbá, hogy ki írta, milyen czim alatt, minő tárgyról. A gyűjteményt használni akarók háromféle czédulakatalógust nézhetnek át. Az egyikbe a levélírók nevei vannak betűrendes sorban felvéve, a másikkba azoknak a névsora, a kikhez a levelek intézettek, s a harmadikkba mindazoknak a nevei, akikről ez irásokban említés történik. Könnyű elképzelni, hogy ez mennyire elősegíti a kutatást.

A mi a könyvtárak látogatását illeti, erre nézve csak egy szabály van: minden 16. életévét betöltött férfi vagy nő jogosítva van a könyvtár olvasótermében dolgozni, sőt a könyvtár vezetője még e kort el nem ért tanulóknak is megengedheti, hogy itt tanulmányaik körébe vágó könyveket használjanak.

Minden látogató kérő lapot állít ki a kívánt munkáról, feljegyezvén erre annak czimét, nyomtatási évét, helyét s kötettségét, úgyszintén saját vezeték és keresztnévét. Minden munkáról külön kéréslap állítandó ki. A kéréslap a katalógusok mellett felügyelő alkalmazottnak adandó át, hogy kikeresse és rávegye a könyv signaturáját. A legtöbb helyen azonban megvan engedve, hogy a kutatók maguk is keressenek a cédulakatalógusban. A használatra kiadott könyvet az olvasóteremben jegyzékbe veszik, a kéréslap pedig a használat ideje alatt az egyik alkalmazott visszatartja. Ha a kutató által kívánt munka nem lenne meg a könyvtárban, a kéréslapot az ő jelenlétében lebélyegzik és bemutatják a könyvtár igazgatójának. Ezt nem ártana a múzeumi könyvtárban is gyakorlatba venni, a hiányok nyilvántartása és esetleg pótlása céljából. Olaszországban éppen az ily könyvek beszerzésére fektetik a fő súlyt.

A szabályzat szerint egyszerre nem adnak ki két munkánál és négy kötetnél többet; a katalógusoknál felügyelő tisztviselőnek azonban jogában áll több kötet kiadására is megadni az engedélyt. Ritka nyomtatványokat, inkunábulumokat, metszvényeket stb. csak külön engedély mellett lehet használni s lehetőleg külön helyiségben. Regényeknek, politikai lapok még be nem kötött számainak olvasására csak a könyvtár főnöke adhat engedélyt.

A kéréslapot az olvasó, mint a használt könyv beszolgáltatását igazoló elismervényt, visszakapja.

A kódexek használata szintén külön engedély mellett s külön helyiségben történik. Az erre szolgáló kérés lapra a kutató nemcsak a kézirat czimét, évét, kötetét és signaturáját tartozik feljegyezni, s azt saját névaláírásával ellátni, hanem azt is ki kell tüntetnie rajta, hogy tanulmányozni kívánja-e, avagy kivonatolni, vagy lemásolni, vagy pedig egybevetni valamely más kódexszel s nyomtatvánnyal. Minderről gondos jegyzéket vezetnek.

Nyomtatott könyveket az olvasó-terembe bevinni szigorúan tiltva van.

Ugyszólván az összes állami könyvtárakban kétféle olvasóterem van; a nagyközönség számára (sala publica di lettura) és az úgynevezett tudósok terme (sala di consultazione) az irodalmilag ismertebb, előkelőbb állású egyének részére. Rendesen ez utóbbiban használják a kutatók az inkunábulumokat, kéziratokat

is. A sala di consultazioneban kivétel nélkül találni elég nagy és elég jól rendezett kézikönyvtárt is, a melyet a válogatott közönség szabadon használhat. Milanóban a Brerában pl. 1500 kötetből áll a kézikönyvtár.

Az olvasó-termek, kivált a mi viszonyainkhoz hasonlítva, bámulatos látogatottságnak örvendenek. Rómában a Vittorio Emanueleben, mint magam is láttam, naponkint 5—600 olvasó fordul meg. A flórenczi nemzeti könyvtár pedig hivatalos jelentésében az 1896. évről 66,355 kutatót mutat ki. Mig a M. N. Múzeum könyvtárában ugyancsak a mult esztendőben csak 12,396 egyén használta a nyomtatványi és kéziratári osztályt.

A könyvtárak a közönség számára zárva vannak vásárnapokon, a közönséges (nem egyházi) naptárakban kitüntetett ünnepeken, január 9-én, az úgynevezett kövér csütörtökön, farsang utolján és hamvazó szerdán, nagyesütörtöktől husvét hétfőig bezárólag, halottak napján, december 24, 26, 31-én, a király és királyné születése és neve napján, és azokon a napokon, a melyeken az egyes városok politikai hatósága valamely nemzeti ünnepet ül.

Zárva vannak ezen kívül a könyvtárak minden évben két héten keresztül, a mely idő alatt a könyvek porolása és revíziója történik. A könyvtár vezetőjétől függ, tekintettel a közönség és a szolgálat, érdekeire meghatározni, vajjon a tisztogatás két egymásra következő héten, vagy külön-külön egy-egy héten történjék-e. A hol több könyvtár van, ott a tisztogatásnak nem szabad egy és ugyanazon időben történnie. A könyvtár igazgatója két héttel előbb tartozik a hírlapok útján figyelmeztetni a közönséget, hogy a könyvtár 14 napig zárva lesz. Ezen idő alatt sem a könyvtár főnöke, sem pedig a többi tisztviselő és alkalmazott nem maradhat el fontos ok nélkül hivatalából.

A könyvtári alkalmazottak fél órával a könyvtár nyitása előtt tartoznak hivatalukban lenni, és csak az olvasó közönség távozta után félórával hagyhatják el azt.

Az olvasótermek a közönség részére általában napi 6 óra folyamán állanak nyitva. A téli és nyári időszak szerint vagy 9—4-ig, vagy 9—5-ig, némely könyvtárnál 6-ig is. Sok helyen esteli szolgálat is van, s itt ezen kívül még 7—9-ig vagy 10-ig

is dolgozhatnak a kutatók. Ez esetben azonban kénytelenek még délután 2 óráig kikérni a használni kívánt munkát; a kódexeket azonban estére soha sem adják ki.

A kölcsönzés módozatait egy a közoktatásügyi miniszter-től még 1885-ben kiadott Regolamentoo per il prestito dei libri állapította meg.

E szerint a kölcsönzés történhetik helyben, vagy egy más városba, vagy külföldre.

A kölcsönzésből általában ki vannak véve az oly könyvek, a melyeket valaki azon feltétel és kikötés mellett ajándékozott a könyvtárnak, hogy csakis az olvasóteremben való használatra adassanak ki. Ezek borítékának belső lapján az ajándékozó nevével együtt ez is fel van jegyezve: escluso dal prestito per volontà del donatore.

Nem áll jogában a könyvtár vezetőjének engedélyezni a kéziratok, a XV. századbeli kiadások, a ritka nyomtatványok, a hírneves egyének ajánlásával ellátott könyvek, a pergamenre nyomtatott munkák, a drága vagy sok kötetű könyvek, a metszvények vagy fotografiák, a díszkötésű munkák, földabroszok, földgömbök, s a régi zenei kiadványok kikölcsönzését. Továbbá a regények és szindarabokét, kivéve ha az igazgató meggyőződést szerzett magának arról, hogy a kölcsönző tisztán tudományos czélból kívánja e munkákat használni. Ugyanez áll a folyó évi hirlapok számaira nézve, az egyes folyóiratok még nem teljes évfolyamaiból a két legutolsó számra, a lexikonokra, szótárakra, a kézikönyvekre stb.

Szabad azonban kikölcsönözni mindezen munkákat, egy ugyanazon városban lévő másik könyvtár számára, ha a tudományos kutatás érdekében ezt a könyvtár vezetője ajánlatosnak itéli, kivéve a kéziratokat és bibliografiai ritkaságokat, a melyeknek kikölcsönzéséhez mindig kikérendő a közoktatásügyi miniszter engedélye. A kölcsönkérő könyvtár a kézhez kapott könyvet soha sem adhatja ki a könyvtár helyiségein kívül történő használatra.

Az állami könyvtárakból a következő egyének vannak feljogosítva könyvet kölcsönözni: a helybeli állami hivatalnokok, ha az illető hivatalfőnök hivatalos úton keresi meg ez iránt a könyvtárt; miniszterek, államtitkárok, főrendiházi tagok, képviselők, köve-tek, érsekek, püspökök és rabbi főnökök, az államtanács tagjai, és

kivülök még úgyszólván minden magasabb rangú állami tisztviselő. Továbbá a főbb rangú katonatisztek, a királyi akadémiák és tudományos társulatok rendes tagjai, a történelmi társulatok elnökei, az egyetemek és összes felsőbb tanintézetek tanárai, a gimnáziumok, technikai és tengerészeti iskolák igazgatói és tanárai, a múzeumok, képtárak, kísérleti állomások igazgatói, az állami levéltárak főnökei, a könyvtár igazgatói és őrői. Természetesen mindezek csakis abban a városban élhetnek e jogukkal, a hol tartózkodnak.

Másoknak csakis miniszteri engedéllyel, vagy jótállás mellett kölcsönözhetnek a könyvtárak. E jótállás vagy kezesség vonatkozhatik vagy egy meghatározott munkára, s ekkor csak két hónapon át lehet érvényben, vagy pedig általában csak arra, hogy az illető egy éven át a kölcsönzést igénybe vehesse.

Kezeshetnek általában minden magasabb rangú állami tisztviselő alantás hivatalnokaiért, a követek és konzulok honfarsaikért, a püspökök papjaikért, a könyvtár igazgatója vagy őre a többi könyvtári alkalmazottért.

A tanároknak tanítványaikért való jótállására nézve egész részletesen intézkedik a szabályzat.

Az egyetemi rendes és rendkívüli tanárok kezeshetnek a náluk beírt hallgatókért. Az illető tanár azonban tartozik az egyetem vagy felsőbb iskola titkárságánál bejelenteni azon hallgatója nevét, a kiért a könyvtárral szemben kezességet vállalt. A titkár jegyzékbe veszi a tanár és hallgatója nevét, és mindaddig, míg a könyvtár vezetője nem értesíti, hogy a kölcsönző a könyvtárral szemben minden kötelezettségének teljesen eleget tett, visszatartja bizonyítványait. A könyvtár igazgatósága pedig csak abban az esetben fogadhatja el a tanár jótállását (a mi egy erre szolgáló nyomtatvány kitöltése és aláírásával történik), ha a tanár nyilatkozatán egyúttal az egyetem, vagy főiskola hivatalos pecsétje is rajta van, a titkárságnál erről vezetett jegyzék folytatólagos számával egyetemben. A kezesség érvényes és elfogadható a beiratás napjától kezdve, s tart az egész tanéven át, ha az illető hallgató kötelezi magát, hogy az esetleges szünetidő alatt a városban tartózkodik. Sőt e feltétel mellett még a nagy szünetidő tartama alatt is kölcsönözhet a könyvtárból.

A liceumok, technikai intézetek és felsőbb népiskolák

igazgatói csak azon kikötéssel és megszorítással vállalhatnak kezességet hallgatóikért, ha megnevezik a kölcsön kérendő munkát. De a kikölcsönzés ideje ekkor sem tarthat tovább két hónapnál. A kikölcsönzött könyv visszatérítését megelőzőleg ők sem adhatják ki a tanuló bizonyítványát. Az állami, katonai és egyházi hatóságok szintén tartoznak aláírásukkal és hivatalos pecsétjükkel ellátni a kezesség elvállalása alkalmával kiállított nyomtatványt.

A könyvtár természetesen mindezen kezesség mellett történt kölcsönzésekről pontos jegyzéket vezet, a melyben megvan a kikölcsönzött munka pontos leírása is.

A könyvek kikölcsönzése mindig egy órával a könyvtár nyitása után, s egy órával a zárás előtt történik.

A kik állásuknál fogva fel vannak jogosítva a kölcsönzésre, egy időben öt munkát kaphatnak meg, beleszámítva ebbe azt is, a mit esetleg más könyvtártól kértek számukra át. A kik csak jóállás mellett kölcsönözhetnek könyveket, egyszerre csak három munkát vehetnek ki. A többkötetes munkából egy alkalommal csak három kötetet lehet használni. Ha a kölcsönzést intéző könyvtári alkalmazott előtt a kölcsönkérő ismeretlen, kötelessége felkérni, hogy valamely előtte ismeretes egyén ajánlja őt.

A kikölcsönzött könyveket, ha a könyvtári szolgálat úgy kívánja, a könyvtár vezetője bármely pillanatban bekérheti. Ha a kölcsönző a felszólításnak haladéktalanul eleget nem tenne, elveszítené a kölcsönzés jogát. A kik kezesség nélkül élvezik a kölcsönzés jogát, három hónapon át használhatják a kivett könyvet, a többiek csak két hónapig.

Július második felében minden kölcsönvett könyvet, legyen az valamely könyvtárnál, hivatalnál, vagy magánosoknál, feltétlenül vissza kell szolgáltatni. A tisztogatásra és revízióra szánt két hét alatt a kölcsönzés szünetel.

Ha a másnak jóállása mellett kölcsönző a hozzá intézett felszólításra sem küldené be a kivett könyvet, a könyvtár vezetője a kezességet nyújtót hívja fel, hogy vagy szolgáltatassa be az illető munkát, vagy pedig térítse meg ennek árát. Abban az esetben azonban, ha a könyvtár, a kezesség érvényességének leteltétől számított három hónap alatt, elmulasztotta volna e felhívást

megtenni, a kezeskedő felelőssége megszűnik, s a hiányért a könyvtár igazgatója felelős.

Egyik városból a másikba, egyik állami könyvtárból a másikba, csakis szorosan vett tudományos célból történhetik a kölcsönzés. Hogy pedig az egyik állami könyvtár a másiktól valamely munkát kikölcsönözzön, arra elégséges ok, ha valamely kutató oly munkát keres, mely itt nincs meg, de megvan amott.

Ily esetben a könyvtár igazgatója egyszerűen megkeresi a másik könyvtár vezetőjét, a melyről tudja, hogy az illető könyvnek birtokában van, s ha az nincs éppen használatban, rövid úton megkaphatja. Ez költséggel nem jár, mert a könyvtárak portómentességet élveznek. Hogy pedig melyik külföldi nyomtatvány mely könyvtárban van meg, annak könnyű szerrel utána lehet nézni. A Vittorio Emanuele hivatalos kiadványa, a »Bollettino delle opere moderne straniere acquistate dalle biblioteche governative del Regno d'Italia« havonként pontos kimutatásban közli, melyik könyvtár micsoda új könyveket szerzett be legújabbán. Némely könyvtár a Bollettino szétszelt részeiből cédulakatalogust készített, a melyben betürendes sorban találja a kutató mindazon külföldi irodalmi termékek czimeit, a melyeket, 1886-tól kezdve az olasz könyvtárak megvettek.

Ebben az intézkedésben nem csak a kulturális élet fejlesztése iránt való erős érzék, nem csak a közönség iránt való kiváló liberalitás és előzékeny készség nyilatkozik meg, hanem az az elv is a leghatározottabb alakban érvényre jut, hogy az állami költségen beszerzett tudományos munkákat nem azért veszi meg a könyvtár, hogy azok egy város lakosainak kizárólagos használatára szolgáljanak, hanem hogy a könyvtáraknak egymás közt való kölcsönzése révén mintegy köztulajdont képezzenek, amelyekhez költség és fáradság nélkül lehessen bárkinek hozzájutnia.

Éppen ez okból az olasz közoktatásügyi kormány minden lehető módon megkönnyítette és elősegítette, a könyvtárak közötti kölcsönzést.

Az állami nyilvános könyvtárak kölcsön kérhetnek valamely munkát oly könyvtárakból is, a melyek bár nem nyilvánosak, mégis a közoktatásügyi miniszter felügyelete alatt állanak.

Az egyes miniszteriumok, a főrendiház és képviselőház könyvtárai ily kölcsönügyben közvetlenül fordulnak az állami

könyvtárakhoz. Úgyszintén az illető kerület politikai hatóságának feje is, ha székhelyén nincs állami könyvtár. A liceumok és technikai intézetek igazgatói, ha van városukban állami könyvtár, ennek közvetítését veszik igénybe; ha nincs, akkor ahhoz az állami könyvtárhoz fordulnak, a mely arra a kerületre nézve ki van jelölve.

Olaszország 69 kerületére nézve ugyanis egyenkint meg vannak határozva azon állami könyvtárak, a melyekhez a hatóságoknak, vagy kisebb pl. városi könyvtáraknak a kölcsönzésért fordulniok kell. Így Anconában a Vittorio Emanueleól kölcsönöznek, Arezzóban a flórenczi nemzeti könyvtárból, Bolognában a bolognai egyetemi, Bresciában a milánói nemzeti, Cataniában a nápolyi nemzeti, Piacenzában a páрмаi királyi könyvtárból stb.

A liceumok és technikai intézetek igazgatói, az oly helyeken, ahol nincsenek állami könyvtárak, csak az intézetük kötelékeibe tartozó egyének érdekében fordulhatnak kölcsönért más állami könyvtárhoz. Egy alkalommal csak 15 munkát vehetnek ki kölcsön, s ebből egy személynek csak hármat adhatnak ki.

A tartományi és városi nyilvános könyvtárak is részesülhetnek a kölcsönzés e jótéteményében, ha e célból a közoktatásügyi miniszterhez kérvényt intéznek. A miniszter rendszerint megadja erre az engedélyt, de legfeljebb csak három évi időtartamra, s ez is bármikor vissza vonható.

Úgy a tartományi és városi könyvtárak, a melyek valamely állami könyvtártól akarnak könyvet kölcsönözni, mint az állami könyvtárak, a melyek az ily tartományi vagy városi könyvtár könyvkölcsönzését akarják igénybe venni, tartoznak azon állami könyvtár közvetítésével élni, a mely az illető tartományi, vagy városi könyvtárra nézve általában ki van jelölve.

Kiváló tudósok, vagy oly egyének, a kik irodalmi munkásságukkal előkelő nevet vívtak ki maguknak, szintén megkaphatják az ily kölcsönzés kiváltságát, ha lakhelyükön még tartományi, vagy városi könyvtár sem lenne, s ha ez iránt a liceum vagy technikai intézet igazgatóságának utján a közoktatásügyi miniszterhez fordulnak. A kérvényt ez esetben az illető igazgató átteszi a tartomány politikai hatóságának fejéhez, aki a szükséges információk megadásával felterjeszti azt a miniszteriumba. Az engedély azonban csak két évre szólhat, és szintén bármikor visszavonható.

Ha valamely állami könyvtártól oly könyvet kérnek kölcsön, (a kölcsönzés ideje nem terjedhet tovább két hónapnál) amelylyel nem bír, a hozzá közelebb eső könyvtárhoz fordul ezért.

Az utasításokat és felállított rendszabályokat a legnagyobb pontossággal be nem tartó könyvtárak és magán személyek elvesztik a kölcsönzés jogát.

Az állami nyilvános könyvtáraknak a különféle miniszteri rendeletekben megállapított egymáshozí viszonya, s az ebből folyó könnyüése az egymással való hivatalos érintkezésnek, még egy más tekintetben is hatalmas segítő eszközévé szegődik a közönség kutatási kedvének és tudományos foglalkozásának.

Sokszor megtörténik, hogy bármily tudományággal foglalkozó ember munkája közben megoldhatlan kérdés elé jut, vagy eszközeinek hiányos voltában kutatásának egy lényeges pontján fenn akad. A csomó megoldása a saját erejével sok időt, utánjárást, vagy talán költséget is emésztene fel. Ilyenkor megbecsülhetlen egy pozitív adat, melyre támaszkodni lehet; egy válasz, mely bizonyos irányban felvilágosítást nyújt. S megsokszorozza ennek értékét, ha rövid idő alatt, könnyű szerrel megszerezhető.

Az olaszországi fejlett könyvtári viszonyok ezt lehetővé teszik. Például felemlíthetem azt az esetet, amely éppen abban az idő tájban merült fel, a midőn a florenczi nemzeti könyvtárt tanulmányoztam.

Az egyik előkelő magyar napilap belmunkatársa azzal a kérdéssel fordult a könyvtár igazgatóságához, hogy ha lehetséges, közöljék vele egy olasz munka szerzőjének nevét, amelyet egy magyar jezsuita atya, gondolom még a XVII. században, lefordított, miután a magyar példányból ez meg nem állapítható. A florenczi könyvtár alkalmazottjai nem tudtak a dologban utbaigazítást adni. A könyvtár igazgatója tehát az erre szolgáló nyomtatványokon, kérdést intézett ez iránt az összes olaszországi állami könyvtárakhoz, számszerint 32-höz. Aki tud e részben valamit, ugyanazon nyomtatványra rávezeti a választ. A kinek nincs róla tudomása egy egyszerű *non* szócskát ír be a nyomtatványba s visszaküldi. Erre 8—10 nap untig elegendő. Ott létem alkalmával még nem érkeztek vissza mind a feleletek; de Chilovi úr említette, hogy Magyarországból rövid időn belül ez már a második eset, hogy

hasonló kérdéssel fordultak hozzá és első ízben sikerült neki ily módon kielégítő választ adnia.

A kéziratok és ritka nyomtatványok kikölcsönzésére a könyvtár vezetőjének soha sincs joga; ez csak miniszteri engedély alapján történhetik meg, a könyvtári igazgató meghallgatásával, a kézirat, vagy nyomtatvány becsét, állapotát illetőleg. A használatnak mindig valamely állami, városi, vagy tartományi könyvtár helyiségeiben kell történnie. Aki a kéziratot használni kívánja, már a kériólap kitöltése alkalmával nyilatkozni tartozik az iránt, hogy kivonatokat akar-e belőle készíteni, vagy egybe akarja vetni valamely más kézirattal, vagy nyomtatvánnyal, vagy pedig lemásolni. Ha pedig más célból használta, mint azt megelőzőleg jelezte, ezt tartozik a könyvtárral közölni a visszatérítés alkalmával.

Aki ily módon, miniszteri engedély mellett használt valamely kéziratot, köteles annak a könyvtárnak, amely azt kikölcsönözte, egy példányt ajándékozni azon munkájából, amelyben a kéziratot részben vagy egészen közli. Ha a publikáció valamely több kötetű vállalatban történt, annak a kötetnek két példányát ajándékozza oda, a melyben a kézirat közöltetik.

A kéziratok s bibliografiai ritkaságok kikölcsönzésének határidejét mindig a miniszter szabja meg, de ez nem haladhatja meg az öt hónapot.

Még nagyobb nehézséggel járnak a külföldre való kölcsönzések, ami szinte érthetetlennek látszik a mellett a könnyűség mellett, a melylyel az egyes könyvtárak a kölcsönzést az ország határain belül egymás közt gyakorolják. Egyik másik könyvtári igazgató maga is feleslegesnek mondotta a sok levelezést, huzavonát, amelylyel a nemzetközi kölcsönzés elintézése kivált a kéziratokra nézve jár, a midőn ennek elintézése néha hónapokon át tart.

Ha pl. a N. Múzeum könyvtára valamely olasz állami könyvtártól kölcsön akarna kapni egy ily kéziratot, ez iránt mindenek előtt a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumhoz kellene egy kérvényt intéznie. A vallás- és közoktatásügyi miniszterium átteszi a kérvényt a külügyminiszteriumhoz, ez megküldi az osztrák-magyar nagykövetségnek Rómába, amely viszont az olasz közoktatásügyi miniszter elé juttatja.

Ily esetben a kézirat megőrzéseért és jókarban tartásáért

a nagykövetség vállal felelősséget. A kéziratot használni kívánó kutató ez esetben is tartozik megjelölni, vajjon mily czélból akarja a kéziratot tanulmányozni. A kölcsönzést közvetítő külföldi könyvtár pedig magára vállalja a kötelezettséget, hogy a publikációból egy példányt azon könyvtárhoz juttat, a melynek birtokát a kézirat képezi. A kölcsönzés idejét szintén az olasz közoktatásügyi miniszter határozza meg, de ez nem terjedhet túl hat hónapon.

A kölcsönzés forgalmát pl. a florenczi nemzeti könyvtárban a következő számok mutatják az 1896. évről:

Helyi kölcsönzés útján, 451 önjogu kölcsönző 1219 nyomtatványt és 30 kéziratot használt; kezesség mellett 2271 személy 4547 nyomtatványt. Más város könyvtárainak kikölcsönöztek 1870 nyomtatott munkát és 14 kéziratot. Más könyvtárakból kölcsön kértek 201 nyomtatványt és 15 kéziratot.

Ugyanezen év lefolyása alatt a M. Nemzeti Muzeum könyvtárában, kölcsönzés útján, 1036 egyén 2308 nyomtatványt használt

Az olasz állami könyvtárak hivatalos személyzete a szervezés értelmében öt kategóriába van beosztva, a melyek mindegyike még 3—4 alosztálylyal is bír. Az I. kategóriába soroztatnak a 3 alosztályba osztott könyvtári igazgatók (prefetti) és az ugyanannyi alosztálylyal bíró könyvtárosok. Minden egyes osztály javadalmazása közt fokozatosan 500 lira különbség van. Vagyis, míg egy 3. osztályu könyvtáros 3500 lira évi fizetést kap, addig az első osztályú prefettnak 6000 lirája van. A II. kategóriában vannak a 4 alosztályba sorozott alkönyvtárosok. Itt a legmagasabb fizetés 3000 lira, a legalacsonyabb 1500. A III. kategóriába tartoznak a 3 alosztályra osztott. ragioniere economici, vagyis számtisztek 3000 lira legnagyobb, és 2000 lira legkisebb fizetéssel. A IV. kategóriát a kezelő tisztek (ordinatori, distributori) képezik, az első két (2500—3000), az utóbbiak három (1200, 1500, 2000) fizetési fokozattal. Végre az V. kategóriában vannak a 3 alosztályú teremőrök, 1100, 1200, 1300 lira fizetéssel, és a két osztályú szolgák, 900 és 1000 lira díjazással.

Természetesen, mind az öt kategóriabeli tisztviselőkkel csak a legnagyobb könyvtárakban találkozunk. A kisebbekben sem prefetto, sem számtiszt nincs.

Ha ez állások karakterét bizonyos általánosabb kifejezéssel

osztályozni kívánók, azt mondhatnánk, hogy csupán az első kategóriába tartozók a magasabb rangú hivatalnokok. Állásuk körülbelül megfelel nálunk az igazgató őrének, és az örökének. A többit azonban már bajos lenne a segédőrök és segédek állásával összemérni, miután tőlük ott is, nálunk is, más-más kvalifikációt kívánnak.

Míg nálunk pl. a könyvtári szolgálatnak már kezdetéhez is feltétlenül szükséges az egyetemi készütség, addig Olaszországban csak az első kategóriába tartozó tisztviselőktől kívánják ezt meg, vagy esetleg még azoktól sem. Így, az alkönyvtárnokokra nézve liceumi végzettség (öt osztályú gimnázium és 3 osztályú liceum), a kezelő tisztekre nézve pedig csak 5 osztályú gimnázium van előírva. Igaz, hogy e mellett egy évi gyakorlatot és két szakvizsgát kívánnak meg tőlük.

Létszámra nézve az I. és II. kategóriában körülbelül annyian vannak, mint a III. és IV.-ben; az V.-ben valamivel kevesebben.

Az egyik könyvtári igazgató nyilatkozata szerint, általában ezt a megkülönböztetést lehetne tenni az egyetemet végzett és a magasabb készütséggel nem bíró tisztviselők közt: az elsők a szolgálat rovására is szeretnek tudományosan foglalkozni; az utóbbiak csak a könyvtárnak dolgoznak ugyan, de nem képesek állásukat hivatásuknak teljesen megfelelően betölteni. Az oly eszményi tisztviselők pedig, a kik mind a két tulajdont egyformán egyesítenék magukban, nagyon ritkák.

A IV. kategóriához tartozó tisztviselők teszik Olaszországban kétségkívül a könyvtárnak leghasznosabb, és kizárólag a könyvtári szolgálat szempontjából legtevékenyebb osztályát. Nem vívnak ki maguknak irodalmi nevet, nem foglalkoznak tudományos problémák megfejtésével, hanem minden idejüket hivatalos teendőiknek szentelik. Munkakedvőket csak fokozza az a körülmény, hogy aránylag anyagilag is elég jól van róluk gondoskodva. Egy IV. kategoriabeli ordinator pl. 3000 lirát kap az első fizetési fokozatban, vagyis éppen annyit, mint egy a III. kategóriába osztott első osztályú számtiszt, vagy pedig egy első osztályú II. kategoriabeli alkönyvtárnok.

A florenczi nemzeti könyvtárban két női alkalmazottat is láttam; mint a könyvtári igazgató megjegyezte, kísérletképpen alkalmazták őket. Felebbvalóik dicsérettel szólottak felőlük, mint

a kik a reájuk bízott munkát nagyon jól elvégzik. Pontosak és dolgosak.

Bármely oldalát tekintetem is közel félévi olaszországi tartózkodásom alatt a könyvtári viszonyoknak, mindig láttam a dicséretes törekvéseket és legtöbbször a dicséretes eredményt is.

Az állam céltudatos, gondos irányzása vezeti a könyvtári munkálatokat, s ha talán néha egészen az aprólékosságig megy is el ellenőrzési tisztének betöltésében, ezzel távolról sem meríti ki tevékenységét. Erős érzékkel bír a tudományos és kulturális élet követelményei iránt, és nagylelkűen áldoz ezek megvalósítása érdekében.

A PRAY-KÓDEX KORA.

DR. SEBESTYÉN GYULÁTÓL.

(Három melléklettel.)

Abból az alkalomból, hogy egy közelebb megjelent cikkemben a Halotti Beszéd szerzőjével és korával foglalkoztam,¹ a jelen folyóirat igen tisztelt szerkesztője felszólított, hogy bibliografusaink számára külön is mondanám el azon megjegyzéseimet, a melyek legrégebb nyelvemléküink kódexére vonatkoznak.

E megtisztelő feladat teljesítésénél szükséges előre bocsátanom, hogy én a kódex másolóját tartom a nyelvemlék szerzőjének. Bizonyítékaimat a magyar szöveg helyesirási sajátágaiból meritem. A szerző ugyanis a *cs* mássalhangzó jelzésére *c*, *s* és *sc* jegyeket használ, holott nála az *s* betű mai *s*-et és *sz*-et, a *c* mai *c*-t és *k*-t, az *sc* pedig *sz*-et is jelent. Ezen kívül az *sz* harmadik jegyül a *z*-t, a *k* második — rendszerint szókezdő — jegyül pedig a mai *k*-t alkalmazza. Hasonló ingadozást találunk a *ch* betű jelenítésénél is, mert ennek szerinte *h* és *k* a hangtani értéke. A jelzett zavart szemléletileg így lehet legjobban feltüntetnünk:

$$\begin{aligned} cs &= c, \underline{s}, \underline{sc}, \\ s &= . s, . \\ sz &= . s, \underline{sc}, z, \\ k &= c, . . . k, ch, \\ h &= ch, \\ z &= . . . z . . \end{aligned}$$

¹ *Nyelvtudományi Közlemények*, 1898. évi folyam, I. füzet, 93—100. l.

Mivel ehhez fogható kísérletezést az Árpádkori oklevelek magyar szavaiban sehol sem találhatni, már első pillanatra is azt kell gondolnunk, hogy a szerző nem másolt, hanem eredeti szöveget fogalmazott. Hiszen ha a kódex régi latin szövegével együtt — mondjuk — egy szintén régibb XII. századi magyar szöveget másolt volna le, akkor a *cs* és *sz* más-salhangzókat ép úgy meghagyta volna *s* és *z* betűknek, mint a hogy Anonymus 1203-iki krónikájának XIII. századvégi másolatában, vagy a hogy a XII. századi krónikaszüvegek XIV—XV. századi másolataiban is megmaradtak az eredeti helyesírási jegyek. A nehéz átirással, mivel az oklevelek magyar hely- és személyneveinek jogi jelentősége volt, csak a kancellisták voltak kénytelenek esetről-esetre leszámolni; de ez a kényszer aztán olyan feltűnő botlásokra szokott rendszerint vezetni, a melyeket másolás esetén a még szokatlanabb munkát végző kódex-író semmi esetre sem kerülhetett volna ki.

Ha tehát egy eredeti fogalmazvány helyesírási kísérleteivel van dolgunk, akkor a kísérletezés okvetlen magán viseli az ujonan készített kódex korának jegyeit is. A régi *s* és *z*-ről okleveleink segítségével csakugyan megállapítható, hogy a XII. és XIII. század fordulóján mulják divatjukat. Amazt a vele versengő *c* közvetítésével a *ch* szorítja ki; az a sajtáságos írásjegy, melynek *cs* jelentéséről a szerző még nem vett tudomást akkor, midőn vele a XII. század végén már nagyon elmosódott francziás *h* betűt akarta kiküszöbölni. Mivel a XIII. század második évtizedében ilyen kísérletet elképzelni sem lehet, a hangjelzés egyéb esélyeit mellőzve, még csak azt kívánjuk röviden fölemlíteni, hogy a jelzett időpont egy másik sajtáságos jelenséggel is megközelíthető. Értjük az előző századok jellemző tővégi magánhangzóit, a melyek a Halotti Beszédben már nem hagytak nyomot. Ez ismét a szöveg eredeti volta mellett bizonyít, és bizonyítja egyszersmind azt is, hogy a *ch* jeggyel kísérletező szerző a XIII. század első évtizedében semmi esetre sem tartozhatott a vénebb írástudók közé. Mert — miként Anonymus krónikája és a Várad Regestrum bizonyítja — ép ez a nyom nélkül maradt tővégi magánhangzó az, a mely az előző század sajtáságai közül legtovább tartotta magát.

Ha ez a megfigyelés igaz, akkor a kódexben lévő néhány chronologiai adatnak is mellette kell bizonyítani. Ezekről az ada-

tokról *Fejérpataky László* és *Békesi Emil* értekezett behatóan. Az első tudós kutató abból, hogy a kódex király-lajstroma az utolsó helyen említett II. Andrást hat éves, azaz 1210-iki, uralkodónak mondja, egyik ifjúkori értekezésében hajlandó azt következtetni, hogy »a Halotti Beszédnek sem lehetett az 1210. év előtt kelnie«. ¹ A másik tudós viszont abból, hogy az említett bejegyzés tőszomszédságában olvasható egy másik, mely a deáki egyház 1228-iki fölszenteléséről mint egykoru eseményről tesz említést, azt következteti, hogy a romjaiból fölépített egyház birtokában lévő kódex »nem sokkal 1228 előtt iratott«. ²

A két nagyfontosságú adatnak tényleg korhatározó értéke van, csakhogy egészen más értelemben. Az idézett kutatók ugyanis nem vették tekintetbe, illetve nem jól figyelték meg azt, hogy a két adat a kódex írójától, vagy a későbbi tulajdonosoktól származik-e. Pedig a pontos vizsgálat bárkit meggyőzhet arról, hogy a gyűjtéletes kötet törzsöke, a nagy misekönyv s a benne foglalt Halotti Beszéd, továbbá a kérdéses királylajstrom és a deáki egyházra vonatkozó terjedelmes adat három, egymástól élesen megkülönböztethető kézírásra vall. Azon a lapon, a melyen a háromféle kézírás együtt szemlélhető, az alapszöveget a misekönyv írója szolgáltatta. E lap tudniillik abból a nagyobbik husvétmutató táblából való, a mely 1151-el kezdve minden évet felsorol 1300-ig, de a septuagesima vasárnapok vörös festékekkel írt első rovata csak 1183-tól 1297-ig, a husvétek második rovata pedig ugyancsak 1183-tól 1282-ig tünteti fel az ünnepnapokat. Elül tehát az első lap nagy részét elfoglaló két rovat eredetileg üresen hagyatott. A második szélesebb rovatba jegyezte aztán valaki bele a királylajstromot, melynek II. András uralkodására vonatkozó állítása pontosan megjelöli az utólagos bejegyzés keltét, vagyis az 1210-ik évet. Annak a második bejegyzőnek, a ki 1228-ban a deáki egyház fölszentelését akarta megörökíteni, a szűkebbik első rovat állott rendelkezésére. Mivel ugyancsak ő volt az, a ki a deákival szomszédos Sukar pozsonyi várjobbágy halálát s feleségének 1241-iki elfogatását is följegyezte, azt kell következtetnünk, hogy a második bejegyző deáki pap volt s hogy a kódex hosszabb ideig volt a

¹ Ifj. *Fejérpataky László*, Vallásirodalom az Árpádok alatt. Figyelő, 1877. évf. III. k. 97. l.

² *Békesi Emil*, A Halotti Beszéd kora és hazája. U. ott, 326. l.

		Anno ab incar natoe dñi. 9. c. 6	
̄B	9. c. l. i.	G. n. x. viii. xviii. e	
	9. c. l. ii.	F. klaz decēbz. cō	
	9. c. l. iii.	D. scēta ē hēcēta	d
	9. c. l. iii.	C. m. honore beate	c
̄B	9. c. l. v.	b. o. x. i. v. g. u. y.	b
	9. c. l. vi.	A. a. u. e. n. a. b. i. l. i. J. a. c. o.	a
	9. c. l. vii.	F. b. o. x. i. t. e. n. e. p. o. r. i.	f
	9. c. l. viii.	E. q. u. a. g. r. i. n. e. t. a. r.	e
	9. c. l. viii.	D. h. e. e. r. e. h. i. g. e. d. e.	d
̄B	9. c. l. x.	C. s. c. a. o. x. a. v. g. i. e.	c
	9. c. l. xi.	A. d. e. s. c. o. p. e. t. o. a. p. t. o.	a
	9. c. l. xii.	G. d. e. s. c. o. g. e. o. r. g. i. o.	g
	9. c. l. xiii.	F. m. r. e. d. e. s. c. o.	f
̄B	9. c. l. xiiii.	C. g. a. l. l. o. q. f. d. e. s. c. o.	c
	9. c. l. xv.	C. h. e. r. i. c. o. q. f. d. e.	c
	9. c. l. xvi.	B. s. c. o. g. o. c. h. a. r. d. o. q. f.	b
	9. c. l. xvii.	A. d. e. s. c. a. o. x. a. r. g. a.	a
̄B	9. c. l. xviii.	G. r. e. t. a. v. J. n. a. l. t. a.	g
	9. c. l. xix.	C. d. i. e. s. e. q. u. i. t. i. n. h. o.	c
	9. c. l. xxi.	C. n. o. r. e. b. e. a. t. i. g. e. o. r.	c
̄B	9. c. l. xxii.	B. g. u. m. i. r. i. s. g. l. e. c. t. u.	b
	9. c. l. xxiii.	E. h. e. h. i. n. t. u. r. e.	e
	9. c. l. xxiiii.	L. i. g. e. d. e. l. i. g. n. o. d.	l
	9. c. l. xxv.	F. d. s. c. o. j. o. h. e. a. p. t. o.	f
	9. c. l. xxvi.	E. y. e. u. a. g. l. a. d. e. s. c. o.	e
̄B	9. c. l. xxvii.	D. g. e. o. r. g. i. o. m. r. e. d. e.	d
	9. c. l. xxviii.	B. s. c. o. l. a. u. r. e. n. c. i. o.	b
	9. c. l. xxviii.	A. m. r. e. d. e. s. c. o.	a
̄B	9. c. l. xxx.	G. m. a. r. t. i. n. o. e. p. o. r.	g
	9. c. l. xxxi.	F. q. f.	f
	9. c. l. xxxii.	D.	d
	9. c. l. xxxiii.	C.	c
̄B	9. c. l. xxxiii.	b. id. feb. .hb xv k mar.	b
	9. c. l. xxxiiii.	a. iii. k. feb. 9. 6 kt april.	a

Hec est iuxta regum
ungaroz. Stephanus rex
regnavit. xl. iiii. annos.
Petrus rex. vi. Aba rex.
Andreas rex. xii. Bela rex.
.iii. Salomon rex. xi.
Geysa rex. iii. Ladislaus
rex. xvi. Coloman rex.
xxii. Stephanus rex.
xii. Bela rex. viii.
Geysa rex. xxiii. (sic)
Stephanus rex. xv. annos
usq. Bela rex. xxv.
Henricus rex. viii.
Andreas rex. vi.

	9. c. l. xxxv.	f xiii k marc	f. vi k o au
	9. c. l. xxxvi.	e v id' feb	d e id' aprilis
	9. c. l. xxxvii.	d viii k feb	l. d iiii k apt'
B.	9. c. l. xxxviii.	c xvi k mar	.h b. xv k o au
	9. c. l. xxxviiii.	a non feb	v. Av id' apt'
	9. c. l. xxxix.	g. xii k feb	e. g. viii k apt'
	9. c. l. xl.	f. iiii id' feb	e. f. xviii k o au
Cleuaco B. s. Ladyslay	9. c. l. xli.	e. iiii non feb	Q. d non april'
	9. c. l. xlii.	c. viii k feb	.h. c. v id' apt'
	9. c. l. xliiii.	b. viii id' feb	.A. b. iiii id' apt'
	9. c. l. xlv.	a. iiii k feb	.g. a. iiii non apt'
B.	9. c. l. xlvi.	g. xii k marc.	.o. g. xi k mai
	9. c. l. xlvii.	e. iiii non feb	.r. e. viii id' apt'
	9. c. l. xlviii.	d. viii k feb	.l. d. iiii k apt'
	9. c. l. xlviiii.	c. xvi k marc.	.l. c. xiiii k o au
B.	9. c. l. c.	b. viii id' feb	.v. b. v id' april'
	9. c. l. ci.	g. xii k feb	e. g. viii k april'
	9. c. l. cii.	f. iiii id' feb	e. f. xviii k o au
monastiu. s.	9. c. l. ciii.	e. iiii non feb	.r. e. viii id' apt'
lobis k =	9. c. l. ciu.	d. viii k marc.	.q. d. viii k o au
oburto. d.	9. c. l. cv.	b. viii id' feb	.A. b. iiii id' apt'
	9. c. l. cvi.	a. iiii k feb	.n. a. iiii non apt'
	9. c. l. cvii.	g. xii k marc.	.n. g. xi k o au
B.	9. c. l. cviii.	f. iiii non feb	.r. f. viii id' apt'
	9. c. l. cx.	d. viii k feb	.l. d. iiii k apt'
	9. c. l. cx.	c. xvi k mar	.l. c. xiiii k o au
	9. c. l. cx.	b. iiii k feb	.o. b. iiii non apt'
B.	9. c. l. cxii.	a. xxi k feb	e. a. viii k april'
	9. c. l. cxiii.	f. iiii id' feb	e. f. xviii k o au
	9. c. l. cxiiii.	e. viii k feb	.k. e. iiii k april'
	9. c. l. cxv.	d. xv k mar.	.k. d. xiiii k o au
B.	9. c. l. cxvi.	c. viii id' feb	.A. c. iiii id' apt'
	9. c. l. cxvii.	a. xxi k feb	f. a. viii k april'
	9. c. l. cxviii.	b. iiii id' feb	f. b. xvii k o au

A Pray-kódex nagyobbik husvétii táblájának második lapja.

Az Athenaeum nyomása.

deáki egyház tulajdona. Hogy mikor kerülhetett ide, nem állapítható meg; de az 1210-iki első bejegyzésből világosan látjuk, hogy ez időtájban már nem a kódex-író tulajdona volt.

Ha ezen a nyomon tovább kutatunk, még más egyebet is megtudhatunk. A husvétii tábla második lapján, a szűk lapszélen szintén van két följegyzés: az 1192. évnél »Eleuacio S. Ladizlay«, az 1203-iknál pedig »Monasterium S. Johannis b. comburitur«. Mivel a betűk jellege itt egészen a tábla másolójára vall, azt hihetjük, hogy a misekönyvet kiegészítő naptári rész, melyet írója az ünnepek jelzésének kezdetéből következtetve, 1183 körül másolhatott egy régebbi 1151-en kezdődő példányról, 1203-ban még az első tulajdonos birtokában volt. Ugyancsak tőle származik a misekönyvhez csatolt szűkszavú évkönyv (a Pozsonyi Kis-Krónika) is, mely — az utolsó lap kopásából ítélve — valamikor a kötet befejező része lehetett. Bennünket ezuttal csak az évkönyv vége érdekel. Az országos események benne az 1186. és 1187. éveknél érnek véget. A rendelkezésére álló utolsó lap beosztásából és az évszámok elvételéből világosan láthatni, hogy itt még másolással van dolgunk. Utána már csupa aprólékosság következik (Dezső apát lefokozatása 1195-ben, egy Buda nevű pap halála 1199-ben, Dániel pap fölszentelése 1200-ban), a mi mind a másoló utólagos pótlására vall. Ilyen pótlás a legutolsó is, mely arról emlékszik meg, hogy 1203-ban »Monasterium Johannis B. comburitur iuxta Bulduam situm«. Ugyanez, bár a hely megjelölése nélkül, említettett már a husvétii táblában is. Mivel tehát az évkönyv írása egyenletes, míg a husvétii tábla két marginálisa az alapszövegtől is, és egymástól is elütő, azt kell jó okkal hinnünk, hogy az évkönyv készült utóbb, azaz a husvétii tábla 1203. évi egykorú bejegyzése után. Sőt mivel ez után az évszám után még csak hét pusztán maradt szám, 1204—1209 és a záradékul hozzáadott 1300 (MCCC, a mi tollhiba is lehet MCCX helyett) olvasható, mást egyáltalán nem képzelhetünk, mint azt, hogy a kódex írója utólagos pótlásul és sebtiben (mert az utolsó előtti harmadik számot szintén elvettette) akkor írta ezeket a befejező számokat, midőn könyvétől meg kellett válnia. Mert ha nem így cselekszik, akkor a naptári részben látható november 27-iki bejegyzést: »† Daniel sacerdos« mely az évkönyv 1200-ban fölszentelt Dániel papjának halálát jelenti, ép úgy átvette volna, mint a hogy az 1199-es évhez annak

idején nyugodtan átvette ezt a korábbi keletű február 15-iki bejegyzést: »Buda †« (az évkönyv szerint: »Buda sacerdos obiit«). Gyors és végleges lezárásra mutat egyébként az a másik körülmény is, hogy a lap üresen maradt kis helyét, tehát könyve legvégét, az évkönyv folytatásának minden reménye nélkül holmi születési babonákkal és egy könyvzáradéokra alkalmas distichonnal töltötte ki.

Ime, a kódex-másoló évkönyvének utolsó éve és az első idegen bejegyzés király-lajstromának utolsó éve egészen fődik egymást! Pontosan tudjuk tehát, hogy a kódex 1210-ben került először idegen kézre. Lehet, hogy ugyanezen esemény emlékére készült a kódexhez csatolt s idegen kéztől eredő rituale-töredékének ezen verses bejegyzése is: »Et fuerint anni completi mille ducenti — *Et decies enim post partum virginis alme*«. Szóval akár három egyező évszámmal is bizonyítható, hogy a *Halotti Beszéd 1210 előtt keletkezett*. Ha ehhez most már hozzáveszszük, hogy szerzője a már említett nagyobbik husvétii táblán 1183-ban kezdi az ünnepeket jelölni, azt kell gyanítanunk, hogy a legrégebb nyelvemléket rejtő misekönyv is ebben az időközben készülhetett.¹ Ámde van okunk hinni, hogy a kódex önállóbb részei, az évkönyv, a két husvétii tábla, a Kálmán-kori törvények másolata, a naptári részek, horoskopok stb. a misekönyv előtt készültek. Midőn t. i. a szerző 1183 és 1203 (a boldvai égés) közt magának lemásolta, még nem rendelkezett annyi pergamenttel, mint a testes misekönyv másolásakor. E részeknél a drága anyag még nagyon egyenetlen; egyik lapja darab, a másik úgy van két részből szíjjal összevarrva, a harmadikon pedig már irás is volt, midőn ternióvá összeállított. Sőt igen jellemző, hogy a misekönyv járulékaik közt ép a legutoljára készült évkönyv az, a melyben szerzőnk egy régibb szövegdarabot kénytelen átugrani. Ez pedig — ismételjük — már a husvétii tábla 1203-iki hírének későbbi átvétele után történhetett. Ha tehát ehhez hozzáveszszük, hogy a sok pergamentet igénylő misekönyv lelegalább

¹ Megjegyzem, hogy a kódexben van egy másik 1171-től 1276-ig terjedő monochrom husvétii tábla is; de mivel ezen az ünnepek eleitől végig meg vannak jelölve, korhatározó értékkel egyáltalán nem bír. Lehet t. i. olyan szözerinti másolat is, minőnek szerzőnk a nagyobbik tábla másolatánál szintén nekifogott, midőn régebbi mintája után indulva az évszámokat és a mellettük talált ünnepbetüket az 1151. évtől kezdte jegyezni.

egy-két évig készülhetett, s hogy a magyar szövegre ép a terjedelmes misekönyv legutolsó levelén került rá a sor, akkor minden kétséget kizárólag elfogadhatjuk, hogy a Halotti Beszédet a Pray-kódex másolója a XIII. század első évtizedének második felében, azaz 1205 és 1210 közt készítette.

A SZÉKES-FŐVÁROSI LEVÉLTÁR UJJÁSZERVEZÉSE.

Dr. Toldy László, Budapest székes főváros jelenlegi főlevéltárnoka egy terjedelmes és alapos beadványt intézett a székes-fővárosi tanácshoz, mely a főváros levéltárának ujjaszervezésére ad javaslatot. Ennek alapján ismertetjük az ügyet.

A főváros 1873-ban történt egyesülése alkalmával egy szervezési szabályzatot dolgoztak ki, mely természetesen a levéltárról is intézkedett. Csakhogy ennek az intézkedésnek sok tekintetben ideiglenes jellege volt. Amidőn 1885-ben a főlevéltárnoki állás megüresedett, s a főváros közgyűlése *dr. Toldy Lászlót* választotta meg, felhívta őt, hogy indokolt előterjesztést tegyen arra nézve, hogy a fővárosi levéltárak tudományos szempontból miképen lesznek kezelendők.

Toldy ennek meg is felelve, már 1887 szeptember 8-ikán megtette javaslatát, mely azonban az azóta is felmerült számos nagy fontosságú teendők sürgős volta miatt mindeddig nem tűzött ki tárgyalásra. Most, hogy *Márkus József* főpolgármester által, még 1897 augusztus 21-ikén a főváros központi igazgatására hivatott szervekről és ezek segédhivatalairól a tanácshoz benyújtott előterjesztés tárgyalás alá kerül, a főlevéltárnok eljöttnek látja az időt arra, hogy a tanács figyelmét ama 11 év előtt tett előterjesztésére felhívja, illetőleg arra kérje, hogy ezt az előterjesztést, melyben amannak a levéltár ujjaszervezésére vonatkozó részét az azóta is szerzett tapasztalásai alapján, hogy úgy mondjuk, javított kiadásban mutatja be, szintén vegye tárgyalás alá.

E célra a főlevéltárnok mint legmegfelelőbbet, azt az alakot választotta, hogy az említett polgármesteri előterjesztéshez fűzze a maga javaslatait. E végből az általa átdolgozott alakban bemutatja azt a szöveget, mely nézete szerint a polgármesteri előterjesztéshez csatolt »Szabály rendeleti tervezet« IV. fejezetétől felveendő volna.

Ezen átdolgozott szövegnek minden egyes pontját indokolva kifejti, hogy a levéltárt kiveendőnek tartja a segédhivatalok keretéből és pedig azért, mert ezen elnevezés tulajdonképen közigazgatási kezelést végző hivatalokra áll, a levéltár pedig, a polgármesteri előterjesztés szerint, ezentúl hivatva lesz a főváros egy tudományos intézményét

épezni; a polgármesteri előterjesztés ugyanis egyik helyén világosan kimondja, hogy a főlevéltárnok »főhivatását a levéltár tudományos szempontból való kezelése, és az ott felhalmozott történeti és tudományos értékű anyag felkutatása, nyilvántartása és feldolgozása képezi«. Az az intézmény tehát, mely élén a főlevéltárnokkal ilyen szolgálatot tenni van hivatva, nem sorolható a szó köznapi értelmében vett segédhivatalok közé, a mit megerősít ugyancsak a polgármesteri előterjesztés egy másik helye, a hol ez mondatik: »a segédhivatali állásoktól függetlenül szervezendők a szorosabb értelemben vett levéltári állások, a melyek a minősítési törvényben előirt minősítéshez kötendők«. E két idézetből világos, hogy a szabályrendeleti tervezet ezen szavai: »a tanácsi segédhivatal kiegészítő részét képezi, de attól független a tanácsi levéltár«, nem oldjuk meg a kérdést azon szellemben, amint azt a két fenti idézet kontemplálja. Ellenkezőleg, épen e két fenti idézetből világos, hogy a levéltárnak legalább is olyan tudományos intézmény jellegét kell magán hordania és oly szakhivatalnak tekintetnie, a milyen a fővárosi statisztikai hivatal, a mint tehát ez nem sorolatik a segédhivatalok közé azért, mert a tanácsi ügyosztályokkal szemben épen úgy köteles az adatszolgáltatásra, mint a levéltár, úgy az utóbbi sem sorolható azok közé. De ott van más levéltárak példája is, így pl. megemlíti, hogy ha bizonyos tekintetben elismerendő is az Országos Levéltár előbbvalósága az országban levő minden más levéltár felett, de végre levéltár ez is, azonban nem segédhivatal. Ugyanolyan viszony fog nézete szerint keletkezni a polgármesteri előterjesztés fenti két idézetében kontemplált levéltár és a főváros hatósága között, a milyen manapság a belügyminiszteriumba bekebelezett Országos Levéltár és a belügyminiszterium között van, míg azon viszony, mely a belügyminiszterium és az annak kebelében fennálló »irattár« között van, visszatükröződését fogja lelteni a polgármesteri előterjesztés szerint is kontemplált irattár és a hatóság közötti viszonyban.

A főlevéltárnok ezen okoskodását magának a polgármesteri előterjesztésnek azon szavai is megerősítik, melyek szerint a levéltárnoki állások minősítésére nézve az 1883. évi I. tczikk 13. §-a az irányadó. Lehetetlen tehát, hogy tudományosan képzett emberekkel szervezett hivatal, még ha teljesen függetlenítve van is a segédhivataloktól, kiegészítő részét képezze egy olyan hivatalnak, melynek élén álló hivatalnoktól nem kívántatik egyéb a kezelésben való jártasságnál, vagy más szóval, lehetetlen, hogy a főváros egyik főtisztviselője által vezetett hivatal nem tisztviselők, hanem kezelő hivatalnokoktól ellátott segédhivatalnak képezze kiegészítő részét. Ellenkezőleg, a menyiben az új szervezés szerint az irattárilag kezelendő anyag tudományos kezelésre és feldolgozásra

25 esztendő elmúltával a levéltárba fog utaltatni, a segédhivatalnak irattári része annyiban kell hogy a levéltár alá legyen rendelve, hogy a levéltár által megállapítandó módon kezelje az iratokat, hogy azok egykor levéltári kezelésre és feldolgozásra alkalmas állapotban jussanak a levéltárba. A mennyiben tehát a két hivatal, t. i. a levéltár és a segédhivatal, illetőleg ennek irattári része között nexusnak lennie kell, úgy ez a nexus csupán a levéltárnak, mint tudományos intézménynek az irattár felett való felsőbbségében kell hogy kifejezését lelje.

Ezen felfogásból kiindulva javasolja, hogy a szervezeti szabályzat tervezetének IV. fejezete a levéltárról, mint ugyan a polgármester alá rendelt, de a segédhivaltól tényleg teljesen független hivatalról szóljon.

További javaslataiban *Toldy* mindenekelőtt a levéltári személyzet létszámát, melyet a polgármesteri előterjesztés egy főlevéltárnok, levéltárnok, allelvéltárnok, szakdíjnok, és két szolga személyében állapított meg, kívánja szaporítani két egyénnel, egy levéltári fogalmazóval, egy levéltári segéddel. Ezt a kívánságát azzal indokolja, hogy ha a főváros kívánatosnak tartja azon cél elérését, melyet már az 1885-iki közgyűlés 808. számú határozata (mely szól a levéltár tudományos rendezéséről), továbbá a polgármesteri előterjesztés kifejezetten előírnak, akkor úgy is szükség lesz hosszú időn keresztül erre a munkára nagyobb személyzetet alkalmazni. Ez esetben viszont a kitűzött cél sokkal biztosabban, s ha talán látszólag költségesebben, de valójában még is olcsóbban lesz elérhető, rendszeresített, tisztességesen dotált állásu, tudományos ambíciójú férfiak által, mint ideiglenes segédszemélyzet segítségével, mely érezvén egyrészt ideiglenes voltát és csekélyebb dotációban is részesülvén, munkájának nem lesz meg az a bece, de sőt minden esetre hosszabb időre is terjedne. Ha majd egykor a célt, mely a levéltár mint tudományos intézmény elé kitűzetik, elérjük és a múlt idők összes anyaga tudományos rendezése, feldolgozása s ennek kapcsán a ma már irattengert képező levéltár kiselejtezése be lesz fejezve, igen könnyű és egyszerű dolog lesz a levéltár személyzetét a jövőnk szűk-séghez képest redukálni.

A fogalmazó feladata volna a főlevéltárnoknak és levéltárnoknak a tudományos munkában segédkezni (ugyanaz a feladata volna a polgármesteri előterjesztésben kontemplált szakdíjnoknak is), a levéltári segéd dolga pedig az volna, hogy az allelvéltárnokot a kezelés munkájában segítse, mely kezelés nem csupán a tanácsai ügyosztályok igényeinek kielégítéséből s a levéltár számára az új szervezés szerint is fenmaradó kezelési teendők végzéséből állana, hanem kiterjedne arra is, hogy a régi anyagot a levéltár tudományos

személyzete számára a főlevéltárnok utasítása szerint mintegy előkészítse.

A levéltári személyzet illetményeit a polgármesteri előterjesztés a főlevéltárnoknál 2200 frt fizetést 600 frt lakpénzben, a levéltárnoknál 1600 + 500 frtban, az allevéltárnoknál 1300 + 400 frtban, a szakdíjnoknál 1095 frtban a végleges szolgánál 680, az ideiglenesnél 438 frtban állapította meg. Toldy ez illetményeket úgy a levéltáriszemélyzet minősítése mint a fővárosi fizetési rendszernek s a megélhetési viszonyoknak szempontjából magasabb összegben kéri megállapíttatni. Az ő javaslata szerint a főlevéltárnok illetményei évi 3000 forint fizetésben, 1000 frt lakbérben és (ami az 1382/1894. közgy. Határozat szerint önként következik) három ízben a fizetés 10°/_o-ának megfelelő ötödéves korpótlékban a levéltárnok illetményei (az I. osztályu tanácsjegyzők analogiája szerint) 2000 frt fizetésben, 600 frt lakbérben és három ízben a fizetés 10°/_o-ának megfelelő ötödéves korpótlékban volnának megállapítandók.

Az allevéltárnok rangfokozatát és így fizetését legalább is a polgármesteri előterjesztésben szervezni kontemplált segédhivatali aligazgatóval kellene egy vonalba helyezni, annál inkább, mert ez utóbbira nézve a polgármesteri előterjesztés nem állapít meg semminemű minősítést, míg az allevéltárnok minősítését az 1883: I. tczikk 13. §-a határozottan megköveteli. E szerint az allevéltárnok illetményei volnának 1600 frt fizetés, 500 frt lakbér és három ízben a fizetés 10°/_o-ának megfelelő ötödéves korpótlék.

A levéltári fogalmazónak magasabb minősítéssel kell birnia az allevéltárnoknál, tekintettel mégis arra, hogy a fogalmazói állás ügyis lépcső gyanánt szolgálna a magasabb levéltári állásokhoz s így fiatalabb erővel is volna betöltendő, oly fizetés volna megállapítandó, a melyet az I. osztályú tanácsi fogalmazók kapnak, t. i. 1300 frt fizetés, 400 frt lakbér és három ízben a fizetés 10°/_o-ának megfelelő ötödéves korpótlék.

A levéltári segéd illetménye volna az 1382/1895-iki fizetés-rendezési szabályzatban megállapított 900 + 350 + 3 ötödéves korpótlékkal szemben 1000 frt fizetés, 350 frt lakbér és három ízben a fizetés 10°/_o-ának megfelelő ötödéves korpótlék.

A levéltári szakdíjnok 2 frt 50 krnyi napidíjat kapna, mely összeg 3 évi szolgálat után 3 frtra emelkednék. A végleges hivatal-szolga illetményei 480 frt fizetés, 200 frt lakbér és 3 ízben a fizetés 10°/_o-ának megfelelő ötödéves korpótlékban, az ideiglenes solgá illetménye 1 frt 20 kr napidíjban, mely három év letelte után 1 frt 40 kr, 5 év letelte után 1 frt 50 krra emeltetnék, volnának megállapítandók.

Ezen javaslat és a polgármesteri előterjesztés szerint kontemplált fizetési tételek között az a különbség, hogy a főlevél-

tárnok javaslata 4967 frt 50 krral volna drágább, de tekintetbe veendő, hogy az ő javaslata szerint még két egészen új állás is szerveztetnék (fogalmazó 1700 frttal, levéltári segéd 1350 frttal), összesen 3050 frttal, s így a polgármesteri javaslattal szemben az abban kontemplált személyzetnél az ő javaslata csak 1917 frt 50 krajzárral volna drágább, de ezzel elérhető az, hogy a főlevéltárnok fizetése emeltessék és méltányos arányba hozassék a többi főtisztviselők fizetésével, s másodsor az, hogy a levéltár személyzete oly tudományosan képzett egyénekké szaporodnék, a kiknek együttes működése valóban betöltené azt a kívánatos hivatást, melyet az újonnan szervezendő levéltárnak kitűzni kellene.

A fizetések megállapítására vonatkozó észrevételeit azzal fejezi be a főlevéltárnok, hogy ez iránti javaslatait nem pusztán a levéltári állásokra s nem is pusztán a mai súlyos megélhetési viszonyokra való tekintetből tette, hanem főképp arra tekintett, hogy épen a levéltári szak az, melyre aránylag legnehezebb hivatott erőket találni. A poros aktákkal egy életen át hangyaszorgalommal bibelődni, azokat a város érdekében tanulmányozni és értékesíteni, mindenesetre kevésbé kecsesítő feladat, mint oly maradandó alkotások létrehozásán közreműködhetni, melyek nemcsak több anyagi javadalmazást, de nyilvánosabb diszt, érdemet és dicsőséget is szereznek azoknak, kik azokban fáradoznak. A levéltárban működőnek meg kell adni tehát azt, hogy egészséget rontó fáradságos kutató munkája fejében legalább keserű anyagi gondok nélkül élhessen, s nem kételkedünk azon, hogy a ki erre az igazságos álláspontra helyezkedik, méltányosnak fogja itélni a főlevéltárnok által kifejezett óhajokat.

A levéltári alkalmazottak minősítésénél a főlevéltárnok javaslata szintén lényegesen eltér a polgármesteri előterjesztéstől.

Idevágó módosításainak megtételénél (melyekben azt kívánja, hogy a főlevéltárnoktól, levéltárnoktól és a levéltári fogalmazótól az a minőség kívántassék meg, melyet az 1883: I. tcikk 13. §-a az országos levéltárban a fogalmazói szakban alkalmazottaktól megkíván) első sorban azon szempontból, indult ki, hogy ha komolyan akarják, hogy a levéltár tudományos intézmény legyen, úgy abba oly erőket kell beosztani, melyek tudásukkal és képességökkel ezt a célt szolgálni is tudják. Már pedig köztudomású, hogy a ki csak az 1883. I. t.-cikk 13 §-ában a levéltárnoktól megkívánt minimális minősítést tudja kimutatni, az még korántsem alkalmas a mondott cél szolgálására. A fővárosnak különben joga is van a főlevéltárnoktól és levéltárnoktól a fentemlített nagyobb minősítést megkövetelni, mert hisz a törvény maga minimumként állítja fel a kisebbet, a mi pedig a levéltári fogalmazót (a törvény csak fogalmazási szakról szól) és segédet illeti, erről a törvény nem is intézkedik, s így a főváros eo ipso

megszabhatja a maga által czélszerűnek vélt kvalifikációt, a mi végre a szakdíjnokot illeti, maga az elnevezés is mutatja, hogy ilyennek csak levéltári dolgokban jártas egyén alkalmazható, épen úgy, mint pl. a mérnöki hivatalban is technikai képzettségűnek kell lennie a kít szakdíjnok gyanánt alkalmaznak, s így van ez egyéb szakhivatalokban is, a t. ügyészségnél, a t. főorvosi hiválnál, a statisztikai hivatalnál stb. a szakmunkára alkalmazott díjnokoknál. Úgy véli tehát, hogy semmiféle érveléssel sem lehet a fővárosnak ezt a jogát a magasabb képzés megkivánásánál megdönteni, mert a törvény nem különbözteti ugyan meg a fővárosi levéltárat a többi törvényhatósági levéltárraktól, de tényleg áll az, hogy kivéve az országnak néhány városát, melyek régi oklevelek és levéltárak régisége tekintetében felette állanak a fővárosi levéltárnak nincs város hazánkban, melynek oly gazdag levéltára volna, mely levéltárában annyi egyént foglalkoztatna, s mely oly nagymérvű tudományos munkásságot kontemplálna a jövőre nézve, mint a fővárosi levéltár, és ha ennek következtében a főváros tetemes összeg árán tartja fenn és akarja emelni és gyümölcsözővé tenni a levéltári szolgálatot, úgy jogának is kell lennie ahhoz, hogy oly erőket alkalmazzon, kik képességükről és használhatóságukról alaki biztosítékot is tudnak nyújtani.

Ezekben kívántuk ismertetni azt a szervezeti szabályzatot, melyet a főlevéltárnok a levéltár számára megállapíttatni javasol. Ennek kifolyásaként, többféle módosítása következik annak a szolgálati szabályzatnak, melyet a polgármesteri előterjesztés a levéltárnál életbeléptetni kíván.

A főlevéltárnok javaslata, bár egyben-másban eltér egyéb levéltárak szervezetétől, teljesen megfelel azon czélnak, melynek az ő szemei előtt kellett lebegnie, t. i. a fővárosi levéltár rendeltetésének és jövőben kifejtendő munkásságának. Javaslatai a szakember helyes itéletére és tollára vallanak, és csak kívánatosnak tartjuk, hogy azok, úgy a hogy ő azokat megtette, elfogadtassanak és mielőbb életbe lépjenek. Budapestnek roppant terjedelmű és történeti adatokban dúsgazdag levéltára van, melyből a történeti tudomány nagyon sokat fog merithetni, ha az ott levő értékes anyaghoz hozzá fér és azt feldolgozhatja.

MAGYAR KÖNYVESHÁZ.

(Adalékok Szabó Károly Régi Magyar Könyvtárához.)

I.

Magyar nyelvű nyomtatványok.

1.

[406.]¹ Brassó, 1632.

KALENDARIVM CHRISTVS VRVNK SzüLETESE
VTAN M. DC. XXXII. Biffexilis Avenarius Janos által,
Fali naptár, egy lapnyi nyomtatvány. Nagy 2r. alakban.
Kolophon: BRASSOBÁN, Marton által.

Egyetlen szakadozott példány a székely-keresztúri unitárius gymnasium könyvtárában. Feltűnő, hogy Szabó Károly 1632—1633-ból s több más évekről is a brassai nyomdának egyetlen egy fennmaradt termékét sem ismeri. Ugyancsak ő nála Seivert után megtudjuk, hogy 1630-ban a brassai könyvnyomató Wolfgang Márton volt. (Régi M. Könyvtár, II. 127.)

Kanyaró Ferencz.

2.

[407.] Kolozsvár, 1687.

ARTICULI DOMINORUM MAGNATUM & NOBILIVM |
TRIVM NATIONVM REGNI HVGVS TRANSYLVANIAE ; | & Par-
tivm Hungariae eidem annexarum, in Generalibus eorundem |
Comitiis ad diem vigefimám sextum Menfis Julý proximé prae-
teriti, | Anni praefentis Millefimi Sexcentifimi Octuagefimi Septimi,

¹ A 405. szám Heyden Sebald Puerilium colloquiorum Formulae cz. művének Dézsi Lajos által a Magyar Könyvszemle 1897. évi 344—351. lapjain ismertetett krakkói töredéke. A legutóbbi években egyebütt közölt adalékokat legközelebbi füzetünkben fogjuk sorozatunkba iktatni. *Szerk.*

in Ca- | strum Radnoth ex edicto Suae Cellitudinis Princi- | palis
indictis, & celebratis | Conclufi.

Végén: CLAUDIOPOLI. per Mich. Némethi. A. D. 1687.

2r. A₄=4 sztlan levél.

A mű szövege magyar. A Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárában.
R. M. K. 1613 a. jelzéssel.

Horváth Ignác.

3.

Löcse, 1689.

Igen | szép nyájás | HISTORIA | Az | FORTUNA- | TUS-
ROL, | Miképpen az ő Erfzényéhez, | és kívánt kedves Süve-
getské- | jéhez jutván, és több tör- | tént fok dolgairól. | *Melly*
most Németből Magyarra | fordítottat az szép Ujságokban győ- |
nyőrködőknek kedvek- | ért. | LOTSÉN, | Nyomtat. 1689. Elf-
tendőben.

8r. A—L=11 iv=88 levél.

Ágoston József könyvtárában, ki nemrég vásárolta meg Dob-
rowszky Ágost könyvkereskedőtől. Szabó Károly a Régi Magyar
Könyvtár I. kötetében 1375. sz. a. említi, de nem látta.

Horváth Ignác.

4.

[408.] *Nagyszombat, 1689.*

IMADSAGOS | KÖNYV. | Mellyet Irt, | PAZMANY | PETER. |
Á' Boldog Emléke- | zetű Cardinal Es | Esztergami | Ersek. | Nyom-
tattatot | Hetedfzer. | Nagy-Szombatban, | Az Academiai Bötük-
kel. | M. DC. LXXXIX. Elfz.

8r. A—Z+ Aa—Oo_z=571 lap. — *Elül*: czimlap, ajánlás
és kalendarium=14 sztlan lev. — *Végül*: 9 sztlan lap.

A »Nagyszombati könyvnyomtató« (*sic*) ajánlja »A Meltosagos
Rakoczi Juliana Fejedelem kifs Afzfzonyhoz.«

Fametszetekkel a szövegben.

A prágai egyetemi könyvtárban.

Hellebrant Árpád.

5.

[409.] *Kolozsvár, 1698.*

Tótfalusi Kis Miklós. Retractatio. 1 lev.

E retractatio, melyben Tótfalusi visszavonja *Mentsége* és
Apologia című műveit, 1698 június 13-án kelt; egészében közli Bod
Péter, *Erdélyi Feniks-e* C₆ levelén. Ugyanott azt írja, hogy e vissza-

vonást »világ eleibe bocsátotta« s a szöveg végén Tótfalusi is azt írja: »mellyről-is akartam . . . ezen *Retractatiomat* Nyomtatásban ki-botsátani.« Ma egy példányban sem ismert; Bod még látta.

Ferenczi Zoltán.

II.

Idegen nyelvű hazai nyomtatványok.

1.

[162.] *Löcse, 1647.*

Serpilius (Johannes). Pastorum Ecclesiarum Ad Inferiorem Flavium Poprad. Fraternitas post lueum Epidemiam, Anni 1645, & varias mutationes, tandem planè Redintegrata, Anagrammaticè per *Johannem Serpilium*, Eccl. Caifmarcen, Pastorem, & dictae Fraternitatis Senioremem celebrata, Anno à nati Salvatoris Circumcifione supra fefquimilles. CXLVII. Leutschoviae, Typis Laurentii Breweri. 4r. 4 sztlan levél.

A Magyar Tud. Akadémia könyvtárában.

Hellebrant Árpád.

2.

[163.] *Löcse, 1654.*

Langsfeld (Johannes Georgius). Abdankungs-Predigt Welche *Johannes Georgius Langsfeld*, im M DC LIV. Jahr nach Christi Geburth den VI. Aprilis, in öffentlicher Kirchen Versammlung gehalten vnd angestellet, als er aus der Königlich Freyen Bergstadt Iglo gen Schmögen zu einem Diener defz Göttlichen Wortes beruffen vnd abgefördert worden. Gedruckt zur Leutschaw, bey Lorentz Brewern.

4r. A—D₂=14 sztlan levél.

A késmárki ev. liceum könyvtárában.

Hellebrant Árpád.

3.

[164.] (*Trencsén.*) 1659.

Rehlinus (Joannes). FATVM AVSTRIACVM SIVE LVDI SCENICO-VOTIVI. PRO SALUTE ac FELICITATE SACRATISSIMI atq AUGUSTISSIMI CAESARIS LEOPOLDI IMPERII ROMANI. INCREMENTO. TRANOULLITATIS. PUBLICAE. STABILIMENTO. AUPICUS. (igy) DIVINIS. SUSCEPTI. OMINIBUS. LAETIS. PROBATI. E. RITU. ANTIQVO. PIETATE. AEMVLA. INSTITVTI.

PLAVSV. PVBLICO. ACTI. Menfe Januario. à THALIA POSON. CHORAGO. JOAN. REHLINO. AA. LL. & PAUL. MAGISTRO. ANNO M. DC. LIX.

4r. A—M₂=46 sztlan levél.

Nagy Sándor ismerteti, mint iskolai drámát. a Magyar Könyvszemlében, 1884. évf. 34—35 l.

Horváth Ignác.

4.

Kassa, 1668.

Zabanius (Isaacus). Disputatio Theologica, Synopfi Controversiae primae, Christophori Meier, Theol. Doct. ejusdemque Prof. quondam in Univerf. Viennenfi Ordinarii, In qua De Salute Iustificazione nostra agitur, Opposita, Quam Duce & Auspice Deo, Praeses M. *Isaacus Zabanius*, Th. Polem. Secund. & Phil. Theoret. in Athenaeo Eperienfi Augultano Evangelico, P. P. Ordinarius, Respondente *Johanne Lavrenti*, Theol. & Phil. Stud. Publicae ventilationi; exponet, Die Januarii, Anno Clj ljc LXVIII. Cassoviae, Literis Davidis Türsch.

4r. A—B=8 sztlan levél.

Br. Podmaniczky Géza könyvtárában Kis-Kartalón. Ajánlja felelő ghyfetinczi Br. Ostrosith Mátyásnak. Szabó K. emliti (II. 1136. sz.), de példányát nem látta.

Hellebrant Árpád.

5.

[165.] *Sárospatak, 1671.*

Szatthmár-Németi (Michael), Cum Deo. Theses Philosophicae de Independente et Dependente Quae Adorandae Sacr. S. Trinitatis lumine praelucente In Illustrissima ac Celeberrima Schola S. Patach. Sub Praesidio Clarissima multumque Doctissimi Viri D. JOHANNIS POSAHAZI, A. L. M. Philosophiae Doctoris, ejusdemque Facultatis in Inclyta Schola praefata Professoris longè acutiffimi, publicae inquisitioni committuntur. A MICHAELE *Szatthmar NEMETINO* Ad diem 16. Februarii horis locoque folitis. Patacini, Apud Johannem Rosnyai, MDC. LXI.

4r. 17 egy lap és egy sztlan lev.

Ajánlja Szatthmár-Németi város polgárainak, birájának, tanácsosainak; Gönczi Andrásnak, Báthori Zsofiának II. Rákóczi György özvegyének; Alsó-Miszt város tanácsosainak; Szabó Mihálynak, Korocz András papnak, Némethi István toronyai lelkésznek, Azari Zsigmond tokaji papnak, egykori tanítójának, Borbély Marton szatthmári polgárnak, Marusi Mihály, Veresmarti István, Eszéki István, Ujhelyi

János és Sásvári István ifjaknak. — Végül üdvözlő verseket irtak: Csuzi C. Jakab, Nemeti Mihály, Veresmarti István, Pataki István, Dési Márton.

A kolozsvári ev. ref. kollégium könyvtárában.

Dr. Török István.

III.

Idegen nyelvű külföldi nyomtatványok.

1.

[1.] *H. n. (1523?)*

Christophorus de Frangepanibus. Oratio ad Adrianum Sextum Pont. Max. Christophori de Frangepanibus Veg. Seg. Modrusieque Comitibus &c.

4r. 8 sztilan levél.

Egy példánya a British Museum könyvtárában. Ismertette és tartalmát német fordításban közölte Henry Thode *Der Ring des Frangipani* című munkájában 2. kiad. Frankfurt am Main 1895 173—181. ll.

Kropf Lajos.

2.

[2.] *Ingolstadt, 1582.*

Sommer (Joannes) Refutatio Sripti Petri Carolii editi Wittebergae, scripta A JOANNE SOMMERÓ Pirnenfi, Lectore scholae Claudiopolitanae in Transylvania. Deut. 6. 4. ליהוה להיכר יהוה : שמע ישראל : אחד Ingolstadii Ex officina Petri Rauifii. Anno Clj Ij XXCII.

8r. Elül: cziml. 1. lev. Theodosius Schimbergius levele a Német-Lengyel-Magyarországban, Erdélyben s Morvaországban lakó unitariusokhoz. 20 lev. — Praefatio Auctoris 11 lap. — Confessio Francisci Davidis de Jesu Christo, quam ex carcere exhibuit Regnicolis, paulo ante mortem Thorde, in Transylvania, in conventu regni: 17. April. Anno 1579. 3 lap. A Refutatio szövege: 171 szzött levél.

Hozzá van kötve: Defensio Francisci Davidis és De dualitate tractatus, Francisci Davidis.

Megvan a kolozsvári ev. ref. koll. könyvtárában.

A könyv nem ismeretlen. Jakab E. *Dávid Ferencz emléke* cz. könyvében részletesen méltatja.

Dr. Török István.

3.

[3.] *Róma, 1594.*

(*Kuthassy Joannes*). Oratio habita in Comitibus Ratisbonensibus a Reverendiss. Episcopo Tavrigen. (*így!*) Die XXVIII. Junii M. D. XCIII. — All' illustriss.^{mo} et Reverendiss.^{mo} Sig. et patrono mio colendiss. Il Signor Cardinal Farnese. — (Farnese czímer). — In Urbeveteri (*így!*) Apud Antonium Colaldum 1594. — Permissu Superiorum.

4. szatlan levél, 20 centim. × 14 centim. Az 1. lapon a czím, 2. lap üres; a 3. lapon Giulio Papi Romano ajánló levele »Ratisbona 16. Aug. 1594« kelettel. A beszéd a 4. lapon kezdődik és a 8. lapon alúl végződik. Datum 28 Junii 1594. »Amissa subscriptio. Finis.«

A czímben az »Episcopo Tavrigen.« sajtóhiba. Az ajánló levélben helyesen ez áll »Questa oratione fatta in Dieta da Monsig. Reverendiss. Vescovo di Ghiauerino.« Győri püspök az említett évben Gams *Series Episcoporum*-a szerint Kuthassy János volt, ki mint esztergomi érsek 1601 szeptember 16-ikán halt meg.

A nyomtatvány egy példánya a British Museumban.

Kropf Lajos.

4.

[4.] *Gröningen, 1649.*

(*Knollarothzi, Petrus Johannes*) Popularis ad popularem, sive Irenaei Simplicii Philadelphi Epistola, partim increpatoria, partim apologetica, ad. D. Petrum Bacca Szatthmari Ungarum, super Libello quem nuper emisit Franekeræ sub hoc titulo, Defensio Simpliciter Ecclesiae, adversus non nullas Questiones practicas anno superiori publicè Groningæ ventilatas duobus Ungaris respondentibus & postea ab Authore & Praeside in unum collectas & editas cum hac inscriptione, Quaestionum aliquot Theologicarum, Regimen, Ordinem, Praxim & Eutaxiam Ecclesiae Speculantium Decisio Academica, &c.

Groningæ, Typis Joannis Nicolai Typographi, Anno 1649.

4r. A—D₂=28 lap.

Szerző a 28-ik lapon, tehát a munka végén megnevezi magát »Tuus, ne me tibi ultra dissimulem, *Petrus Joh. Knollarothzi, Claudiopol.*«

Eredetije könyvtárban.

Révész Kálmán.

TÁRCZA.

A KÖTELES PÉLDÁNYOKRÓL SZÓLÓ TÖRVÉNY ÉS VÉGREHAJTÁSA.

A nyomdatermékek köteles példányainak beszoigáltatásáról szoló törvényczikknek az 1897. évi Országos Törvénytárban 1897. évi november hó 25-ikén történt kihirdetése által hazai könyvtári ügyünk, s első sorban a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtára történetében új korszak nyilván meg, a Magyar Könyvszemle úgy is, mint a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárának hivatalos kiadványa, úgy is, mint a magyarországi bibliografia közlönye, kötelességét teljesíti, midőn a törvényczikket s az annak végrehajtásáról intézkedő vallás- és közoktatásügyi és igazságügyi miniszteri rendeletet egész terjedelmében közzéteszi.

I.

1897. évi

XLI. TÖRVÉNYCZIKK

a nyomdatermékek tudományos czélokra szolgáló köteles példányainak beszoigáltatásáról.

Mi Első Ferencz József

Isten kegyelméből Ausztriai császár, Csehország királya stb. és Magyarország apostoli királya

Kedvelt Magyarországunk és társországai hű Főrendei és Képviselei közös egyetértéssel a következő törvényczikket terjesztették szentesítés végett Felségünk elé:

1. §.

A Magyarországon nyomtatott, gépi sokszorosítás útján készült nyomdatermékekből, a nyomtató tudományos czélokra két példányt tartozik ingyen beszoigáltatni, és pedig:

1. egy példányt a Magyar Nemzeti Múzeumnak (2., 3. §§.);
2. egy példányt a M. Tud. Akadémiának (4. §.).

Horvát-Szlavonországokban vagy a külföldön nyomtatott, de a jelen törvény hatálya alatt álló országrészekben (17. §.) kiadott nyomdatermékek köteles példányait a kiadó tartozik beszo­lgáltatni.

2. §.

A Magyar Nemzeti Múzeumot megillető példány beszo­lgáltatásának kötelezettsége kiterjed a gépi sokszorosítás útján ké­szült minden nyomdatermékekre; tehát nemcsak az elárú­sitási forgalomra, vagy általában terjesztésre szánt, szorosabb értelem­ben vett írói művekre, hanem a kéziratképen nyomtatottakra is, valamint az időszakai sajtó s a ponyvairodalom termékeire; sta­tisztikai kimutatásokra, iskolai értesítőkre, név- és naptárakra; továbbá a gépi sokszorosítás minden ágában előállított föld- és térképekre, hangjegyekre, képes ábrázolásokra stb.; ez utóbbiak akár önállóan, szöveggel, vagy szöveg nélkül, akár mint valamely nyomtatvány kiegészítő részei kerülnek forgalomba.

3. §.

A Magyar Nemzeti Múzeumnak be nem szolgáltatandók:

1. az érték- és hitelpapírok és értékjegyek;
2. a hivatali ügykezelésre szánt hivatali nyomtatványok, a mindennemű üzleti nyomtatványok;
3. a vonalzott űrlapok és könyvek, czímkék (etiquettek és vignetták);
4. családi értesítések, levélpapírok, látogató- és köszöntő- jegyek, meghívók, szavazó-lapok s kizárólag magánhasználatra készült egyéb alkalmi nyomtatványok;
5. könyomás és egyéb gépi többszörösítés útján másolt kéziratok;
6. fényképek, ha azok tisztán vegyi úton készültek.

A 2—6. alatt felsorolt nyomdatermékek beszo­lgáltatása azonban kötelezővé válik, ha valamely beszo­lgáltatandó más nyom­datermék kiegészítő részeit vagy mellékleteit képezik.

A jelen szakasz 2., 4. és 5. pontjai alól kivételt képeznek és a 2. §. értelmében beszo­lgáltatandók: a hivatalok, ipari és kereskedelmi vállalatok, egyesületek és társulatok évi jelentései; továbbá a falragaszok, színlapok, műsorok és a gyászjelentések; végül a tudományos czélból készített fac-similék, a tankönyveket helyettesítő könyomatos tanári előadások és a könyomatos hírlapok.

4. §.

A M. Tud. Akadémiának, a nyomdatermék-kimutatással egyidejűleg, csak a következő nyomtatványok szolgáltatandók be:

1. gépi sokszorosítás útján kötetes vagy füzetes alakban kiadott mindennemű írói mű;
2. a ponyvairodalomból az egy-leveles nyomtatványok is;
3. minden időszaki folyóirat, kivéve az egy hétnél rövidebb időközökben megjelenő hírlapokat;
4. iskolai értesítők, évi jelentések, statisztikai kimutatások, név- és naptárak, föld- és térképek.

5. §.

A napilapok havonként összegyűjtve, egyéb időszaki nyomdatermékek, valamint a füzetes kiadványok és minden más nyomdatermék köteles példányai pedig naptári évnegyedenként összegyűjtve, a forgalomba hozatalt követő hónap, illetőleg negyedév első két hete alatt, közvetlenül szolgáltatandók be az 1. §-ban 1—2. alatt megjelölt rendeltetési helyekre.

6. §.

A beszolgáltatásra kötelezettnek a beszolgáltatott köteles példányokhoz két azonos nyomdatermék-kimutatást kell csatolnia.

E kimutatásokban a beszolgáltatott példányok czimei folyó számok alatt egyenként felsorolandók, a beküldő nevének (czégének) és lakásának pontos bejegyzése mellett.

A mennyiben elháríthatlan okokból valamely beküldendő köteles példány csatolva nem volna, ez okok s az utólagos beküldésre kért újabb határidő a kimutatásokba szintén pontosan bejegyzendő.

A nyomdatermék-kimutatás egyik példánya, a beküldött köteles példányok átvételének tanúsításával, a beszolgáltatásra kötelezettnek visszaküldendő.

7. §.

A köteles példányokat a magy. kir. államnyomda is rendeltetési helyökre beszolgáltatni tartozik, kivéve azokat a nyomdatermékeket, melyeknek határidőhöz kötött, vagy feltétlen titokban tartását fontos állami érdekből az illetékes felettes hatóság esetről-esetre elrendeli.

Más nyomdáknak készült egyes nyomdatermékek beszolgáltatása alól, az érdekelt fél indokolt kérelmére, a vallás- és közoktatásügyi miniszter adhat időhöz kötött, vagy végleges felmentést.

8. §.

A beszolgáltatott köteles példánynak teljesnek és hibátlan-
nak kell lennie.

Ha egy kiadáshoz tartozó példányok között a tartalomban eltérés forog fenn, a köteles példány mindegyik változatból beszolgáltatandó.

Egy kiadáshoz tartozó, de különböző papiroson nyomtatott példányok közül a jobb minőségű papiroson nyomtatott példány szolgáltatandó be. — kivéve, ha a jobb minőségű papiroson nyomtatott diszpéldányok száma huszonötöt meg nem halad.

Uj kiadásokból, még ha változatlanok is (stereotyp-nyomás), valamint külön lenyomatokból és kivonatokból újabb köteles példányok szolgáltatandók be.

9. §.

A mennyiben valamely nyomdatermék szövegének, vagy kiegészítő más részeinek, a hozzá való képes ábrázolásoknak, hangjegyeknek, föld- és térképeknek stb. nyomtatása és előállítása több nyomda között oszlik meg, valamennyi közreműködő magyarországi nyomtatót és a kiadót a teljes köteles példány beszerzéséért egyetemleges felelősség terheli. Ugy az illető nyomtatók, mint a kiadó évnegyedes kimutatásaikba a különböző helyen készült nyomdaterméket bejegyezni s megnevezni tartoznak azt, a ki a beszerzését magára vállalta. — A mennyiben azonban a teljes köteles példány egyik kimutatáshoz sem volna csatolva, annak beszerzése az illető nyomtatók bármelyikétől, vagy a kiadótól követelhető.

10. §.

A köteles példányok, valamint az átvételi elismervények postai küldése, a fennálló postarendszabályok betartásától feltételesen, portódíjmentességet élvez.

11. §.

A rendeltetési helyökre kellő időben nem érkezett köteles példányoknak utólagos beszerzését, vagy a nem teljes, hibás és általában a jelen törvényben megkövetelt kellékeknek meg nem felelő példányoknak kifogástalanokkal való pótlását a Magyar Nemzeti Múzeum, illetőleg a M. Tud. Akadémia az 5. §-ban a beszerzésre megszabott határidő leteltétől számított három éven belül a mulasztással terhelt féltől postán ajánlva küldött felszólítás útján megkövetelheti és a felszólítás teljesítésére, annak keltétől számított, legalább 30 napi záros határidőt tűz ki.

E felhívás sikertelensége a 12. §-ban megállapított következményeket vonja maga után.

12. §.

Kihágást követ el és 100 forintig terjedő pénzbüntetéssel büntetendő:

1. a ki a 11. §-ban megszabott felszólításra, az abban kitűzött záros határidő alatt, a köteles példányt be nem szolgál-

tatja, illetőleg a jelen törvényben megkövetelt kellékeknek meg nem felelő köteles példányt kifogástalannal nem pótolja;

2. a ki a köteles példányokkal együtt beküldendő kimutatásokra nézve a jelen törvény rendelkezéseit megszegi.

A jelen §. 1. pontjában körülírt kihágás elkövetőjét a be nem küldött, vagy nem pótoló példány vételárában is el kell marasztalni az átvételre jogosult Magyar Nemzeti Múzeum, illetőleg M. Tudományos Akadémia javára.

13. §.

A jelen törvény 12. §-ában említett kihágási ügyekben, úgy a pénzbüntetésre, valamint a be nem küldött, vagy nem pótoló köteles példány vételárának megfizetésére nézve, az 1880: XXXVII. t.-cz. 40. §-ának 5. pontjához képest a királyi járásbíróóságok járnak el.

14. §.

A befolyt pénzbüntetés annak a könyvtárnak gyarapítására fordítandó, melynek érdekében az eljárás folyamatba tetetett.

15. §.

A nyomdatermékek ama köteles példányai, melyek a fennálló törvények és szabályok szerint a sajtóügyi közvádlnak adatnak be, — a mennyiben azokra nézve további nyilvántartás, vagy hivatali használat szüksége már nem forog fenn — a Magyarországon létező vagy létesítendő oly nyilvános múzeumok és könyvtárak gyarapítására fordítandók, melyeket e célból a vallás- és közoktatásügyi miniszter megjelöl.

A sajtóügyi közvádlnak érkezett köteles példányok kezelésének, őrzésének, átvételének és átadásának módzatait, — valamint a vallás- és közoktatásügyi miniszter által kijelölt múzeumok és könyvtárak részére való átadás alól a kivételeket az igazságügyi és a vallás- és közoktatásügyi miniszterek rendeleti úton állapítják meg.

Egyebekben a jelen törvény nem érinti a fennálló törvények és más jogszabályok ama rendelkezéseit, melyek a nyomdatermékeknek sajtórendészeti czélokra szolgáló köteles példányaira és a nyomdatermékeknek sajtórendészeti szempontból szükséges nyilvántartására vonatkoznak.

16. §.

A fennálló törvények és más jogszabályok ama rendelkezései, melyek a nyomdatermékeknek tudományos czélokra szolgáló köteles példányairól szólnak, az 1897: XXXV. t.-cz. kivételével hatályon kívül helyeztetnek.

17. §.

A jelen törvény hatálya a magyar állam egész területére kiterjed, Horvát- és Szlavonországok kivételével.

18. §.

Jelen törvény végrehajtásával a vallás- és közoktatásügyi és az igazságügyi ministerek bízhatnak meg.

Mi e törvényczikket s mindazt, a mi abban foglaltatik, összesen és egyenkint helyesnek, kedvesnek és elfogadottnak vallván, ezennel királyi hatalmunknál fogva helybenhagyjuk, megerősítjük és szentesítjük, s mind Magunk megtartjuk, mind más Híveink által megtartatjuk.

Kelt Bécsben, ezernyolczszáz kilenczvenhetedik évi november hó huszonegyedik napján.

FERENCZ JÓZSEF s. k.

(P. H.)

B. Bánffy s. k.

II.

A vallás- és közoktatásügyi, és az igazságügyi m. kir. ministerek

RENDELETE

a nyomdatermékek tudományos czélokra szolgáló köteles-példányainak beszo-
gáltatásáról szóló 1897. XLI. t.-cz. végrehajtása-, és a sajtórendészeti köteles-
példányokkal való elbánás tárgyában.

A nyomdatermékek tudományos czélokra szolgáló köteles-
példányainak beszo-
gáltatásáról szóló 1897: XLI. t.-cz. 15. és 18.
§-aiban nyert felhatalmazás alapján rendeljük, a mint következik:

I. FEJEZET.

A Magyar Nemzeti Múzeum és a Magyar Tudomá-
nyos Akadémia részére beszo-
gáltatandó köteles-
példányokról.

*A beszo-
gáltatás határideje.*

1. §. A Magyar Nemzeti Múzeumot, illetőleg a Magyar
Tudományos Akadémiát megillető köteles-példányok az 1897:
XLI. t.-cz. hatályba lépésének napjától, vagyis 1897. évi deczem-
ber hó 11-étől közvetlenül a Magyar Nemzeti Múzeumnak, ille-
tőleg a Magyar Tudományos Akadémiának szolgálatandók be,
még pedig:

a) az 1897 december hó 11-étől 1898. január hó 1-jéig
megjelent napilapok köteles-példányai a Magyar Nemzeti Múzeum-
nak: 1898. évi február hó első két hete alatt;

b) az 1897 december hó 11-étől 1898 január hó 1-jéig
forgalomba hozott egyéb időszakai nyomdai termékek, valamint a

füzetes kiadványok, és minden más nyomdai termék köteles-példányai a Magyar Nemzeti Múzeumnak és a Magyar Tudományos Akadémiának: 1898. évi április hó első két hete alatt;

c) 1898 január hó 1-étől kezdve minden következő évben a napilapok havonként összegyűjtve: a következő hónap első két hete alatt; minden más nyomdai termék köteles-példányai évnegyedenként összegyűjtve, a forgalomba hozatalt követő negyedév első két hete alatt szolgáltatandók be a nyomdatermék-kimutatásokkal együtt.

A nyomdatermék-kimutatások.

2. §. A vallás- és közoktatásügyi ministerium által valamennyi törvényhatósághoz intézett és 1867. évi december hó 20-án 15.836/67. sz. alatt kelt körrendelet hatályon kívül helyeztetik és ezentúl a Magyar Nemzeti Múzeumot és a Magyar Tudományos Akadémiát illető köteles-példányokról a nyomdai termék-kimutatások nem a törvényhatóságok útján és nem a vallás- és közoktatásügyi ministeriumhoz, hanem közvetlenül a Magyar Nemzeti Múzeumhoz az *A*) és *B*), a Magyar Tudományos Akadémiához pedig a *B*) alatt csatolt minta szerint készítve küldendők be két azonos példányban.

Az *A*) alatti külön kimutatásba csak a Magyar Nemzeti Múzeum részére havonként beszolgáltatandó napilapok foglalandók, míg az 1897: XLI. t.-cz. 5. §-a szerint évnegyedenként beszolgáltatandó többi nyomdatermékek együttesen a *B*) alatti kimutatásban sorolandók fel. Ezen *B*) alatti kimutatásban a Magyar Nemzeti Múzeumot illető nyomdatermékek a következő fejezetek alatt csoportosítandók: I. Időszaki folyóiratok és hirlapok (a napilapok kivételével). II. Könyvek és füzetek. III. Zeneművek. IV. Önálló képes ábrázolások (metszetek, könyvmatok, térképek, gépi eljárással készült fényképi sokszorosítások stb.). V. Vegyes kisebb nyomtatványok, lehetőleg szám- és természetők szerint csoportosítva; például falragaszok, színlapok, gyászjelentések stb.

A *B*) alatti minta a Magyar Tudományos Akadémiához az 1897: XLI. t.-cz. 4. §-ának rendelkezéséhez képest az előző bekezdésben említett fejezetekre való megosztás nélkül, egyébként azonban szintén minden rovat pontos kitöltése mellett, küldendő be.

Az egy kimutatásba foglalt nyomdatermékek czímei elejétől végig futó-, 1-től folyó-számokkal látandók el. A kimutatások szövege tisztán, olvashatóan tintával irandó.

3. §. Az ellenőrzés megkönnyebbitése végett a kimutatásokban előforduló folyószámok az illető nyomdatermékekre is feltűnő helyen irónnal feljegyzendők.

A kimutatásokhoz mellékelt nyomdatermékeknek folyó-

számok szerint rendezve s gondosan csomagolva kell lenniök. A mennyiben az egyszerre beszolgáltatandó nyomdatermékek súlya 20 kilogrammot meghaladna s a postán egynél több csomagban volnának küldendők: a teljes kimutatás mindkét példányban csak az egyik csomaghoz csatolandó.

A mennyiben elháríthatatlan okokból valamely beküldendő köteles-példány csatolva nem volna: ez okok és az utólagos beküldésre kért újabb határidő, a kimutatások jegyzetirovatába pontosan bejegyzendők. Ugyanott tüntetendő fel a törvény 9. §-ában meghatározott egyetemleges kötelezettség esetében, a kötelezettek közül annak neve (czége) és lakása (székhelye), ki a köteles példánynak beszolgáltatását elvállalta.

A beküldés módzatai.

4. §. A beszolgáltatásra kötelezett a köteles-példányokat a Magyar Nemzeti Múzeumnak és a Magyar Tudományos Akadémiának a nyomdai termék-kimutatásokkal együtt akár postadíjmentesen: posta útján küldheti be, — akár pedig a kézbesítés más módját választhatja.

A kézbesítésnek, ha nem postai uton történik, a Magyar Nemzeti Múzeumban hétköznapokon 9-től 1 óráig, s a Magyar Tudományos Akadémia könyvtárában 11-től 1 óráig az átvételre jogosított tisztviselő kezéhez kell történnie.

A postán küldött köteles-példányok és kimutatások, a postai rendszabályok megtartása mellett, a Magyar Nemzeti Múzeumhoz, illetőleg a Magyar Tudományos Akadémiához czimzendők. Ha a köteles-példányok 250 grammnál súlyosabbak, vagy ha különböző alakúak, körülkötendők. Ha egy kilogrammnál súlyosabbak, erősen becsomagolandók és bélyegmentes szállítólevéllel ellátandók. Ha 20 kilogrammnyi súlyt meghaladnak: több, legfeljebb 20 kilogrammos csomagokra osztandók. A czimlapra, s a mennyiben szállítólevél szükséges, erre is, mindenkor ez a feljegyzés irandó: »Köteles nyomdatermék-példányok. Portomentes.«

Ez utóbbi megjegyzés alkalmazásának elmulasztása, a postai rendszabályokban meghatározott következményeken felül még azt is maga után vonja, hogy a portomentességet megszünteti s a Magyar Nemzeti Múzeum, illetőleg a Magyar Tudományos Akadémia a postadíjjal terhelt szállítmány átvételét megtagadhatja, mely esetben a beszolgáltatás meg nem történnék tekinthető.

A köteles-példányok és nyomdatermék-kimutatások átvizsgálása.

5. §. A M. N. Múzeum és a M. T. Akadémia a nyomdatermék-kimutatásnak mindkét azonos példányát visszatárhhatja mindaddig, míg a kimutatást és az annak kapcsán érkezett köteles-példányokat át nem vizsgálhatja és meggyőződést nem szerez

arról, hogy azok a törvény rendelkezéseinek mindenben megfeleljenek.

A M. N. Múzeum és a M. T. Akadémia gondoskodni tartozik arról, hogy a köteles-példányoknak és nyomdatermék-kimutatásoknak átvizsgálása késedelmet ne szenvedjen és a szabályszerű átvétel tanusításával ellátott kimutatás, esetleg a pótlások iránti felszólítás, a legközelebbi beszolgáltatás időpontjáig, mind a mellett a törvény 11. §-ában megszabott elévülési idő alatt, jogaik érvényesítésének fentartása mellett, megtörténjék.

A nyomdák törzskönyvéről.

6. §. A vármegyei alispánok, illetőleg a törvényhatósággal felruházott városok polgármesterei kötelesek 1898. évi február hó végeig a területükön létező nyomdákrol és gépi sokszorosítással foglalkozó műhelyekrol pontos jegyzéket, a jelzett határidőn túl pedig esetről-esetre minden változásrol késedelem nélkül értesítést küldeni a M. N. Múzeumnak. (14. §.)

A M. N. Múzeum e jegyzékek nyomán, a hazai nyomtató-és gépi sokszorosítással foglalkozó iparosokrol (czégekről) a helynevek betürendjében egy, az egész országra kiterjedő teljes lajstromot készít, melyet évenként, a benne előállott változásokat pedig negyedévenként, nyomtatásban közzétesz és ekként egy törzskönyvet vezet, melybe a beszolgáltatási kötelezettség teljesítésének megtörténte és annak időpontja, valamint a jegyzékben előforduló minden későbbi változás bejegyzendő.

7. §. A M. N. Múzeumnál vezetett törzskönyv szolgál alapjául az 1897. XLI. t.-cz. hatályának területén nyomtatott és gépi sokszorosítás útján készült nyomdatermékek pontos beszolgáltatásának ellenőrzésére.

A kiadókra az 1897. XLI. t.-cz. 1. §-ának utolsó bekezdése és 9. §-a szerint háruló kötelezettség ellenőrzését a M. N. Múzeum és a M. T. Akadémia a bibliographiai hirdetéseknek és közleményeknek, előfizetési felhívásoknak, általában minden erre vonatkozó nyilvánosságra jutott adatnak gondos figyelemmel kísérésével gyakorolja.

Felmentés a köteles-példányok beszolgáltatása alól.

8. §. 1897. XLI. t.-cz. 7. §-ában foglalt rendelkezés, mely szerint »egyes nyomdatermékek beszolgáltatása alól az érdekelt fél indokolt kérelmére a vallás- és közoktatásügyi minister adhat időhöz kötött, vagy végleges felmentést«: csak abban az esetben érvényesíthető, ha az érdekelt fél a kinyomatás, illetőleg a gépi sokszorosítás után azonnal, szabályszerűen bélyegelt kérvényt

nyujt be a vallás- és közoktatásügyi ministerhez, melyben a fenforgó kivételes körülmények hitelt érdemlő módon igazolandók annak megítélése végett, hogy a beszolgáltatás kötelezettségének elhalasztására vagy végleges elengedésére elfogadható fontos ok igazolt-e vagy nem?

A mennyiben a minister a kérelmet teljesíthetőnek nem találná: az erre vonatkozó elhatározás vételét követő legközelebbi beszolgáltatás alkalmával a kérdéses nyomdatermék a kimutatásba szintén befoglalandó s a többi nyomdatermékhez csatolandó.

A köteles-példányok beszolgáltatásának elmulasztása.

9. §. Az 1897. XLI. t.-cz. 12. §-ába ütköző kihágások eseteiben az 1880. XXXVII. t.-cz. 44. §-a alapján kibocsátott és ez időszert hatályban lévő 1880. évi augusztus hó 15-én 2.265. sz. a. kiadott igazságügyministeri rendeletben szabályozott eljárás követendő.

A feljelentést (az idézett eljárási szabályok 2. §-a értelmében) az 1897. XLI. t.-cz. 13. §-a alapján, a beszolgáltatásra kötelezettre nézve illetékes kir. járásbiróság előtt a M. N. Múzeum képviseletében a közalapítványi kir. ügyigazgatóság, és a M. T. Akadémiának képviseletében annak igazolt ügyésze terjesztheti elő, de a följelentést a nevezett közintézetek képviselői az elj. szab. 25. §-a értelmében az illetékes kir. ügyészségnél is tehetik. A be nem küldött, vagy nem pótolta példány vételára (1897. XLI. t.-cz. 12. §. utolsó pont) iránt az igény a följelentésben igazolható, és a közintézetek képviselői az elj. szab. 35. §-ának rendelkezésétől eltérőleg a tárgyaláson megjelenni nem tartoznak.

A mennyiben a följelentésben a be nem küldött vagy nem pótolta köteles-példány vételára igazolva nem volna, ennek írásbeli pótlását a bíróság elrendelheti.

A be nem küldött vagy nem pótolta köteles-példány vételárának megfizetésére kötelező ítéletet az 1881. LX. t.-cz. rendelkezései szerint kell végrehajtani.

Az 1897. LXI. t.-cz. 14. §-ában említett pénzbüntetések behajtására és kezelésére nézve a kir. járásbiróságok részére 1880. évi augusztus hó 9-én 2.106. sz. a. kiadott igazságügyministeri rendelethez mellékelte 6. sz. utasítás és a kapcsolatos rendeletek követendők. A pénzbüntetésnek befolyt összege azonban nem szállítandó be az adóhivatalba, hanem azt a hivatalból értesítendő M. N. Múzeum, illetőleg a M. T. Akadémia hivatalos nyugtájára esetről-esetre ki kell fizetni.

II. FEJEZET.

A sajtóügyi közvádoló részére beszolgáltatandó köteles-példányokról

A nyomtatók és kiadók kötelességei a sajtórendészeti köteles-példányok tekintetében.

10. §. A nyomdai termékeknek a sajtóügyi közvádolóhoz benyújtandó sajtórendészeti köteles-példányai a fennálló törvényekben és szabályokban meghatározott időben és jogkövetkezmények terhe alatt a jövőben is esetről-esetre adandók be, nem pedig úgy, mint a tudományos czélokra szolgáló és a M. N. Múzeumot, valamint a M. T. Akadémiát illető köteles-példányok havonként, illetőleg negyedévenként összegyűjtve.

Szabadságukban áll azonban azoknak, a kik a fennálló törvény és szabályok szerint a sajtórendészeti köteles-példány beszolgáltatására kötelezvék, hogy az 1897. XLI. t.-cz. 3. §. 1., 2., 3., 4. és 6. pontjaiban felsorolt nyomdai termékeket ne esetről-esetre, hanem havonként összegyűjtve nyujtsák be.

A sajtórendészeti köteles-példányokhoz nyomdatermék-kimutatást csatolni nem kell, de ezen köteles-példányoknak szintén teljeseeknek és hibátlanoknak kell lenni.

11. §. A sajtórendészeti köteles-példányok beszolgáltatási módozatára nézve a jelen rendelet 4. §-a, az alábbi rendelkezések megtartása mellett, megfelelően alkalmazandó.

Az időszaki lapok köteles-példányai akár postai úton, akár kihordással veszi a szétküldés kezdetét, a szétküldés időpontjában, Fiume városában és kerületében pedig egy órával előbb, az illető sajtóügyi közvádoló czime alatt — hacsak a jelen §. harmadik bekezdésének esete fenn nem forog — a megjelenés helyén működő főpostán, kézbesítő-könyv mellett adandók fel, melynek átvételi rovatában a postahivatal az átvételt elismeri és ennek idejét, valamint röviden azt a körülményt is kitünteti, hogy a köteles-példány a közönségnek szánt példányokkal egyidejűleg adatott-e fel? és mindezt a köteles-példányra is feljegyzi ilyképen: Többivel (esetleg: Magában) d. e. 2 ó. 35 p.

Aláírás:

(A postahivatalnak időjelzéssel ellátott bélyege).

Ha a szétküldés a lap kiadásának helyén kihordással olyan időben veszi kezdetét, midőn az ottani főpostának hivatalos órája nincsen: akkor a sajtóügyi közvádoló határozza meg, hogy a köteles-példány a lap kiadásának helyén hol, kinek és mikor kézbesítendő. Ezt a határozatot a köteles-példány beszolgáltatására kötelezettnek — a törvényes következmények terhe mellett — előzetesen kell kieszközölnie.

Egyébb nyomtatványok köteles-példányai rendszerint a sajtó-

ügyi közváltó hivatali helyiségeiben, a beadványok iktatására meghatározott órák alatt adandók át; és ha postán küldetnek be: oly időben adandók fel, hogy az azok beszolgáltatására megszbott időpontig oda megérkezessenek.

12. §. Minden nyomtató tartozik minden, a nyomdában készült nyomdai termékről az *A)* és *B)* mintáknak megfelelő kimutatást havonkint elkészíteni és azt Budapesten közvetlenül a sajtóügyi vádhatósághoz, az ország többi részében pedig azon törvényhatóság első tisztviselőjéhez (polgármester, alispán) beküldeni, melynek területén a nyomda működik.

Az *A)* minta szerint készült kimutatásnak a napilapok felsorolását, a *B)* minta szerint készült kimutatásnak pedig mindazon többi nyomdai termékek megjelölését kell tartalmaznia, melyek az 1891. évi február 8-án 414/eln. sz. a. kiadott belügyministeri rendeletben megszbott következmények terhe alatt vezetendő könyvben foglalvák. A *B)* minta szerint készült kimutatásba tartozó időszaki nyomdatermékek, továbbá a 10. §. második bekezdéséhez képest havonkint összegyűjtve beküldött vegyes nyomtatványok külön fejezetek alá foglalandók, de különben a *B)* minta szerint készült kimutatást a 2. §. második bekezdésében említett fejezetekre felosztani nem kell.

Az eddigi negyedévi kimutatások (1867. évi 15.856. sz. vall. és k. okt. ministeri, és 1895. évi 315. sz. bel. ü. min. r.) megszűnnek.

A törvényhatósági első tisztviselők teendői a sajtórendészeti köteles-példányok tekintetében.

13. §. A törvényhatóságok első tisztviselői tartoznak a 12. §. szerint hozzájuk beszolgáltatandó sajtótermék-kimutatásokat, ha pontosan be nem érkeznének, bekövetelni, azoknak tartalmát az 1891. évi február 8-án 414/eln. szám alatt kibocsátott belügyministeri rendelet értelmében vezetendő nyomdai könyvvel egybeazonlítottatni, és a netalán tapasztalt hiányokat pótoltatni; a kimutatást pedig legkésőbb a beérkezés hónapját követő hó végéig az ellenőrzés megtörténtét igazoló záradékkal a sajtóügyi közváltónak megküldeni.

A m. kir. államnyomda a m. kir. pénzügyministerium felügyelete és ellenőrzése alatt állván, annak megvizsgálása, hogy a nyomdai termékekről az 1848. XVIII. t.-cz. 39. §-ban, és az 1891. évi február 8-án 414/eln. sz. a. kiadott belügyministeri rendeletben előírt, és a készített nyomtatványok megjelölését tartalmazó könyv helyesen vezetettik-e; továbbá, hogy a nyomdai termékek sajtórendészeti köteles-példányai a sajtóügyi közváltóhoz beküldetnek-e; végre, hogy a m. kir. államnyomda által havonkint beküldött sajtótermék-kimutatások megfelelnek-e a nyomtatványokról veze-

tett könyv adatainak: a m. kir. pénzügyminister hatásköréhez tartozik, a ki a sajtórendészeti köteles-példány beküldése alól esetről-esetre fölmentést is adhat, tehát sem a székesfőváros polgármestere, sem az első fokú iparhatóság, sem más hatóság a fentebbi körülmények vizsgálatára vonatkozólag el nem járhat.

14. §. A fennálló nyomdákrol és a gépi sokszorosítással foglalkozó műhelyekről a fentebbi 6. §-nak első bekezdése szerint a Magyar Nemzeti Múzeum részére készítenő jegyzék egy példányát, valamint az időközi változásokról szóló értesítéseket a törvényhatóságok első tisztviselői egyidejűleg a sajtóügyi köztárolóhoz is megküldeni tartoznak.

15. §. A törvényhatóságok első tisztviselői tartoznak a politikai tartalmú hírlapok és folyóiratok megindítása tárgyában az 1848. XVIII. t.-cz. 30. §-ának 1. pontja, illetőleg az ország azon részeiben, a hol a most idézett törvény hatályban nincsen, az ott érvényben levő szabályok megfelelő rendelkezései értelmében benyújtott nyilatkozatok és bejelentések tartalmát az 1892. évi október hó 6-án 3961/eln. sz. alatt kiadott belügyministeri körrendelet szerint esetről-esetre a sajtóügyi köztárolóval közölni.

A sajtóügyi vádhatóságok teendői a sajtórendészeti köteles-példányok tekintetében.

16. §. A törvényhatóságok első tisztviselői által a 14. §. szerint beküldendő jegyzék és időközi értesítések alapján a sajtóügyi vádhatóság a kerületében lévő nyomdákrol és gépi sokszorosítással foglalkozó műhelyekről, illetőleg vállalatokról a C) minta szerint törzskönyvet vezet, a melynek segítségével azt is nyilvántartja, hogy a 12. §-ban szabályozott havi sajtótermék-kimutatások a 13. §. értelmében beérkeznek-e?

17. §. A politikai tartalommal bíró hírlapok- és időszaki nyomtatványokról, a sajtóügyi vádhatóságok a 15. §. szerint velők közlendő bejelentések és az általok szükség esetén kért felvilágosítások alapján a D) minta szerint törzskönyvet vezetnek.

18. §. A sajtóügyi vádhatóságok a beérkezett köteles-példányokról félévenként lezárandó két nyilvántartást vezetnek. Az egyik a 12. §-ban említett A) kimutatásnak, a másik pedig az ugyanott említett B) kimutatásnak vonalas rovatai szerint készül.

Az A) minta rovatai szerint készült nyilvántartásba, melynek czíme: »Nyilvántartás az 18... év $\frac{\text{első}}{\text{második}}$ felében érkezett időszaki nyomdatermékekről« a sajtóügyi vádhatóságnak minden odaérkező időszaki nyomdaterméket be kell vezetnie, tekintet nélkül arra, vajjon azok a nyomtatonak A) vagy B) kimutatásába tartoznak-e? Az időszaki nyomdatermékek e nyilvántartás 1. és 2. rovatába félévenként csak egyszer vezetendők be s az

egyres példányok beérkeztét a 3. rovatban kell az időszakai nyomdatermék illető számaival jelezni.

A B) minta rovatai szerint készült nyilvántartásba, melynek czíme: »Nyilvántartás az 18... év $\frac{\text{első}}{\text{második}}$ felében érkezett nyomdatermésekről az időszakai nyomdaterméseket kivételével«, a sajtóügyi vádhatóság az összes többi nyomdaterméseket vezet be az érkezés sorrendjében.

Mindkét nyilvántartás tartalma a havonkint utólagosan érkező A) és B) kimutatások adataival összeegyeztetendő és eltérés vagy hiány esetén a szükséges intézkedések megleendő, illetőleg a törvényszerű eljárás megindítandó.

A budapesti sajtóügyi vádhatóság a fentebbi jegyzékeken kívül névmutatót is vezet, mely a nyomdai termékek szerzőjének, s ennek hiányában címének betűrendjében készül.

A sajtóügyi közzéadó iktató-hivatalába beérkezett köteles-példány, a beérkezés napjának írásbeli feljegyzésével látandó él, a megfelelő nyilvántartási jegyzékbe vezetendő be, és az ellenőrzéssel megbízott ügyészégi tagnak a napi kiosztás alkalmával, vagy soron kívül adandó át. Ugyanezen eljárás követendő a beérkezett havi sajtótermék-kimutatásokkal.

Azokra a sajtórendészeti köteles-példányokra, melyek a 10. §. második bekezdéséhez képest nem esetről-esetre, hanem havonkint összegyűjtve érkeznek be, a beérkezés napját feljegyezni nem kell.

19. §. Az 1897. év végeig átvett sajtórendészeti köteles-példányok őrzésére, rendeltetésére és értékesítésére nézve az eddigi eljárás követendő.

Ellenben 1898. évi január hó 1-jétől fogva, a sajtóügyi közzéadóknak beszállított köteles-példányok átvétele, kezelése és nyilvántartása a jelen rendelet alapján lesz foganatosítandó, és az 1898. év első felében átvett köteles-példányok az 1899. év elején, a későbbiek pedig a beérkezésük fél éve után következő második felév elején, évenként kétszer lesznek a vallás- és közoktatásügyi miniszter által megjelölendő múzeumok és könyvtárak részére a múzeumok és könyvtárak országos főfelügyelője által kirendelt közegnek kiadandók.

20. §. A nyomdaterméseknél a sajtóügyi közzéadóhoz benyújtott köteles-példányai közül a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter által kijelölt nyilvános múzeumok és könyvtárak részére való átadás alól az 1897. XLI. t.-cz. 15. §-a értelmében kivételnek.

a) azon nyomtatványok, melyek hivatali eljárás tárgyát képezik, vagy melyekre ily eljárás valószínűségét a sajtóügyi közzéadó fenforogni látja;

b) azon nyomtatványok, melyek közvetlenül hivatalos eljárás tárgyát ugyan nem képezik, de a melyekre nézve ily eljárással

való összefüggésnél fogva a hivatali használat szükségét vagy valószínűségét a közvádó megállapítja.

A fentebbiek szerint visszatartható nyomdai termékeket a hivatali eljárás vagy használat befejezése, valamint az eljárás, vagy használat szükségének és valószínűségének megszűnte után, a mennyiben a bíróság azoknak sem elkobzását, sem megsemmisítését el nem rendelte, a sajtóügyi közvádó, mihelyt azok rendelkezésére állanak, a legközelebbi rendes átadási időpontban (19. §.) tartozik átadni.

Az eljárás vagy használat folytán netalán teljesen használhatatlanná vált nyomdai termék átadása szintén mellőzendő.

Bármely nyomdai terméknek hivatali eljárás vagy használat alá vétele, vagy ily valószínűségnek megállapítása a 18. §. szerint vezetendő nyilvántartási jegyzékek »jegyzet« rovatában a nyomdai termék sorszámára és a hivatalos ügy iktató számára való rövid utalással följegyzendő. A fentebbi körülmény megszűnte pedig ugyanott a kelet kitüntetésével a legnagyobb rövidséggel bejegyzendő.

A sajtórendészeti köteles-példányok átszolgáltatása a kijelölt múzeum vagy könyvtár részére.

21. §. A kijelölt múzeum vagy könyvtár részére a nyomdai termékek átszolgáltatása rendszerint közvetlenül (tehát nem postán) a múzeumok és könyvtárak országos főfelügyelősége által e végből kirendelt közeg kezeihez a sajtóügyi vádhatóság hivatali helyiségében és az általa kijelölt napon és órában eszközözendő.

A nyomdai termékek átvételéről az átvevő közeg elismervényt, azok átadásáról pedig a sajtóügyi vádhatóság bizonylatot ad, melyek a 18. §-ban meghatározott nyilvántartási jegyzékeknek csupán sorszámaira való hivatkozással állítandók ki.

A sajtóügyi vádhatóságok tartoznak megengedni, hogy az átvevő közeg a most említett nyilvántartási jegyzékeket lemásoltathassa és e másolatokat, kivánat esetén, a sajtóügyi vádhatóságok aláírás és pecsét alkalmazása által hitelesíteni tartoznak.

Wlassics s. k.

Erdély s. k.

A) *minta.***Kimutatás**

a napilapok köteles-példányairól.

Ilőszak, melyre e kimutatás vonatkozik:év.....hó.....

A beküldő neve (célge) és lakása (telepe):

Sor- szám	A napilapok címe	Évi- s folyó száma	Jegyzet
1			
2			
3			
4			
5			
6			
7			
8			
9			
10			
11			
12			
13			
14			
15			
16			
17			
18			
19			
20			
21			
22			
23			
24			
25			
26			
27			
28			
29			
30			
31			
32			

.....
(A beküldésre kötelezettnek aláírása.)

B) minta.

Kimutatás

a nyomdatermékek köteles-példányairól (a napilapok kivételével).

Időszak, melyre e kimutatás vonatkozik: év hó.....

A beküldő neve (cége) és lakása (telepe):

Sorszám	A nyomdatermék szerzője és címe (kötetek, füzetek sorszáma)	Alakja (rét)	Kötetek, füzetek, darabok száma, hir- lapszámok	Ívek száma	Jegyzet
1	I. Időszaki folyóiratok és hirlapok.				
2					
3					
4	II. Könyvek és füzetek.				
5					
6					
7	III. Zeneművek.				
8					
9					
10	IV. Önálló képes ábrázol- atok. (Metszetek, könyvmotók, térképek, gépi eljárással készült fénykép- sokszorosítások.)				
11					
12					
13	V. Vegyes kisebb nyom- tatványok. (Szám szerint s természetök sze- rint csoportosítva, pl. falragaszok, címlapok, gyászjelentések stb.)				
14					
15					
16					
17					
18					
19					

(A szolgáltatásra kötelezettnék (cég) aláírása.)

D) minta.

Időszaki politikai lapok törzskönyve.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
C z i m e	A megjelenés helye és ideje	Nyelve	Tartalma	A szerkesztő neve és a szerkesztői helyiség	A kiadó neve és a kiadói helyiség	A nyomdász neve és a nyomdahelyiség	A biztosíték letételének megtörténte és ideje	Eszrovétel

A MÚZEUMOK ÉS KÖNYVTÁRAK ORSZÁGOS FŐFELÜGYELETE.

A hazai könyvtárak fejlődésének ügyében nagy fontosságú intézkedésekkel zárult le az 1897-ik év, melynek folyamán a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter a törvényhatósági, községi, felekezeti és egyesületi múzeumok és könyvtárak országos felügyeletére, szervezésére és gyarapítására vonatkozó részletes szabályzatot terjesztett ő cs. és apostoli királyi Felsege jóváhagyása elé.

E szabályzat a törvényhatósági, községi, felekezeti és egyesületi múzeumok és könyvtárak felett az állami felügyelet gyakorlásán országos főfelügyelőséget, ez intézetek ügyének társadalmi uton leendő támogatására országos tanácsot létesít, melyben részben a múzeumok és könyvtárak országos bizottsága által három évre megválasztott és a miniszter által megerősített 15 tagon kívül az országos főfelügyelőség tagjai, a belügyminiszterium kiküldötte, a központi statisztikai hivatal igazgatója, a Magyar Nemzeti Múzeum igazgatója és osztályvezetői, az országos levéltár, a budapesti egyetemi könyvtár, az országos képtár és az orsz. iparművészeti múzeum igazgatói foglalnak helyet.

Ő Felsege a szabályzatot 1897 december 10-ikén kelt legfelsőbb elhatározásával jóváhagyván, *Fraknói Vilmos* püspököt kinevezte a múzeumok és könyvtárak orsz. főfelügyelőjévé. E legfelsőbb elhatározással kapcsolatban a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter az országos főfelügyelő helyettesévé, három év tartamára, *Szalay Imre* min. tanácsost, és felügyelőkké, szintén három év tartamára, *dr. Krenner József*, *dr. Hampel József*, *dr. Fejérváthy László* egyetemi tanárokat és *dr. Horváth Gézát*, a Magyar Nemzeti Múzeum igazgató-őreit, *Radács Jenőt*, az orsz. iparművészeti múzeum igazgatóját és *Kammerer Ernő* orsz. képviselőt, az országos képtár kormánybiztosát nevezte ki; s egyidejűleg megerősítette az országos múzeum- és könyvtárbizottság közgyűlésének határozatát, melylyel a múzeumok és könyvtárak országos tanácsának elnökévé, három évi megbizással, *Szell Kálmán*, előadó-titkárává *Porcsolt Kálmán*, tagjaivá *gróf Andrássy Tiradar*, *gróf Apponyi Sándor*, *Beöthy Zolt*, *Berzeviczy Albert*, *Forster Gyula*, *Gerlóczy Károly*, *György Aladár*, *Hollán Ernő*, *dr. Kunecz Adolf*, báró *Radvánszky Béla*, *Rákosi Jenő*, *Thaly Kálmán* és *gróf Zichy Jenő* választottak meg.

A Fraknói Vilmos püspök kinevezéséről szóló legfelsőbb kézirat szövege a következő:

Vallás- és közoktatásügyi magyar miniszterem előterjesztésére a törvényhatósági, községi, felekezeti és egyesületi múzeumok és könyvtárak országos felügyeletére, szervezésére és gyarapítására vonat-

kozó szabályzatot jóváhagyván, annak alapján *dr. Fraknói Vilmos* arbei választott püspököt és nagyvárad kanonokot, a Magyar Tudományos Akadémia igazgatósági tanácsának tagját, a múzeumok és könyvtárak országos főfelügyelőjévé három év tartamára kinevezem.

Kelt Bécsben, 1897. évi december hó 10-én.

FERENCZ JÓZSEF s. k.

Wlassics Gyula s. k.

A kinevezésről *Wlassics Gyula* vallás- és közoktatásügyi miniszter az alábbi leiratban értesítette az országos főfelügyelőt:

A magyar királyi vallás- és közoktatásügyi minisztertől.

Méltóságos és főtisztelendő

DR. FRAKNÓI VILMOS VÁL. ARBEI PÜSPÖK URNAK,
a Magyar Tudományos Akadémia igazgatósági tagjának

Budapesten.

79,458. sz.

Ő Császári és Apostoli Királyi Felsege, Bécsben 1897. évi december hó 10-én kelt legfelsőbb elhatározásával, a »törvényhatósági, községi, felekezeti és egyesületi múzeumok és könyvtárak országos felügyeletére, szervezésére és gyarapítására vonatkozó szabályzatot legkegyelmesebben jóváhagyván, ugyane legfelsőbb elhatározással Méltóságodat a szabályzat 2. §-a alapján a múzeumok és könyvtárak országos Főfelügyelőjévé, a szabályzatban megállapított hatáskörrel három év tartamára legkegyelmesebben kinevezni méltóztatott. Őszinte örömmel üdvözlöm Méltóságodat a múzeumok és könyvtárak országos főfelügyelőjének tiszteleti állásában, mint a hazai tudomány egyik vezérférfiát, abban a meggyőződésben, hogy nemzeti történetírásunk terén kiváló tudományos munkássága folyamán, valamint éveken át a Nemzeti Múzeum Széchényi-könyvtárának élén, s később a tud. Akadémia főtítkári állásában szerzett gazdag tapasztalatai és azokból merített iránytadó eszméi, melyeknek önzetlen és lankadatlan tevékenysége és nemes áldozatkészsége, hogy csak egy fényes példára utaljak, a Rómában nagylelkű adományából magyar tudósok részére alkotott intézet, oly általános elismerésre késztető jelentőséget kölcsönöz, az országban létező múzeumok és könyvtárak tervszerű fejlesztésének javára fognak szolgálni. Felkérem Méltóságodat méltóztatassék a Magyar Nemzeti Múzeumban berendezett hivatali helyiségében állását elfoglalni, működésének megkezdéséről engem

értésíteni, s egyszersmind helyettesének s a felügyelőknek kinevezéséről szóló idecsatolt 2—8 $\%$ alatti okmányokat kézbesíteni s a múzeumok és könyvtárak országos tanácsának megalakítására nézve kiadott rendeletnek 9 $\%$ alatti másolatát tudomásul venni szíveskedjék. Fogadja Méltóságod kiváló tiszteletem őszinte nyilvánítását.

Budapest, 1897. december 17-én.

Wlassics s. k.

Az országos főfelügyeletről szóló szabályzat szövege a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszternek 1897 december 17-ikén ugyancsak 79,458. sz. a. kelt rendeletével a Budapesti Közlöny 1897. évi 293. számában a következőkben tétetett közzé:

A törvényhatósági, községi, felekezeti és egyesületi múzeumok és könyvtárak országos felügyeletének, szervezésének és gyarapításának szabályozása.

I. Hivatalos felügyelet.

1. §.

A törvényhatósági, községi, felekezeti és egyesületi múzeumok és könyvtárak feletti felügyeletet a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter a múzeumok és könyvtárak országos főfelügyelője, a helyettes főfelügyelő és az annak alárendelt felügyelők által gyakorolja.

2. §.

A múzeumok és könyvtárak országos főfelügyelőjét a vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztésére ő császári és apostoli királyi Felsege —, az orsz. főfelügyelő helyettesét és a felügyelőket pedig, az orsz. főfelügyelő meghallgatása mellett, a nevezett miniszter nevezi ki. Az orsz. főfelügyelőnek, helyettesének és a felügyelőknek hatáskörét a miniszter szabályozza.

3. §.

Az orsz. főfelügyelő, valamint helyettese és a felügyelők megbízásának tartama a mindenkori kinevezéstől számított három évre terjed, annak leteltével újabb kinevezésnek van helye.

Az orsz. főfelügyelő, helyettese és a felügyelők, utazási költségeiknek felszámítása mellett, rendes tartózkodásuk helyén kívüli kiküldetésök alkalmával, állásuknak megfelelő napidijokban részesülnek. Az orsz. főfelügyelő és helyettese díjazással nem járó, tiszteleti állást foglal el. A felügyelők évi tiszteletdíjban részesíthetők, melynek összegét a vallás- és közoktatásügyi miniszter állapítja meg.

4. §.

Az országos főfelügyelőnek általában, a felügyelőknek pedig az általuk képviselt szaktudomány szempontjából feladata a Magyaror-

szágon létező törvényhatósági, községi, felekezeti vagy társadalmi javadalmazásból fenntartott múzeumok — képzőművészeti, iparművészeti, archaeologiai, természettudományi és néprajzi gyűjtemények — és az azokkal kapcsolatos, vagy önálló könyvtárak berendezésének, anyagának, szervezésének és kezelésének tanulmányozása, közvetlen megismerés útján és azokra vonatkozólag a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez évről-évre jelentésnek, intézkedések szükségére esetén pedig külön javaslatoknak felterjesztése.

5. §.

Az állam költségén fenntartott nyilvános és közhasználatra rendelt múzeumok és könyvtárak közül az orsz. főfelügyelő és a felügyelők csak azok felett gyakorolhatják felügyeleti és ellenőrzési hivatalos hatáskört, melyeket az orsz. főfelügyelő véleményének meghallgatása mellett a vallás- és közoktatásügyi miniszter külön utasításban megjelöl.

A törvényhatósági, a községi, a felekezeti és a társadalmi javadalmazásból fenntartott múzeumok és könyvtárak felügyeletéhez és ellenőrzéséhez is, a 10. §-ban megszabott feltételek alapján, a vallás- és közoktatásügyi miniszter külön felhatalmazása szükséges.

6. §.

Az országos felügyelet szervezésének főcélja az, hogy a hazánkban létező és létesítendő nyilvános és közhasználatra szánt állami, törvényhatósági, községi, felekezeti és társadalmi összes gyűjtemények között a rendszeres gyarapítás, a tudományos alapra fektetett egyöntetű berendezés, az avatott igazgatás és a csere-viszony szabályozása révén mentől szorosabb összeköttetés létesüljön s az ország különböző részeiben elszórt, megőrzésre és megismertetésre érdemes gyűjtemények anyaga a nemzeti tudomány és művészet közös kincse s a nemzeti művelődés egységes forrása legyen; ezért az orsz. felügyelet saját kezdeményezéséből az egész országra kiterjedő szervezés előkészítése végett, észleleteiről a vallás- és közoktatásügyi minisztert, a hatáskörében megvalósítható intézkedések iránt, mindenkor tájékoztatni törekedjék.

7. §.

Ezekhez képest az orsz. főfelügyelő s a felügyelők tevékenysége egyrészt a vallás- és közoktatásügyi miniszter által kiadott szabályzatban és utasításban megszabott felügyeleti és ellenőrzési hatáskörre, másrészt a múzeumok és könyvtárak fejlesztésére törekvő társadalmi mozgalomban való részvételre terjed ki.

A hivatalos felügyelet és ellenőrzés gyakorlásáról az orsz. főfelügyelő közvetlenül és egyedül a vallás- és közoktatásügyi miniszternek ad számot; viszont a társadalmi úton elérhető célok érdekében az orsz. főfelügyelő s a felügyelők a hazai összes közművelődési, tudományos, irodalmi és művészeti egyesületek képviselőiből megalakult

orsz. muzeum- és könyvtár-bizottságban, illetőleg az annak kebeléből alakított orsz. tanácsban működnek közre.

8. §.

Az orsz. főfelügyelő a reá bízott hatáskörben közvetlenül a vallás- és közoktatásügyi miniszternek alárendeltje; ugy a saját, mint a felügyelők jelentéseit és javaslatait a miniszterhez ő terjeszti fel; e szabályzatnak s a miniszter rendeleteinek értelmében a felügyelőket utasításokkal ellátja, kötelességök lelkiismeretes teljesítését ellenőrzi.

9. §.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter által kiadott külön utasítások szerint az orsz. főfelügyelő a személyesen reábízott felügyeletet és ellenőrzést, kinevezett helyettesén kívül, másra át nem ruházhatja.

Az orsz. főfelügyelő, illetőleg helyettese, saját hatáskörében, vagy az egyes felügyelők meghallgatása mellett, az orsz. felügyelet körébe tartozó minden iratot aláír; hivatalos pecsétje: a magyar czímer »a múzeumok és könyvtárak orsz. főfelügyelője« körirattal. Az orsz. felügyelettel járó irodai, kezelési, utazási s egyéb költségekre vonatkozólag a miniszterhez ő terjeszt fel javaslatokat s e költségekről ő számol. Az irodai és elszámolási teendőket a felügyelők az orsz. főfelügyelő utasítása szerint tartoznak végezni.

10. §.

Törvényhatósági, felekezeti, községi vagy társadalmi javadalmaszából fentartott múzeumok és könyvtárak hivatalos felügyelete és ellenőrzése csak az esetben képezi az orsz. főfelügyelő s a felügyelők kötelességszerű feladatát, ha

1. e felügyeletnek és ellenőrzésnek a múzeum vagy könyvtár fentartója magát önként alárendeli s a vallás- és közoktatásügyi miniszter ahoz jóváhagyással hozzájárul; vagy ha

2. a nyomda-termékek köteles példányaiban; vagy végül, ha

3. állami segélyben, az állami gyűjteményekből letétképen kiadott tárgyakkal való gyarapodásban részesedik.

A 2. és 3. alatti kedvezményekben azonban csak oly múzeumok és könyvtárak részesülnek, melyek

a) kellően biztosított állandó javadalmaszából is merítik fentartásuk szükségleti fedezetét;

b) ugy a gyűjtemények megőrzésére, mint meg szemlélésére és használatára alkalmas, száraz és világos helyiséggel bírnak;

c) kellő szakképzettséggel bíró és lehetőleg rendszeresített fizetéssel ellátott — a gyűjtemény nagyságához mérten egy vagy több — tisztviselő kezelése alatt állanak;

d) rendszeres nyilvántartással vannak ellátva, — nevezetesen az átvett tárgyakról idő- és számszám szerint pontosan vezetett be-

kötött növedéki napló, szaklajstrom és betürendes névmutató szolgál a leltári állagnak ellenőrzésére és nyilvántartására.

Az e kellekkel fölruházott s annak alapján a vallás- és közoktatásügyi ministerium legfőbb felügyelete alá tartozó muzeumok és könyvtárak szervezeti szabályai csak a vallás- és közoktatásügyi miniszternek a belügyminiszterrel egyetértőleg adott jóváhagyásával bírnak érvénynyel. E muzeumokról és könyvtárakról az orsz. főfelügyelő nyilvántartási törskönyvet vezetett, melynek az *a)*—*d)* alatti adatokat rovatos kimutatásban kell tartalmaznia.

11. §.

Az orsz. főfelügyelő, illetőleg helyettese közvetíti az állami gyűjteményekből kiadott fölös, vagy többszörös gyűjteményi tárgyak átadását, azok rendeltetése iránt — a muzeumok és könyvtárak orsz. tanácsának meghallgatása mellett — a miniszter elé javaslatot terjeszt és elhatározásához képest gondoskodik e tárgyak elhelyezéséről s azoknak a kedvezményben részesült muzeum- vagy könyvtárban való kifogástalan megőrzését nyilvántartja.

12. §.

Az orsz. főfelügyelő s illetőleg utasításához képest a felügyelők évenként legalább egyszer, közvetlen meg szemlélés alapján, tartoznak meggyőződni a felügyeleti hatáskörükbe tartozó muzeumok és könyvtárak állapotáról. Jogukban áll minden kezelési és elszámolási adatnak megvizsgálása s a mennyiben ez eljárásuk akadályokba ütköznék, vagy rendellenességeket tapasztalának, a vallás- és közoktatásügyi miniszternek azonnal jelentést tenni tartoznak.

13. §.

A 10. szakaszban felsorolt kellekek kiderítése s annak alapján az állami kedvezményekben részesíthető muzeumok és könyvtárak megjelölése végett, esetleg a kedvezmény megvonása iránt, az orsz. főfelügyelő, illetőleg helyettese a muzeumok és könyvtárak orsz. tanácsának meghallgatása mellett terjeszti fel javaslatait a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez. Az erre vonatkozó javaslatnak kétséget kizáró megállapodást kell tartalmaznia arra a bekövetkezhető esetre, ha az érdekelt muzeum vagy könyvtár fentartása lehetetlenné válnék, mely esetnek bekövetkezésére vonatkozólag a szervezeti szabályzatban oly intézkedés veendő fel, hogy az illető muzeum vagy könyvtár fennmaradt vagyonának és gyűjteményeinek további rendeltetése s más hasonló célra való átadása előre biztosítva legyen. Az orsz. főfelügyelő, a muzeumok és könyvtárak orsz. tanácsának meghallgatásával, az állami kedvezmények megvonása s az annak folytán szükséges intézkedések iránt a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez részletes javaslatot tartozik felterjeszteni, különösen akkor, ha a gyűjtemények megóvása az illetékes hatóság közbenjárását igényli. Az állami letétül

átengedett tárgyak felett a vallás- és közoktatásügyi miniszter mindenkor szabadon rendelkezik.

II. A múzeumok és könyvtárak országos tanácsa.

14. §.

A múzeumok és könyvtárak orsz. tanácsának tagjai:

a) a közművelődési, tudományos, irodalmi és művészeti egyesületek képviselőiből, saját szervezeti szabályzata alapján alakult orsz. múzeum és könyvtárbizottságnak rendes évi közgyűléséből három évi megbizatással, egyik választott elnökével és előadó titkárával együtt kiküldött tizenöt tagja;

b) az orsz. tanácsnak hivatalból tagjai: a múzeumok és könyvtárak orsz. főfelügyelője, helyettese és felügyelői, továbbá a vallás- és közoktatásügyi miniszterium illetékes ügyosztályának mindenkori főnöke, a belügyi m. kir. ministerium kiküldötte, a m. kir. központi statisztikai hivatal igazgatója, a nemzeti múzeum igazgatója, valamint a nemzeti múzeumnak osztály-vezetői, az orsz. levéltár igazgatója, az egyetemi könyvtár igazgatója, az orsz. képtár igazgatója és az orsz. iparművészeti múzeum igazgatója.

A választás útján kijelölt tizenöt tag megerősítés végett a vallás- és közoktatásügyi miniszternek névszerint bejelentendő.

15. §.

A tanács ülésein az orsz. múzeum- és könyvtárbizottságnak választott elnöke, akadályoztatása esetén az orsz. főfelügyelő vagy helyettese elnököl, az előadói és jegyzőkönyvvezetői tisztet a titkár tölti be. A jegyzőkönyveket az elnöklön s az előadó titkáron kívül két hitelesítő tag írja alá. Érvényes határozathoz a meghívottak közül, az elnöklön kívül legalább hatnak jelenléte s a jelenlevők általános többsége szükséges.

A meghívások legalább három nappal az ülés előtt küldendők szét, a napi rendre felvett tárgyak lehetőleg részletes felsorolásával.

Az orsz. tanács a szükséghez képest más szakférfiakat is meghallgathat.

A múzeum- és könyvtárbizottság szervezeti szabályzata, valamint annak alapján a képviselt egyesületek s azok kiküldötteinek névsora, a szervezetben vagy a névsorban beálló változás, a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez jóváhagyó tudomásul vétel végett felterjesztendő.

16. §.

Az orsz. tanács az egyesületi, a törvényhatósági, községi múzeumok, a nép- és vándorkönyvtárak szervezése és gyarapítása érdekében társadalmi tevékenységet fejt ki s e czélból — különösen pedig központi irodájának költségeire, a »Múzeum« című szaklap kiadására,

tiszteletdíjakra, a csereviszony fentartásának költségeire, utazási és szállítási költségek fedezésére — esetleges egyéb bevételi forrásaik kivül — állami segélyben is részesül. Az orsz. tanács minden évben, az állami költségelőirányzat szentesítése után, indokolt javaslatot terjeszt a vallás- és közoktatásügyi miniszter elé, hogy e társadalmi tevékenység folytatására az állami segély összegét megállapítsa. A tanács részére kiutalványozott összeg felett a tanács szabadon rendelkezik; de minden év végével működéséről a miniszternek jelentést tesz. A mennyiben a tanács e segélyen túl a jelzett csoportba tartozó egyes múzeumok vagy könyvtárak gyarapítására külön állami hozzájárulást tartana kívánatosnak, ily esetben külön indokolt javaslatot kell mindenkor a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez felterjesztenie.

Az előadó titkár a tanács felszereléseit pontosan leltározni, a bevételekről valamint a tanács határozata és a választott elnök utalványozása alapján teljesített fizetésekről okmányokkal igazolt számadást készíteni és az adomány vagy csere címén átvett s rendeltetési helyükre küldött tárgyakról törzskönyvet vezetni tartozik.

Az összes irodai teendők ellátása s a munka beosztása iránt az orsz. tanács választott elnöke s az orsz. főfelügyelő vagy helyettese egyetértőleg rendelkezik.

A vallás- és közoktatásügyi miniszternek jogában áll a leltári és pénztári kezelést bármikor megvizsgáltatni.

17. §.

Az orsz. tanács munkakörébe, a 16. §-ban megjelölt múzeumok és könyvtárak érdekében, különösen a következő ügyek tartoznak:

1. a Magyarországon létező s közművelődési fontossággal bíró nyilvános gyűjtemények jegyzékének megállapítása;

2. főlös és többszörös példányok kölcsönös kicserélésének közvetítése, a hazai és a külföldi gyűjtemények között;

3. a nyilvános gyűjtemények tisztviselőinek minősítésére szükséges kellékek meghatározása; azok képzése végett tanfolyamoknak szervezése;

4. mintaszerű szabályzatoknak kidolgozása: a múzeumok és könyvtárak szakszerű berendezése, igazgatása, kezelése és lajstromozási rendszere tárgyában;

5. a múzeumokra és könyvtárakra vonatkozó évi jelentéseknek és lajstromoknak, a hazai és külföldi gyűjtemények kiadványainak rendszeres gyűjtése és őrzése, illetőleg kézi szakkönyvtárak berendezése;

6. a múzeumok és könyvtárak helyszíni tanulmányozása, azok anyagának szakszerű ismertetése;

7. e czélból, valamint a nemzetközi csereviszony közvetítése végett, »Múzeum« cím alatt egy szakfolyóiratnak több nyelven való szerkesztése és kiadása;

8. a régészeti leletekre, a nyomdatermékek köteles példányainak beszoigáltatására, a kézirati emlékek, a ritka ősnymtatványok (incunabulák) megőrzésére és nyilvántartására, valamint általában a muzeumok és könyvtárak országos szervezésére vonatkozó törvényhozási vagy rendeleti szabályozás előkészítése és megvitatása.

Az orsz. tanács e feladatokat — a rendelkezésére álló anyagi eszközök mérvéhez képest — a 16. §-ban megjelölt muzeumok és könyvtárak érdekében saját kezdeményezéséből és saját hatáskörében teljesíti; törvényhatóságokat, községeket és egyesületeket közvetlen érintkezés és levelezés útján muzeumok és könyvtárak alapításában, szervezésében, berendezésében és gyarapításában szakszerű tanácsával támogat s azok iránt az érdeklődést és a társadalmi áldozatkészséget ébrentartani törekszik. De valahányszor a jelen szabályzat azt megköveteli s különösen akkor, ha államilag fentartott, vagy közvelenül állami felügyelet alatt álló muzeumokról, vagy könyvtárakról van szó, illetőleg esetről esetre, a mikor azt az orsz. főfelügyelő, vagy helyettese szükségesnek tartja, az orsz. tanács megállapodásai jóváhagyás, illetőleg a hivatalos intézkedés fogantatása végett a vallás- és közoktatásügyi miniszter elé terjesztendők.

18. §.

Rendszeres régészeti ásatások és kutatások állami segélyezése iránti kérvények teljesítése vagy mellözése felett — a menyiben azok nem tartoznak a műemlékek országos bizottságának az 1881. évi XXXIX. t.-cikkben biztosított hatáskörébe — a vallás- és közoktatásügyi miniszter, az orsz. tanács véleményének meghallgatása mellett, határoz. Ily segélyezések csak akkor javasolhatók, ha az ásatás és a kutatás iránti kérelem, a Nemzeti Muzeum elsőbbségi igényének szemmel tartása mellett, a 10. §. értelmében hivatalos felügyelet alatt álló muzeum gyarapítása érdekében merülne fel. Az e tárgyban tartandó ülésekre a műemlékek orsz. bizottságának előadója mindenkor meghívandó.

19. §.

A muzeumok és könyvtárak országos tanácsa a muzeumok és könyvtárak iránti érdeklődésnek ébrentartása és fokozása érdekében, működéséről évenként tájékoztató jelentést, azonkívül bevételeiről és kiadásairól részletes évi zárszámadást terjeszt az orsz. muzeum- és könyvtárbizottság közgyűlése elé. E jelentés és zárszámadás sokszorosítva a közgyűlési meghívással együtt a bizottság minden tagjának megküldendő. A közgyűlésen felmerült kívánalmakat az orsz. tanács saját hatáskörében tárgyalni s ha szükségét látja, közvetlenül intézkedni, vagy a vallás- és közoktatásügyi miniszter elé javaslatot terjeszteni tartozik.

A pénztári és leltári állapot megvizsgálása végett a közgyűlés két szakférfiut küld ki s azok jelentése alapján adja meg a felmentést.

Az orsz. főfelügyelő irodáját a bizottsággal közös helyiségben rendezi be, de külön irattára van s hivatalos pecsétjét is csak hivatalos haláskörében használhatja. Az orsz. muzeum- és könyvtárbizottságnak felozslása esetében annak összes értékeit, iratait és leltári tárgyait az orsz. főfelügyelő veszi át, arról a vallás- és közoktatásügyi miniszternek részletes jelentést tesz, oly czélből, hogy a miniszter az átvett értékek, iratok és leltári tárgyak további kezelése, valamint a bizottsági teendők ellátása iránt, esetleg újabb bizottság szervezésével, saját hatáskörében intézkedhessék.

ÉVNEGYEDES JELENTÉS A MAGYAR NEMZ. MÚZEUM KÖNYVTÁRÁNAK ÁLLAPOTÁRÓL

1897 OKTÓBER 1-TŐL DECZEMBER 31-ÉIG.

I.

A *nyomtatványi osztály* anyaga ez évnegyedben köteles példányokban 980 db., áthelyezés útján 11 db., ajándék útján 437 db., vétel útján 184 db., csere útján 11 db., vagys összesen 1623 db., nyomtatvánnyal, és ezen felül 724 db.. aprónyomtatvánnyal gyarapodott.

Ajándékaikkal a következők gyarapították a könyvtár anyagát: a M. Tud. Akadémia (15 db.), Asbóth Oszkár, az Athenaeum könyvnyomda r. t., Balier Lajos Nagy-Czenkről, Berzeviczy Egyed Abaúj-Bározáról, a bécsi tud. Akadémia (3 db.), a brünni Benzések könyvnyomdája, a budapesti szobrászok szakegylete (2 db.), a chicagói John Crerar lybrary (2 db.), a Dunántúli ág. ev. hitv. egyházkerület, Esztegár László dr., Fejérpataky László dr. (4 db.), a Ferenczrendiek pozsonyi tartományfőnöksége (2 db.), a Ferenczrendiek szolnoki tartományfőnöksége (2 db.), Ferenczy József, a budapesti Főkapitányság (2 db.), a Földművelési miniszterium (6 db.), Galgóczy Károly, Gohl Ödön (8 db.), Ismeretlen (2 db.), Istvánffy Gyula Liptó Sz.-Miklósról (2 db.), Karácsonyi Aladár, a gróf Károlyi család, a Kegyes tanítórend bpesti házfőnöksége, Kelen István, Kempf József (2 db.), a Képviselőházi iroda (2 db.), a Kereskedelmi miniszterium, Kisch Gusztáv Beszterczéről (2 db.), a Krakói Akadémia, Láng Menyhért, a Magyar Jogászegylet, Margalics Ede (3 db.), a brünni Museum Francisceum, Nágel Ottó, a Népoltvasótár szerkesztősége (16 db.), a New-yorki Astor könyvtár (3 db.), Osztrák-magyar Bank Bécsből (2 db.), Palócz Ignác, özv. Pulszky Ferenczné (7 db.), Réthy László, Sárközi Imre, Schön-herr Gyula dr. (2 db.), a Singer és Wolfner cég (3 db.), a bécsi Statistische Central-Commission, Szalay Imre (5 db.), Széchenyi Gyula gróf, Széchy Károly és neje Kolozsvárról (6 db.), id. Szinhyei

József (257 db.), Szinnyei József dr. (8 db.), Szögyei G. Vilmos Győrben (2 db.), Thalloczy Lajos Bécsből (16 db.), a Turul szerkesztősége, az Upsalai egyetem, a Vallás és közoktatásügyi minisztérium, a veszprémi ev. ref. egyházmegye, a washingtoni Volta-Bureau. Zarándy A. Gáspár (3 db.), a Zirczi cistercezi-rend apátja.

Vételre e negyedévben 584 frt 80 kr. fordítottatott.

A könyvtár helyiségeiben 4521 egyén 8960 kötet nyomtatványt, kikölcösznés útján pedig 485 egyén 703 kötetet használt.

A lefolyt negyedévben osztályoztatott 1825 mű, amelyekről 2360 czédula készítettett. Kötés alá adatott 444 kötet. Végre az *Anthropologia* szakból a kiállításokra vonatkozó munkák kivételtek és ugyanitt külön csoportban országok és városok szerint újból szakszámoztatottak.

Fel kell még említenünk, hogy:

A nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi miniszter úr engedélyével és jóváhagyásával a könyvtár másodpéldányaiból a legpontosabb összehasonlítás és a könyvtárban maradó példánnyal való egybevetés után 1278 darab könyv engedtetett át a m. kir. testőrség alapítandó könyvtára számára.

II.

A *kézirattár* anyaga a lefolyt évnegyedben a nyomtatványosztályból áthelyezés útján 1 kézirattal, ajándék útján 1 irod. levéllel, 1 fényképmásolattal, s 1 kézirájzzal, vétel útján 8 kézirattal, 62 irodalmi levéllel s köteles példány gyanánt 3 fényképmásolattal, összesen 9 kézirattal 63. irod. levéllel 4 fényképmásolattal 1 kézirájzzal, gyarapodott: Vételre fordított összeg: 101 frt.

Ajándékukkal Az Ezredévi Orsz. Kiállítás Történelmi főcsoportjának Igazgatósága, Varjú Elemér és Berzeviczi Egyed urak gyarapították a gyűjteményt; és pedig az első Magyarország honfoglaláskori térképének dr. Pauler Gyula és dr. Szendrei János tervök szerint rajzolt fali abroszával, a második a Velencei Szt. Márk. könyvtár Z. lat. c. 399. jelzetű codexből vett fényképmásolattal, s az utolsó Kazinczy Ferencznek Berzeviczy Gergelyhez intézett, szép halom, 1809. febr. 5. kelt eredeti levelével, mely az Akadémia Kazinczy leveleinek most folyó kiadásához adalékul fog szolgálni.

A vásároltak közül kiemelendők: Sermones pro festis B. V. Mariae Immacolatae per Domenicum Mokos, XVIII. századi népies tót nyelven irt beszédek gyűjteménye; A Máriavári hajadon, érzékeny játék 5 felvonásban, Krater Ferencz után Újfalvy Krisztina; eredeti kéziratban. E színmű ismeretes ugyan a magyar színpadon, de nem Újfalvy Krisztina átdolgozásában, s így a kézirat kettős jelentőségű. irodalomtörténeti, eme kiváló író nő pályájának könyvtárunkban meglevő emléke s drámatörténeti, e darab és irányának hatására mutató. Intze Mihály és családi

körének levelezése, mely az erdélyi tudományos világnak XVIII.—XIX. századi korában szereplő képviselőit érinti. Köleséri Sámuel, Id. Intze Mihály a kolozsvári esperes, ifj. Intze Mihály, korának egyik híres természettudósa és orvosa. Pataki Dániel, Szathmári Pap Mihály és Zsigmond, Szacs vay Sándor, amazok tanárok és papok, ez az új magyar újságírodalomnak első úttörője, Köpécsi János, szintén e kör tagja leveleit foglalja e gyűjtemény magában s kiegészíti ama gyűjteményt, melyet a mult esztendőben vásároltunk, s mely szintén e kör két tagjának Szathmárnémethi Sámuelnek és Bodgány Mihálynak viszonyaira vonatkozik.

A negyedév alatt 55 kutató 185 db., kéziratot használt.

Feldolgoztatott az évnegyedi gyarapodás s az 1893-ból feldolgozatlanul maradt Wenzel-féle gyűjtemény, összesen 88 mű 115 kötetben 102 új s beosztott czédulával. Miután a régi hátrálék az ujonnan rekonstruált Növedéki naplóval együtt feldolgoztatott, három önálló gyűjteményre (Wenzel, Forgó és Kertbeny) került a sor, s ezek közül először a Wenzel Gusztáv hagyatékából megszerzett gyűjteményre. Még a Forgó-féle ajándék s a Kertbeny-iratok vannak földolgozatlanul.

Elérkezvén ekként az ideje annak, hogy a kéziratár anyaga, mely eddig csak inventálva volt, rendszeres földolgozás alá kerüljön, legsürgősebbnek mutatkozott az irodalmi levelek csoportjának föllállítása, mind könyvtári, mind irodalmi szempontból. Az utóbbi évtizedek alatt átment a köztudatba, hogy irodalomtörténetünk művelői a Múzeum könyvtárának kézirateit nem mellőzhetik. Ennek következtében számosan használták gyűjteményünket, mely irodalomtörténetírásunkban elsőrendű forrássá emelkedett. Ez a helyzet kötelességet rótt a könyvtárra, hogy amennyire módjában áll, használhatóvá tegye gyűjteményeit. Kéziratkötetek és önálló művek az ideiglenes czédula-katalogusban eléggé föl vannak tüntetve: de az Irodalmi Levelek csupán csomagolva, s nagyjában lévén indikálva, használásuk úgy a kutatónak, mint a kiszolgáló tisztviselőknak sok törődésével járt. A baj gyökere ott rejlett, hogy a kutatók nem a kézirat jelzetét, hanem a leveleket datumuk szerint idézték s jegyezték föl. Addig a míg a felállításban működő tisztviselők emlékezete terjedt, ez nem sok bajt okozott, de ha azon túl érő anyagról volt szó, gyakran megfejtethetlen feladatok elé állítatnak. Ez okok alapján az Irodalmi Levelek csoportjának felállítása képezte a legsürgősebb feladatot mely akként oldatott meg, hogy az anyag szoros sorrendben nyert elhelyezést, és ehez járul szoros abc rendben az írók és czimzettek névsora. A pontos index minden irányban kielégíti a kutatót s a föllállítás kronológiája biztosítja a megtalálást. Az Irodalmi Levelek csoportjában eddig a legújabb szerzeményeken kívül, (Intze levelek, Rómer, Szigligeti, Walther, Mednyánszky, Wenzel gyűjtemény) a Quart. Hung.-ban beosztott s

fölállított anyag van feldolgozva, 2044 levél 920 czédulával. Ez az alap, melyhez a még ki nem választott s régiesen beosztott anyag fog hozzájárulni.

III.

A *hírlaposztály* gyarapodása köteles példányokból 87 hirlap 17,878 száma, áthelyezés utján (a könyvtár nyomtatványi osztályából) 94 hirlap 4585 száma, ajándék utján 7 hirlap 169 száma, vétel utján 1 hirlap 114 száma, összesen 189 hirlap 22,746 száma.

A könyvtár helyiségében 584 egyén 1315 kötetet, házon kívül 15 egyén 108 kötetet, összesen 599 egyén 1423 kötet hirlapot használt.

A végzett munkák során 140 czédula iratott 391 évfolyam bejegyzésével, ezen kívül a reklamáláshoz 81 új czédula készült. Átnézett 221 hirlap 6534 száma. Reklamáló levél 129 iratott, reklamáltatott 1880 szám, beérkezett 596 szám. Kötetett 413 kötet hirlap, a kötésekért fizetett összeg: 674 frt 42 kr.

IV.

A *levéltári osztály* ajándék utján 53, vétel utján 338, örök letétemény utján mintegy 5000 dbbal, összesen körülbelül 5400 dbbal gyarapodott.

Ezek közül a levéltár törzsanyagát 4 eredeti középkori irat, 1 másolat, 138 ujjabbkori oklevél és levél, 2 czimeres levél, 2 czéh-irat, 225 db 1848/49-iki irat és nyomtatvány, 19 fénykép és negatív, összesen 391 db gyarapítja.

Ajándékaikkal gazdagították az osztályt: Bárczay Oszkár es. és kir. kamarás (2 db fényképpel), Darnay Kálmán (1 középkori oklevél másolatával), Ernyey József (1 db ujjabbkori irattal), Gelcich József (1 középkori oklevéllel), Holenin szül. Rudnay Aranka (1 bárói diplomával), Sonnensteini Konrád Mihály (2 db ujjabbkori irattal), Kovács Pál (2 czéh-irattal), Kún István (1 ujjabbkori irattal), Mérei Gyula (1 ujjabbkori irattal), özvegy Pulszky Ferenczné (39 ujjabbkori irattal), a Turul szerkesztősége (1 fényképpel).

Vételre fordított 215 frt 50 kr. és 10 márka.

Dessewffy Pál margonyai nagybirtokos a cserneki és sárkeői Dessewffy család margonyai ágának levéltárát, özvegy báró Radák Ádámné szül. gróf Lázár Olga elhunyt férje végső rendelkezéséhez képest a magyarbényei báró Radák család levéltárát, Váradai Török Béla simándi birtokos családi levéltárának az Etthre és Sötér családok iratait magában foglaló részét, gróf Teleki Elemér a nagyzábláti uradalommal reászállott családi levéltárát helyezték el örök letéteményül a Magyar Nemzeti Múzeumban. Ezekkel örök letéteményeink száma 42-re emelkedett. A régebbi letétemények közül

Szent-Ivány Zoltán nagybirtokos és Thaly Kálmán járultak családi levéltáraik gyarapítására újabb küldeményekkel.

A törzssanyag gyarapodásából különös említésre méltók: az aacheni káptalan 1370-ben Nagy-Lajos királyhoz intézett levele, mely az aacheni magyar kápolna kincseire vonatkozik; Pulszky Ferencz kitüntetéseihez vonatkozó oklevelek, szám szerint 39 db; a zárai tartományi levéltár 8 db tatárjárás előtti magyar vonatkozású oklevelének (Maurus comes 1181., III. Béla 1188., Endre herceg 1198. és 1200., Pál zárai comes 1198., Imre király 1200., II. Endre 1210. és Ozius bán 1221. évi kiadványainak) fényképmásolatai és a la vallttai (máltai) angol állami levéltárban őrzött 1266-iki közjegyzői okiratnak, mely II. Endre aranypecsétségének leírását tartalmazza, fényképe. A nemesi iratok csoportjának újabb gyarapodásai: 1. 1633 június 22. Bécs. Patkós másképp Hueber János címerez levele II. Ferdinándtól; 2. 1806 aug. 29. Bécs. Ocsbay József bárói diplomája I. Ferencztől.

A lefolyt évnegyedben 67 kutató 4909 iratot és 2 fényképet, összesen 5011 darabot használt. Külső használatra kiköszönöztetett 13 térítvényen 105 irat és 9 fénykép, összesen 114 db.

Az újabb szerzemények feldolgozásán és beosztásán kívül tovább folytattatott és befejeztetett a törzssanyag új felállítását. A végleges elhelyezést nyert csoportok közül a középkori iratok gyűjteménye 152, az újabbkori iratoké 332 fiókot tölt be; az 1848/49-iki szabadságharcra vonatkozó iratok gyűjteményét még mindig csak ideiglenesen lehetett 120 fiókban elhelyezni; végleges felállítására csak a Kossuth-iratok rendezésének befejezése után kerülhet a sor.

A Kossuth-iratok rendezésénél a feladat első és legfontosabb része az irodalmi hagyatékok rendezése befejeztetett; jelenleg folyik a levelek és ügyiratok rendezése, melynek befejeztével az egész gyűjteményről darabszám szerinti jegyzék fog készíttetni.

A családi levéltárak közül rendeztetett és felállított a Dessewffy és a Vidos családok levéltára; mindkettő darabjainak megszámlálása, illetőleg revíziója, most van folyamatban. Munkába van véve végül a gróf Teleki család nagyzáblati levéltárának és a báró Balassa család levéltárának rendezése.

SZAKIRODALOM.

SCHEMA PRI | MUM GENERALE | Sive | FORMA STUDIO |
rum Albenfium : | *Pro hoc Anno Domini M. DC. LVII.* | ALBÆ-
JULIÆ. | *Excudebat Martinus Major, Coronen- | fis, Celsifimi*
Transylvania Principis, | ac Scholæ Typographus. 8-rét. a—g
= 112 lap.

Egész története van e kis munkának. Basire Izsák nagyhirű angol tudós írta, a kit II. Rákóczy György hívott meg Gyulafejérvárra tanárnak. Itt készítette valószínűleg Rákóczy megbízásából e művét, tantervül a felsőbb tudományok hallgatói számára. Nyomatását is elkezdték s a 112. lapig haladtak, mikor a tatárok (1608. augusztusban) előzőnlötték Gyulafehérvárt, az iskolát földig lerombolták, a több mint huszezer kötet könyvet magában foglaló könyvtárat elégették. A tanárok elmenekültek, köztük volt Basire is, kit később meglepett a honvágy s 1661-ben visszatért hazájába Angolországba. Magával vitte ereklye gyanánt félbemaradt művének egy példányát is, mintegy emlékéül a nálunk kiállott félelemnek. Csinosan beköttette bőrbe, rányomatva monogrammját is (I. B. = Isaacus Basirius) s holtáig becsben tartotta. Később — nem tudjuk honnan és mi úton — az Oxfordi Bodleian-könyvtárba került, itt van ma is, zár alatt tartva a legritkább kéziratok között. Ez egyetlen eddigelé ismeretes példányt Hellebrant Árpád fedezte fel s címét ő közölte először e folyóirat 1895. évi folyamában, mint 102-ik adalékot Szabó Károly Régi Magyar könyvtára II. kötetéhez.

Vele csaknem egyidejűleg a szerencsés kezű Koncz József a címlapját felfedezte Marosvásárhelyen s hasonmást készített s közölte róla »A marosvásárhelyi evang. reform. kollegium története« cz. művében. Ugy látszik, ennyi mindaz, a mi nálunk fennmaradt belőle.

A Hellebrant közlése által figyelmeztetve, a nagyenyedi Bethlen-kollégium igazgatósága mindent elkövetett, hogy ez ox-

fordi unikum másolatát megszerezze. Becses felvilágosításokat várt belőle, különösen az iskola régi tanulmányi rendjére nézve, a mi-
ben nem is csalódott. Először Józán Miklós Oxfordban tanuló
magyar kálvinista theologussal akarták lemásoltatni, de a Bod-
leian-könyvtár főkönyvtárnoka azt a hasznos tanácsot adta, hogy
»ha hű és érdemes másolatot óhajtának, rendeljenek meg egy
facsimilét«. A Bethlen-főiskola előjárósága örömmel fogadta a
tanácsot s több hazai könyvtárral szövetkezve, mintegy 20 collo-
typiai hasonmást készíttetett róla, mely így sokkal olcsóbban
(egy példány 30 forintért) volt megszerezhető.

Nem tartozik e folyóirat körébe e mű tanügyi jelentőségé-
ről szólni, csak jelezzük, hogy több erdélyi iskola törvényeinek
forrására nézve ez vezetett először nyomra s mutatványul néhány
történeti szempontból is érdekes adatot említünk föl belőle. A mű
előtt álló buzdításban, mely »a keresztyén, különösen a gyulafejevári
ifjusághoz« van intézve, példákat idéz a külföldi és hazai törté-
netből, Magyarországból és *Dáciából* s ajánl utánzás végett az
ifjuságnak. Főlemlíti Szent-Istvánt, Nagy-Lajost, a kit a magya-
rok különösen a matematikában való jártasságáért magusnak
neveztek, Mátyást és Erdélyben György barát fejedelmet, felesé-
gével Izabellával (!); Báthori Zsigmondra vonatkozólag Sleidan
történetirő művéből idéz egy helyen annak bizonyosságára, hogy
milyen ékesen tudott ez a vajda latinul beszélni és Sleidan azon
megjegyzésére, hogy ez meglepő tény egy rideg éghajlat alatt lakó,
vad műveletlen nép hareziás fejedelméről, nem állhatja meg,
hogy a lap szélén ki ne fakadjon: »Ugy látszik ez az író se sokat
járt Erdélyben«. Megemlíti még Bethlen Gábort, a ki több mint
huszonötször olvasta át a bibliát; öreg és ifju Rákóczi Györgyöt.
Ez utóbbira nézve — mint mondja — már szem- és fültanu,
mily szépen tud a legnehezebb nemcsak világi, hanem egyházi
vonatkozású tételekről értekezni. Ugy hogy nem csoda, ha Rákóczi
Ferencz már már kezdi atyja nyomdokait követni, a ki külön-
ben is, szinte gyermekkorától fogva a Muzsák tisztelője volt!

A könyv története mellett elmondtuk e collotypiai hason-
másról is mindazt, a mit rá vonatkozólag megtudhattunk: az a
nemes ügybuzgóság, mely létrehozásában nyilvánult, megérdemli,
hogy a mű történetének mintegy folytatásául e szakfolyóirat lap-
jain meg legyen örökítve.

Dézsí Lajos.

Magyar Műkincsek. Szerkeszti Radisics Jenő. *Első kötet.*
Budapest. Kiadja a Műbarátok köre. 1896. Nagy 4-r. XXVIII + 126. l.

Milléniumi emlék ez is, s bátran állíthatjuk, hogy a maradan-
dóbbak közül való. Az eszme, a melyet szolgál s a lelkesedés, mely
megteremtette, egyaránt bele illenek a nagy nemzeti ünnepség
hangulatába s ebből a szempontból a kulturtörténet méltó elis-
meréssel adózhat megteremtőinek. Radisics Jenő bevezetésében

részletesen elmondja a vállalat történetét, mely a »noblesse oblige« elvének valóban följegyzésre méltó érvényesülése. Hiszen mindenki tudja, hogy a társadalmi, vagyoni és szellemi előkelőség nemes szövetkezése a Műbarátok Köre s hogy mily nagyjelentőségű ez a frigy, a szóban forgó kiadvány egymagában eléggé bizonyítja. Ámde mindez a kultur-historikus dolga. Bibliografiai érdekű a könyv kiállítása, s egy benne levő szorosán könyvtári kérdéssel foglalkozó közlemény.

A mi az elsőt, a könyv kiállítását illeti, a bevezetésből megtudható, hogy tudatos törekvések eredménye az a hatás, amit elért. Előkelő egyszerűsége, művészi ilusztrációi a szerkesztőnek és a szerkesztő bizottságnak izlését dicsérik, s úgy Kádár Gábor ismert műintézete, mint a Franklin-Társulat nyomdája büszkék lehetnek munkájukra. Megértették s megvalósították, a mit a kiadvány szerkesztői akartak. Mindössze néhány beragasztott szövegközti fametszeten akad fenn a figyelmesebben vizsgáló szem. Ez a beragasztás nem sikerült valami különösen s egyáltalában nem illik ilyenfajta diszműbe.

Az egyes cikkekről hosszasan nem szólhatunk, mint-hogy a mi tárgykörünkön kívül esnek. Csak megemlítjük, hogy *Jókai Mór* irt a kötethez előszót, hogy *Szana Tamás* az amateurokról irt élénk tárcza csevegésében a könyvek barátairól sem feledkezett meg. Igen érdekes cikkének az a része is, a melyben kifejti a magyar műizlésben hosszú időn át észlelhető olasz hatást. Megemlékezik XV. Lajos világhírű antikvárájának Duvaux-nak naplójáról is, s főlemlíti, hogy ebben a magyar név nem fordul elő. Nevezetes adat az, ha tudjuk, hogy abban az időben alig volt Európában amateur, a kinek ne lett volna dolga Duvaux-val. Szakavatott dolgozat a dr. *Toldy László*-é Budapest múkincseiről s adatokban és érdekes fejtegetésekben egyaránt gazdag a *Hampel József*-é a Magyar Nemzeti Múzeum múkincseiről. Az Országos Magyar Iparművészeti Múzeum *Radács Jenő*-ben s az ezredéses kiállítás történelmi főcsoportja *Szalay Imre*-ben, azt hisszük, legmértöbb imertetőire találtak.

Minket azonban ezen a helyen leginkább a *György Aladár* cikke érdekel, melyben a hazai könyvtárakat ismerteti. Mióta nagyszabású munkálata: »Magyarország köz- és magánkönyvtárai 1885-ben« megjelent, könyvtári kérdésekben méltán tekinthető elsőrangú szaktekintélynek s a vállalat szerkesztősége alig bízhatott volna meg illetékesebbet a vázlatzerű ismertetés megírásával, mint őt, aki az egész anyagot beható tanulmányok alapján ismeri. Dolgozatából nem is nehéz ki érezni a tájékozott szakembert, csak az a kár, hogy a dolgot még mindig az 1885-iki vizsgálódásnak hatása alatt látja, s mintha a frissebb impresziók egy kissé hiányoznának. Röviden összefoglalva a középkori

adatokat s elég élénk képet rajzolva a Korvináról (ámbar a specziális Korvin-kötésre vonatkozó újabb kutatások eredményeit is igen nagy hatással lehetett volna értékesítenie), megemlékezik nevezetesebb gyűjtőinkről s kiegészíti ebben a tekintetben a Szana közléseit. Ezek után pedig rátér nevezetesebb könyvtáraink ismertetésére. Főlemlíti, hogy 1885-ben hazánkban mintegy harmadfélezer könyvtárban több mint 7 és fél millió könyvet lehetett megállapítani s megjegyzi, hogy azóta az a szám kétség kívül emelkedett. Természetes, hogy emelkedett, sőt még egyéb változások és történetek, melyekről nem mindig vesz tudomást. Így mindenekelőtt a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtára ez alatt a tíz év alatt minden irányban olyan nevezetes fejlődést mutatott, hogy a hazai könyvtárak sorában most már méltán az első hely illeti meg. György Aladár azonban még mindig a második helyen szól róla, az elsőséget az egyetemi könyvtárnak adva. A múzeumi könyvtárról azt mondja, hogy kétet száma körülbelül egyforma az egyetemiével, ami azt akarja jelenteni, hogy az első az utóbbit körülbelül megközelíti. Hát bizony ebben egy kis tévedés van, a miről könnyű meggyőződni az újabban közölt kimutatások révén. A Nemzeti Múzeum könyvtáráról 1896-ban megjelent ismertetés (Magyar Könyvszemle, 1896. évf. 97. l.) szerint a könyvtár nyomtatványi osztályának állománya 400,000-re tehető (a mely számban az a 7098 hirlapévfolym nincs benn), a kéziratáré meghaladja a 16,000-et, s a levéltárban kerek számmal 230,000 oklevelet őriznek, a 42 családi levéltáron kívül. Most már az egyetemi könyvtárnak ugyan csak 1896-ban kibocsátott címjegyzékét véve alapul, a könyvtár állományaként 215,363 kötet művet, 35,256 drb miscellaneat, 1604 drb és 439 kötet kéziratot lehet konstatálnunk. Ime egyszerű számok hirdetik, hogy a legnagyobb és így a legelső hazai könyvtár a Magyar Nemzeti Múzeumé. György Aladár az elsőségén kívül még több ezer kódex-szel is megajándékozta az egyetemi könyvtárt, a minthogy a múzeumi könyvtárt is több ezer keleti kéziratgal gazdagítja. Ha egy kissé bepillantott volna már említett nagy munkájába, bőkezűsége egy kissé megcsappant volna s alighanem százakról beszél ezrek helyett. Kár volt azonban megfelekezni a múzeumi könyvtár magyar, latin, német, francia kéziratairól, melyek között igen sok nevezetes irodalmi és történelmi emlék található, s ha czikke megírása előtt szerencsétlente volna egy bár rövid látogatással is ezt a könyvtárt, szemügyre vehette volna az irodalmi leveleknek gazdag és a rendszeres feldolgozás igen előhaladt stádiumában levő gyűjteményét. Aki, mint czikkíró annyira sajnálja, hogy az akadémiai könyvtár levélgűjteménye még mindig kiaknázatlan, bizonyára örömmel konstatálta volna, hogy a múzeumé nem sokára nyomtatott katalogus révén fog nagy érdekű kutatásokra kényelmes alkalmat szolgáltatni. György

Aladár végül a nevezetesebb hatósági, egyleti s magán könyvtárakról is megemlékezik. E—r.

Szana Tamás. *A sajtó felszabadulása. Az ötvenedik évforduló alkalmából kiadta a budapesti könyv- és nyomdafőnökök egyesülete. Budapest. Athenaeum. 1898. 8-r. 56 l.*

Eleven tollal megírt és stilszerűen kiállított alkalmi kiadvány, melylyel a sajtószabadság felszázados emlékűnépén a hazai nyomdászok legtekintélyesebb egyesülete ajándékozta meg a közönséget. Szerző megismertet azokkal a nehézségekkel, a melyekkel a múlt század végén s századunk első felében időszaki vállalatoknak megindítása össze volt kötve. Egy kis népszerű irodalom és kulturtörténeti elbeszélés az egész. A *Patzkó Ferencz Agoston: Magyar Hirmondó-ján* (1780) kezdő s megérinti 1848 márczius 15-ikéig minden oly mozzanatát a magyarországi hirlapirodalom történetnek, mely a cenzura szempontjából följegyzésre méltó. Világos képét nyújtja a sajtószabadság ügyében végbement országgyűlési tárgyalásoknak s végül 1848 márczius 15-ikét írja le. Említetjük már a füzet szép kiállítását. *Vaszary János* mély érzésű czimképet rajzolt hozzá s kitűnően sikerült facsimilék: Reseta cenzor egy »Admittitur«-ja, a Talpra magyar első fogalmazása, de különösen a szabaddá lett sajtóról hirt hozó 1848 márczius 18-iki *Pesti Hírlapé* (a Magyar Nemzeti Múzeum példánya után) élénkítik. Egy szóval a Szana Tamás distingvált műzslése egy 56 oldalas alkalmi füzetet is bibliografiai érdekességgé tud varázsolni. (e.)

Albert Maire. *Manuel pratique du Bibliothécaire. Paris Alphonse Picard et fils, éditeurs. 1896. 8-r. XII + 591 l.*

Franciaország virágzó könyvtári életébe vezeti az olvasót ez a kitünő kézikönyv, melyet végigolvasva szinte csodálkozik az ember, hogy miért üdvözlük a francia bibliografiai folyóiratok olyan nagy örömmel a *Graescl* »Bibliothekslehre«-jének nem rég megjelent francia fordítását. Szó sincs róla: Petzholdt jeles tanítványa nagyon ügyesen állította össze a könyvtártudományra vonatkozó kérdéseket s mindenről tájékoztat, a mi a könyvtári életben előfordul, azonban Maire könyve révén is gyakorlati érzékű és kiválóan képzett könyvtárnokkal ismerkedünk meg. S van könyvnek két része, a melyek a francia könyvtári viszonyokat tanulmányozóra nézve igazán megbecsülhetetlenek: az alfabetikus bibliografiai lexikon és a franciaországi könyvtárakra vonatkozó törvények és rendeletek gyűjteménye.

A történelmi bevezetésben röviden megemlékezik az antik könyvtári állapotokról s a modern államokra nézve megjelölve egy pár szakmunkát, a franciaországi fejlődéssel foglalkozik részletesebben, különösen *Franklin* nagyszabásu könyvtártörténeti munkái alapján. A középkori könyvtárakról szólva, főlemlíti az avignoni pápák

könyvtárának 1369-ben *Jean Suret*től készített első leltárát, melyből kitűnik, hogy a híres gyűjteményben csak latin és görög munkák voltak. Nagy-Károlynak, Jámbor-Lajosnak és Kopasz-Károlynak a könyvek iránt való előszeretetét vázolja, IX. Lajost jelöli meg, mint az első királyi könyvtár megteremtőjét. Nevezetes érdemeik vannak e téren még V. Károlynak, XII. Lajosnak és I. Ferencznek. Ez utóbbinak Fontainebleauban volt a könyvtára s ő volt az, a ki 1522-ben »*maître de la librairie française*» czimvel külön méltóságot szervezett. Ez a gyűjtemény IX. Károly alatt Párisba került s azóta a királyi könyvtár nem is hagyta el a fővárost. Nagyon gyarapodott XIV. Lajos gondoskodásai folytán is, s különösen nagyarányú fejlődést mutat a nagy forradalom ideje alatt. Ime néhány adat a világ legnagyobb könyvtárának, a *Bibliothèque Nationale*-nak multjából. A régi francia könyvtárak egyike a Notre-Dame székesegyházé és a mely már 1215-ben létezett s a melyet a XVII. században olyan szigorúan igazgattak, hogy a híres *Bossuet* érseknek sem akarták egyik kéziratát kikölesönözni. Rendkívül érdekesek a forradalom alatti viszonyokat, úgy szintén az egyetemi és a községi könyvtárak (*bibliothèques communales*) fejlődését ismertető részletek, melyekre azonban nem terjeszkedhetünk ki.

A történeti bevezetés után következő első fejezet a könyvtárnoki szakvizsgálatokkal foglalkozik, a melyeket Franciaországban nagy mult tanúságain okulva javítottak, a mig azok mai szervezetüket kapták. Külön elvek érvényesülnek a *Bibliothèque Nationale* s az egyetemi könyvtárak szakvizsgálatain s az elsónél ezenkívül más szempontok az irányadók a kéziratári, és mások a nyomtatványi osztályra nézve. Végül említsük meg, hogy külön kell vizsgálatot tenni a próbaérvesség (*stage, stagiaire*) és külön az alkönyvtárnoki képesítés elnyeréseért. Maire közli egész terjedelmében a vizsgálati szabályzatot s kiterjeszkedik a német, olasz, angol és amerikai szakvizsga rendszerekre is. A következő fejezet a könyvtárak anyagáról a könyvekről szól megjelölve a könyvtárak szaporodásának főforrásait az adományozásokat, a vásárlásokat s részletesebben ismertette a némely — különösen egyetemi könyvtárak között fönnálló nemzetközi csereviszonyt. Ugyancsak ebben a fejezetben olvasható a könyvtári könyvkötésről egy igen világos és gondos leírás, mely először a *Revue des Bibliothèques* 1893-iki folyamában jelent meg. Külön fejezet tárgyalja a könyvek felállítását (*la mise en place des volumes*), mig az ezután következő kettő a katalógus-kérdésnek és a bibliografiai rendszereknek beható részletes tárgyalást tartalmazza. Gazdag mintagyűjtemény emeli ezeknek a fejezeteknek gyakorlati értékét. A végső fejezet a könyvtári szolgálatnak, az adminisztráció főbb elvei ismertetésének van szánva s a statisztikai kimutatások s számadatok elkészítésére ad igen becses utbaigazításokat. Ezután

következik a gondos alfabetikus lexikon, mindenütt a kérdés irodalmára való utalással. A hivatalos okiratok gyűjteményben 1837-től olvashatók a főbb rendeletek és határozatok, míg tárgyuk szerint 1789 november 2—4-től kezdve vannak felsorolva a nevezetesebb intézkedések. Mindezek pedig nagyon alkalmasak arra, hogy a franciaországi könyvtári viszonyok alaposabb tanulmányozására buzdítsák az »összehasonlító könyvtártudomány« művelőit.

E—r L.

FOLYÓIRATOK SZEMLÉJE.

I.

HAZAI FOLYÓIRATOK.

Az **Egyetemes Philologiai Közlöny XXII. évfolyama I. füzetében** (1898 január) *Binder Jenő* egy 1683-ban Lőcsén Brewer Sámuel által nyomtatott *Comico-Tragoedia Constans Scenis Quatuor* című könyv alapján nagyobb tanulmányt ír »Egy magyar Lázárdráma és rokonai« címmel, melynek folytatása és vége a folyóirat két következő füzetében található. Ugyancsak az *I., II. és III-dik* (január-, február-és márcziusi) füzetekben olvasható *Kont Ignác* dolgozata az 1895—97-diki francia filologiai irodalomról. A *II. füzetben* (február) még *Pruzsinszky János* ismerteti röviden a soproni lyceumi könyvtár katalógusát.

Az **Erdélyi Múzeum XV. kötetének I. füzete** (1898 január 15.) *Kanyaró Ferencz* »A legrégebb erdélyi magyar és szász Kalendárium« című közleményét tartalmazza. A *II. füzetben* (1898 február 15.) *Ferenczi Zoltán* a »Magyar könyvek lajstroma, melyek Kolozsváron Hochmeister Márton ts. k. könyvnyomtató és priv. könyváros, piatzsoron 578-dik szám alatt levő boltjában találtak« című 1795-ben megjelent 17 számozatlan levélből álló 8-r. füzetet ismerteti.

A **Grafikai Szemle VII. évfolyama 12. számában** (1897 december) közli a köteles példányokról szóló 1897. évi XLI. törvénycikket egész terjedelmében és a m. kir. központi statisztikai hivatalról szóló 1897. évi XXXV. t.-cz. 4 §-át, mely a statisztikai könyvtár számára beszolgáltatandó köteles példány felől intézkedik. A Vegyesek közt van a stereotípiá történetére vonatkozó rövid közlemény és a japáni könyvtárak ismertetése. A **VIII. évfolyam 1. számában** (1898 január) a modern nyomdászati ornamentikáról olvasható közlemény, a **2. számban** (1898 február) pedig *Faragó* az 1840-diki pozsonyi nyomdász ünnepségre vonatkozó adatokat közli.

Az **Irodalomtörténeti Közlemények VIII. évfolyamának IV. füzete** a következő tartalommal jelent meg: *dr. Illésy János*:

Szalkay Antal. — *Szinnyei Ferencz*: Bacszányi János. (I. közl.) — *Dr. Viszota Gyula*: Kisfaludy K. »Murányvár ostromá«-nak forrása. — *Adattár*: *Nagy Iván*: Oklevelek Gyöngyösi István életéhez (I. közl.) — *Dr. Récsey Viktor*: Révai Miklós levelei Paintner Mihályhoz. (Be-fejezés.) — *Reza Dezső*: Döbrentei irodalmi munkásságához. — *Petőfi levele* Bacsó Jánoshoz (Hasonmással.) — *Ismertetések*, bírá-latok: *Benkő Imre*, Arany János tanársága Nagy-Körösön. — *Ad vocem*. — Irodalomtörténeti repertorium *Hellebrandt Árpádtól*.

A **Századok XXXI. évfolyama 10. füzetében** (1897 december) *Tagányi Károlytól* a magyar udvari kancelláriai levél-tárról szóló tanulmány első része olvasható és egy ismertetés a Dézsi-féle Heyden Sebald-kiadás történelmi vonatkozású részéről. A **XXXII. évfolyam I. füzetében** (1898 január) bevégeződik *Tagányi* tanulmánya, s *Dézsai Lajos* A millenaris iskola-történetek ismertetésébe kezd. A **II. füzet** (1898 február) Dézsi tanulmányának folytatásán kívül *Tagányitól* az erdélyi udvari kancelláriai levél-tárról közöl nagyobb dolgozatot. Kisebb cikkek szólnak az újabb szerb irodalomnak hazánkra vonatkozó termékeiről, *Thalytól* kiadott *Thököly Imrének* leveles könyvéről. Mindhárom ismertetett füzet *Margalits Ede* horvát történeti reperto-riumának folytatását is tartalmazza.

II.

KÜLFÖLDI POLYÓIRATOK.

Archivalische Zeitschrift. *Uj folyam, VI. kötet.* Karl *Primbs*, Mittheilungen über Wappen- und Adelsverleihungen. — P. P. Verzeichnisse der in Ländern der westlichen Hälfte der österreichischen Monarchie von Kaiser Joseph II. 1782—1790 aufgehobenen Klöster. — Edmond Freiherr von *Oefele*, Ueber die Herkunft einiger Bischöfe von Regensburg. — Dr. Franz Ludwig *Baumann*, Siegelbittzeugen in den Urkunden des Stiftes Kempten. — Jahresanfang im Stifte Kempten. — Aus der archivalischen Literatur der Jahre 1896—1897. — Karl *Primbs*, Mittheilungen über Wappen- und Adelsverleihungen. — Dr. Franz Ludwig *Baumann*, Für Geschichte der deutschen Personennamen. — Eine Urkundenübersetzung des 15-ten Jahrhunderts. — Eine Familie Vogelwald im Ries. — F. *Falk*, Die Nahegau-Oertlichkeiten nach dem Cod. Lauresh. 2000 bis 2026 und III, 191.

Centralblatt für Bibliothekswesen. *XIV. évfolyam, 10. és 11. füzet* (1897 október—november). — *ck.* Die Leistungen Preussens für seine Bibliotheken und die Bedürfnisse derselben. — Fritz *Milkan*, Der zweite internationale Bibliotheker-Kongress in London. — C. *Haeberlin*, Griechische Papyri. (Vége.) — Robert *Voigtländer*, Doppeldrucke, Gustav *Milchsack*, Erwiderung darauf. — *Recensionen* und *Anzeigen*: Friedr. Bischoff, Das Lehrkollegium des Nikolaigymna-

siums in Leipzig 1816—1896/97. (Rudolf Klussman.) Karl Vollmöller, Über Plan und Einrichtung des Romanischen Jahresberichtes. (Alfred Schulze.) Bibliographia universalis: Bibliographia medica italica. Repertorio periodico dei lavori di medicine che si pubblicano in Italia classificato secondo il sistema decimale compilato dal Dott. Tullio Rossi Doria. (Ernst Roth.) — 12. füzet (1897 december). Ludwig Voltz u. Wilhelm Crönert, Der Codex 2773 miscellaneus Graecus des Grossherzoglichen Hofbibliothek zu Darmstadt. A. Reichardt, Die erste deutsche Bibliothekarversammlung im Anschlusse an die 44. Versammlung deutscher Philologen und Schulmänner. Recensionen und Anzeigen: A Bibliographical Guide to Old English Syntax by Frank H. Chase. (Dr. A. Schmidt.) — XV. évfolyam, 1—2. füzet (1898 január—február). O. Hartwig, Zur ersten englischen Übersetzung der Kinder und Hausmärchen der Brüder Grimm. — Franz Ehrle, Über die Erhaltung und Ausbesserung alter Handschriften. — Léon G. Pélissier, Notes inédites du bibliographe Colomb de Bâtines sur les Bibliothèques de Florence. — Dott. Vittorio Finzi, Notizie storiche sulla R. Bibliotheca Estense di Modena, e sulle due Biblie Maguntine che ivi si conservano. — Dr. Oskar Mann, Die Handschriftenverzeichnisse der königlichen Bibliothek zu Berlin. — Dr. K. Holder, Kleinere Mittheilungen für Geschichte der Buchdruckerkunst in Freiburg in der Schweiz. — Alfred C. Potter, Justin Winsor. — Erlass betreffend den Leihverkehr der königlichen Bibliothek zu Berlin und der Universitätsbibliothek mit den Bibliotheken der höheren Lehranstalten. — Recensionen und Anzeigen: Bibliographie des Ouvrages Arabes ou relatifs aux Arabes publiés dans l'Europe chrétienne de 1810—1885 par Victor Chauvin. (K. Vollers.) Berghmann G., Nouvelles études sur la bibliographie Elzevirienne. (E. Förstemann.) Hjalmar Pettersen, Travels in Norway. (Stem Konow.) B. von Bilbassoff, Katharina II. Kaiserin von Russland im Urtheile der Weltliteratur (X. X.) Arnim Graesel, Manuel de bibliothéconomie, Traduction de Jules Laude. (Oskar Meyer.) Gli affreschi del Pinturicchio nell' appartamento Borgia del Palazzo Apostolico Vaticano. Commentario di Francesco Ehrle S. J. Prefetto della Bibliotheca Vaticana e del Comm. Enrico Stevenson Direttore del Museo Numismatico Vaticano. (W. Brambach.) Die Hofbibliothek in Wien. Zwanzig Tafeln in Lichtdruck. Text von dr. Camillo List. (F. E.) Bayerisches Gewerbemuseum. Katalog der Bibliothek von Dr. Paul Johannes Rée. (O. Grulich.) Keuffer, Beschreibendes Verzeichniss der Handschriften der Stadtbibliothek zu Trier. Viertes Heft: Liturgische Handschriften. (P. Gabriel Maier.) Georg Maas, Offizielle Drucksachen. (O. G.) — 3. füzet, (1898 márczius). Richard Beck, Die Beziehungen des Florentiners Antonio Magliabechi zu Christian Daum, Rektor zu Zwickau. — Dr. Falk, Kommentar zu des Trithemius Catalogus scriptorum ecclesiasticorum. — Dr. Siebert, Die Nachteile der Drahtheftung und die Notwendigkeit ihr vorzubeugen. — Recen-

sionen und Anzeigen: Abbé Reure, Le Bibliographe Antoine Du Verdier. (H. Suchier.) Köhler W., Zur Entwicklungsgeschichte der buchgewerblichen Betriebsformen seit Erfindung der Buchdruckerkunst. (Ernst Roth.)

Állandó rovatok: Mittheilungen aus und über Bibliotheken. — Vermischte Notizen. — Neue Erscheinungen auf dem Gebiete des Bibliothekswesens. — Antiquarische Kataloge. — Personalmachrichten.

Deutsche Litteraturzeitung. XVIII. évfolyam, 44. sz. (1897 november 6.) Ivo Bruus, Das literarische Porträt der Griechen. (Fr. Spiro.) — Le Laboureur de Ménandre, fragments inédits sur papyrus d' Egypte déchiffrés, traduits et commentés par Jules Nicole. — La chronique de Sulpice Sévère. Texte critique, traduction et commentaire par André Lavertujon. (Paul von Winterfeld.) — Chr. Reuter, Das Kieler Erbebuch 1411—1604. (H. Ermisch.) 45. sz. (1897 november 13.) F. L. Griffith, Egypt Exploration Fund 1896—7. (H. Diels.) — Arnim Graesel, Manuel de bibliothéconomie. Trad. de Jules Laude. (Wilh. Paszkowski.) — 46. sz. (1897 nov. 20.) Mich. Bréal, Essai de Sémantique. (E. Zupitz.) — 47. sz. (1897 nov. 28.) Friedr. Vogt und Max Koch, Geschichte der deutschen Litteratur. (Ant. Schönbach.) — Kurt Breysig, Urkunden u. Aktenstücke zur Geschichte der inneren Politik der Kurfürsten Fridr. Wilhelm von Brandenburg. I. Th. I. Bd. (B. Erdmannsdörfer.) — 50. sz. (1897 december 18.) Léon Gautier, Bibliographie des chansons de geste. (Alf. Schulze.) — Das Kupferstichkabinet. XV—XIX. Jahrh. (Osk. Fischel.) — 52. sz. (1897 december 25.) Edgar Hennecke, Altchristliche Malerei und altkirchliche Litteratur. — XIX. évfolyam, 1. sz. (1898 január 8.) Foulché-Delbosc, Bibliographie des voyages en Espagne et en Portugal. — 2. sz. (1898 január 15.) Rudolf Smend, Das hebräische Fragment der Weisheit des Jesus Sirach. (W. Bacher.) — 3. sz. (1898 január 22.) ΕΥΠΙΠΗΔΟΥ ΕΑΕΝΗ. Ad novam codicum Laurentianorum factam a G. Vitellio collationem recognovit et adnotavit Henricu svon Herwerden. (E. Bruhn.) — 750 inscriptions de pierres gravées inédites du peu connues par Edmond Le Blaut. (H. Dressel.) — 4. sz. (1898 január 29.) Franz Rühl, Chronologie des Mittelalters und der Neuzeit. (H. Grotefend.) — 6. sz. (1898 február 12.) Udalricus de Wilamowitz-Moellendorff, Callimachi hymni et epigrammati. (R. Reitzenstein.)

Le Bibliographe Moderne. I. évfolyam, 4. szám (1897 július—augusztus). Le congrès des bibliothécaires à Londres. — Paul Bergmann, Le deuxième congrès bibliographique de Bruxelles — Ed. Poucelet, Les archives de Tournai Tournésis au dép't des archives de l'État a Mons, — H. Stein, Une fausse impression de Charleville. — A.-M.-P. Ingold, Les manuscrits de l'abbaye de Murbach Les bibliothèques municipales en France. — Chronique des Archives: Allemagne. Belgique. Espagne. France (Hautes-Alpes, Charente-Inférieure, Gard, Hérault, Loire, Loir-et-Cher, Loir-Inférieure, Lorret.

Marne, Orne, Seine-et-Marne.) Pays-Bas. — Chronique des Bibliothèques: Autriche-Hongrie. Espagne. États-Unis. France. Grande-Bretagne. Italie. Monténégro. Pays-Bas. — Nécrologie: Alfred d' Arneth. — Comptes rendus et livres nouveaux: Revues spéciales. G. Mainot, De la condition des objets mobiliers faisant partie des collections des bibliothèques publiques et de la poursuite de ces objets contre les tiers détenteurs. (H. S.) Dr. Arnim Graesel, Manuel de Bibliothéconomie, trad. de Jules Laube. (H. S.) Marquis Daruty de Grandpré, Vade-mecum du Bibliothécaire, du règles pratiques pour la rédaction des catalogues et le classement des volumes, suivies d'une instruction raisonnée sur le format des livres. (H. S.) D. Chilovi, I cataloghi e l' Istituto internazionale di Bibliografia. (H. S.) Ferd. Eichler, Begriff und Aufgabe der Bibliothekswissenschaft. Bibliothekspolitik am Ausgange des XIX. Jahrhunderts. (H. S.) Le bibliographe Antoine Du Verdier (1544—1600) par l'abbé Reure. (H. S.) Catalogue général des livres imprimés de la Bibliothèque nationale, Auteurs. (H. S.) Émil Rivoire. Bibliographie historique de Genève au XVIIIe siècle. (H. S.) Bibliotheca geographica Germaniae, bearbeitet durch Paul-Emil Richter. (H. S.) Henri Monceaux. Les Le Rouge de Chablis, calligraphes et miniaturistes, graveurs et imprimeurs, étude sur les débats de l'illustration du livre au XVe siècle. (H. S.) J. Baudrier. Bibliographie lyonnaise, recherches sur les imprimeurs, libraires, relieurs et fondeurs de lettres de Lyon au XVIe siècle. (H. S.) G. Berghman. Nouvelles études sur la bibliographie elzévirienne, supplément à l'ouvrage sur les Elzevier de M. Alphonse Willems. (H. S.) — 5. szám (1897 szeptember—október). Maurice Tournent, Les sources bibliographiques de l'histoire de la Révolution française. — Joseph Berthélé, Les archives de Béziers. — A. Berlière, Les manuscrits de Saint-Vanne de Verdun. — Chroniques des Archives: Allemagne. Autriche-Hongrie. Belgique. France. (Le Règlement général des Archives du ministère des affaires étrangères, Ain, Calvados, Charanse, Yonne.) Grande-Bretagne. Italie. Suède. — Chronique des bibliothèques: Allemagne (Alsace-Lorraine). Autriche-Hongrie. France. Grande-Bretagne. Italie. Russie. Suède. Suisse. — Chronique bibliographique. — Comptes rendus et livres nouveaux: Revues spéciales. Les manuscrits de la reine Christine aux Archives du Vatican. (Lucien Auvray.) A. de Roumejoux, Ph. de Bosredon, Ferd. Villepelet, Georges de Manteyer, Bibliographie générale du Périgord. (H. S.) Annales de Géographie, bibliographie de 1896. (H. S.) — Émile Bonnet, Les débuts de l'imprimerie à Montpellier par Émile Bonnet; L'imprimerie à Béziers au XVIIe et au XVIIIe siècle. (H. S.)

Revue des Bibliothèques. VII. évfolyam, 8—9—10. füzet (1897 augusztus—szeptember—október). Léon Dorez, Nouvelles recherches sur la Bibliothèque du cardinal Girolamo Aleandro. — Carlo Frati,

Saggio di un Catalogo dei codd. Estensi. — Léon *Dorez*, Visite du roi de Siam à la Bibliothèque nationale. — Léon *Dorez*, Le Congrès des Orientalistes (XIe session, Paris 1897). — Léopold *Delisle*, Extraits de l' Introduction au Catalogue général des livres imprimés de la Bibliothèque nationale — Bibliographie. — 11—12. *fűzet* (1897 november—deczember). Carlo *Frati*, Saggio di un Catalogo dei codici Estensi. (Vége.) — I.-B. *Martin*, Inventaire méthodique de manuscrits conservés dans des bibliothèques privées de la région Lyonnaise. — Állandó rovat: Chroniques des Bibliothèques.

Melléklet a fűzetekhez: Henri *Omont*: Inventaire sommaire des portefeuilles de Fontanieu conservés à la Bibliothèque Nationale, 33—96. ll.

Zeitschrift für Bücherfreunde. I. évfolyam, 8 fűzet. (1897 november). Georg *Witkowsky*, Die deutsche Bücherillustration des XVIII. Jahrhunderts. — Emil *Fromm*, Napoleon und der Gothaer Almanach. Ein Beitrag zur Geschichte der Censur unter dem ersten Kaiserreich. — Victor *Ottmann*, Casanovas Werke und seine literarische Hinterlassenschaft. — K. E. Graf zu *Leinigen-Westerburg*, Zum Kapitel vom »Bücherfluch«. — Heinr. *Meisner*, Eine Arndt-Bibliographie. — Kritik: Neuwirth, Braunschweiger Skizzenbuch. (—g.) Die Hauptstädte der Welt. (—f.) Murray, A New English Dictionary. (—tz.) Brandl, Shakespeares dramatische Werke. (—f.) Lee, Dictionary of National Biography. (O. v. S.) Beyer, Rückerts Werke. (—f.) Niedling, Bücher-Ornamentik. (L.) Ruederer-Corinth, Tragikomödien. (—v.) Bibliothek für Bücherliebhaber (—f.) — 9. *fűzet* (1897 deczember). O. *Heuer*, Das neue Frankfurter Goethemuseum und die Goethebibliothek. — Joh. *Luther*, Ideendiebstahl in dem dekorativen Bücherschmuck der Reformationszeit. — Heinr. *Meisner*, Eine Arndt-Bibliographie. (Vége.) Adolf *Schmidt*, Zwei unbekannte Bücherzeichen des XVI. Jahrhunderts in der Grossherzoglichen Hofbibliothek zu Darmstadt. II. Ex-libris des Melchior Schedel. Bemerkungen und Nachträge von K. E. Graf zu Leinigen-Westerburg. — Hans *Schliepmann*, Für Aesthetik der Buchausstattung. — Fed. v. *Zobeltitz*, Der Neue Mühlbrecht. — Kritik: Richter, Bibliotheca geographica Germaniae. (L. Fränkel.) Wattenbach, Schriftwesen im Mittelalter. (A. L. Jelinek.) Nestle, Einführung in das Griechische neue Testament. (—t.) Chrysostomus, Super psalmo quinquagesimo (—f.)

Állandó rovatok: Chronik: — Von den Auktionen. — Kleine Notizen — Beiblatt.

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

Magyar Nemzeti Múzeumi Tanács. A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter a Magyar Nemzeti Múzeum szervezetének keretében egy nemzeti múzeumi tanácsot létesítvén, 1898 február 25-ikén kelt elhatározásával a saját elnöklete alatt a tanács tagjaivá gróf *Andrássy Tivadar* v. b. t. tanácsost, gróf *Apponyi Sándor* v. b. t. tanácsost, *Berzeviczy Albert* v. b. t. tanácsost, *Bubics Zsigmond* v. b. t. t. kassai püspököt, *Forster Gyula* min. tanácsost, *Fraknoi Vilmos* arbei vál. püspököt, a múzeumok és könyvtárak főfelügyelőjét, gróf *Kun Gézát*, a magyar néprajzi társaság elnökét, báró *Lipthay Bélát*, *Pauler Gyula* orsz. főlevéltárnokot, *Semsey Andor* magyar nemz. múzeumi tiszteletbeli őrt, gróf *Széchenyi Béla* v. b. t. tanácsost, gróf *Teleki Sándor* orsz. képviselőt, *Thaly Kálmán* orsz. képviselőt és gróf *Zichy Jenő* v. b. t. tanácsost nevezte ki, s a tanács másodelnöki tisztségének viselésére *Bubics Zsigmond* v. b. t. t. kassai püspököt kérte föl.

Kinevezés. A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter 1898 január 6-ikán kelt elhatározásával dr. *Gyalui Farkas* könyvtárori czimmal és jelleggel felruházott egyetemi könyvtártisztet a kolozsvári Ferencz József tud. egyetem könyvtárához valóságos könyvtárórré a IX. fizetési osztály I. fokozatának megfelelő évi 1300 frt fizetés és 280 frt élvezésével kinevezte.

Köszönet-nyilvánítás. A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter özv. báró *Radák Ádámné* szül. *Lázár Olga* grófnőnek ama hazafias elhatározásáért, hogy a férfi ágon kihalt báró Radák család egész levéltárát, — továbbá cserneki és tarkeői *Desseffy Pál* nagybirtokosnak, a miért a cserneki és tarkeői Desseffy család margonyai protestáns ágának levéltárát a Magy. Nemz. Múzeumban örök letétképen helyeztek el, elismerő köszönetét nyilvánította.

A selmeczbányai óvári levéltár pusztulása. Szomorú hír érkezett néhány hét előtt hazánk legrégibb bányavárosából; a selmeczbányai Óvárban elhelyezett városi iratok f. évi február 13-ikán tűzvész martalékaivá lőnek. A tűz a szomszédos tornacsarnok faskamarájában tört ki, s mire észrevették, az iratok legnagyobb részét elhamvasztotta. Szerencsére a városi levéltár legbecsesebb része a városházán őriztetik és az Óvárban elhelyezett levéltár a városi vezető körök állítása szerint jobbra ujabbkori iratokat foglal magában, de a veszteség mégis igen nagy, annál nagyobb, mert a levéltár ez anyaga soha rendszeresen átkutatva nem volt, s így benne a városi kulturális történetének teljesen felhasználatlan adatai mentek veszendőbe. Maga az eset annyira jellemzi azt az állapotot, melyben vidéki levéltáraink ügye sinylődik, hogy lehetetlen egyszerűen napirendre térnünk felette. A selmeczbányai városi levéltár rendezésének kérdése évek óta foglalkoztatta a városi hatóságot. A törvényhatósági bizottság ismételten elhatározta az óvári levéltár rendezését, de e határozatát a városi hatóság szakértők és anyagi eszközök hiányában nem valósíthatta meg. Csak legutóbb, ez év január havában lépett a városi tanács a cselekvés terére, midőn a városi múzeum és könyvtár létesítése érdekében előkészítő bizottságot küldve ki, eleve kimondta, hogy ez irányban megkezdett tevékenységét a városi levéltár rég óhajtott rendezésére is ki fogja terjeszteni. A néhány nappal később bekövetkezett tűzvész után, melyért az Óvár személyzetét méltán illetheti a gondatlanság vádjá, a határozat most már jórészt csak arra való, hogy annál érzékenyebbé tegye a veszteséget, mely a várost és az egész hazai kultúrát e levéltár elpusztulásával érte. Vajha e szomorú eset megszivlelendő figyelmeztetésül szolgálna azoknak az illetékes köröknek, melyek a vidéki levéltárak ügyének végleges rendezésére vannak hivatva.

Ismeretlen nyelvemlékek. Nyelvemlékeink száma ismét szaporodott. Dr. *Bartha József* a Nyelvtud. Közlemények ezidei első füzetében három, eddig ismeretlen nyelvemléket tett közzé. Minket a dolog már csak azért is érdekel, mert mind a három a Magyar Nemzeti Múzeum levéltári anyagából került napfényre. A közölt első nyelvemlék 1510-ből való s egy Boly helységbe (Zemplén m.) való ismeretlennek kára bevallását tartalmazza a leleszi konvent előtt, s B. *Leleszi bevalló levélnek* nevezi el. Ez a levél eredetileg félív alakú volt, de hosszában is, keresztben is ketté metszette valaki s most csak a két (ujabban összeragasztott) felső darabja van meg, s ennek megfelelően a szövegnek is csak az eleje és a másik oldalán a vége látható. A másik két nyelvemlék azonos tartalmu s a királyhoz intézett levél alakjában van szerkesztve és kelet nélküli. Az egyik tartalmilag is nagyobb terjedelmű s csak kibővítése a kisebbnek. B. a tartalomról — a történeti adatokkal összevetve — meggyőzően bizonyítja be, hogy a levelet Báthori István (1525.)

nádor Verbőczy István nádor ellen intézte II. Lajos magyar királyhoz, még pedig akkor, a midőn a Szapolyaiaknak az Ujlaki herceg hagyatékát, illetőleg a korona ellen folytatott pörében végleges döntés még nem történt (1526 február előtt); s így tehát ez a két levél a legnagyobb valószínűség szerint az 1525. év őszeről keltezhető. — E nyelvmemlék, mind a három, eredeti s így enemű nyelvmemlékeinknek eléggé gyér számát nem megvetendő anyaggal szaporítja; Báthori nádor levele pedig mint történeti adat is eléggé fontos és becses.

Budán irt török kézirat. A trapezunti cs. és kir. főkonzulátus ez év elején egy vaskos török kéziratot küldött be könyvtárunknak megtekintésre, melyet tulajdonosa, *Murád Soráde Zia Bey*, megvásárlásra följánlott. A kézirat 27·5 × 19·5 cm. kis ívrétben 402 levelet foglal magában, kötése egyszerű török bőrkötés átcsapódó taslával. A könyvtár igazgatósága megkeresésére *Szilády Áron*, a M. Tud. Akadémia r. tagja szives volt a kéziratot megvizsgálni s véleményét a következőkben összefoglalni: »Tabari arab történetirónak 912. körül (Kr. u.) irt világtörténeti művét (Tarikki Tabari) 963-ban Balami persára fordította. Az ő fordítását más történetirők az 1134 évig történt események leírásával egészítették ki, de Balami fordítása sokban eltér ez eredetitől. Balami perzsa szövegét bizonyos Ahmed pasa rendeletére (talán a nagy Szulejman szultán idejében) ismeretlen nevű író törökre fordította. Ennek a török fordítása e kézirat, melyet 1631 február havában Budavárában irt le a konstantinápolyi születésű Ali ibn Muhammed, mint ez a kézirat végén álló jegyzetben olvasható. Ez a török fordítása Tabari művének nyomtatásban is megjelent Konstantinápolyban, 1844-ben 5 ívrét kötetben.« E meghatározás alapján a könyvtár igazgatósága nem késett a közvetítő főkonzulatus útján komoly ajánlatot tenni a kézirat tulajdonosának, Zia bejnek, hogy azt a Magyar Nemzet Múzeum könyvtára számára megvásárolhassa. Kétségtelen hungarikummal állván szemben, annál kívánatosabbnak tünt föl annak megszerzése, mert a másfél százados török hódoltság ideje alatt folyó művelődésnek egyik emlékét látta a szóban forgó kéziratban. E művelődés emlékeinek ritkasága s e kéziratnak ama vonása, hogy Budavárában iratott, minden tekintetben igazolják, hogy a könyvtár messzebbmenő áldozattól sem riadt volna vissza e kézirat megszerzésére. Azonban Zia bey igényei messze meghaladták a könyvtár ajánlatát, s miután más oldalról a Konstantinápolyi török nemzeti könyvtár is hajlandó volna a kéziratot megvásárolni, Zia bej elhatározta, hogy, ha érte a 100 török fontot meg nem kapja, továbbra is megtartja családi ereklyének. *E. P.*

A német könyvtárnokok első gyűlése. Az elmúlt év őszen Drezdában gyűltek össze a német filologusok és tanférfiak 44-ik kongresszusukra, melynek különös érdekességet kölcsönzött a bibliogra-

fiai szakosztály megalakulása. *Dziatzko*-nak sikerült meggyőzni a németországi könyvtárnokok legnagyobb részét az ilyen évenkénti összejevetelek nagy fontosságáról, s most már az említett kongresszus keretében minden évben találkozni fognak a bibliografiai német szakemberei a fontosabb ügyek megbeszélésére. Most is nagyon nevezetes és részben aktuális kérdések szerepeltek a napirenden. *Schwenke* königbergi könyvtárigazgató a XV. és XVI-ik századbeli német könyvkötésről, *Luther* berlini könyvtárnok a reformáció bibliografiájáról s ennek jelentőségéről a német nyelv történetére nézve, *Burger* lipcei könyvtárnok a fotografiának a könyvtári életben való alkalmazásáról, *Milch-sack* wolfenbütteli könyvtárnok a könyv alakjairól, *Eichler*, a gráci könyvtár fiatal amanuensis a könyv értékéről a renaissance korában, *Frankfurter* (Bécs) és *Haebler* (Drezda) a katalogusokról, utóbbi az őnyomtatványok katalogizálásáról tartottak előadást. Ugyancsak a katalogus-kérdést tárgyalta *Dziatzko* nagyszabásu munkálatában, melyre közelebbről vissza kell még térnünk. Nagyon praktikus eszmét pendített meg *Graesel Armin*, mikor egy Németországban felállítandó könyvtármúzeum szükségességét fejtegette. (e.)

Levéltári kongresszus Nürnbergben. A német historikusok kongresszusa, mely f. é. ápril 13-tól 15-ig tartja üléseit Nürnbergben, napirendjébe fölvette a levéltárak kérdését is, és pedig első sorban azon határozat megvitátását, melyet az innsbrucki kongresszuson hoztak, s mely a levéltárak anyagának hozzáférhetőségét, főleg a záros határpontot illeti. Érdekesebb ennél a másik, szintén levéltárra vonatkozó tárgy, a vatikáni levéltár anyagának átkutatása, melybe nagyobb rendszert akarnak hozni, s intenzivebb kutatást sürgetnek. E kérdésnek referensei *Welch* dr. belső titkos tanácsos, a karlsruhei tartományi főlevéltár igazgatója és *Hansen* dr., kölni városi levéltárnok, a római levéltárak legalaposabb ismerői. Megemlítjük még, hogy dr. *Steinhausen*, a jenai egyetemi könyvtár könyvtárnoka, indítványt nyújtott be, mely szerint vétessék tanulmányozás alá a kérdés, miként lehetne összefoglaló művelődéstörténeti forráspublikációkat előkészíteni s közzétenni. A kongresszusra külön meghívók nem adtak ki; a jelentkezéseket többek közt *Hansen dr.*, Köln város levéltárnoka fogadja el.

A—y.

Maresius és Baka Péter irodalmi harczának történetéhez. A *Magyar Könyvesház* rovatában Szabó Károly és Hellebrant Árpád Régi Magyar Könyvtára III. kötetének adalékul közöltem *Knollarothzi Péter János* egy *Irenaeus Simplicius Philadelphus* álnév alatt irt munkáját, mely Gröningben, 1649-ben jelent meg. E munka adatai alapján a Régi Magyar Könyvtár III. kötete 1382. számánál olvasható jegyzetet a következőkben egészíthetjük ki: *Maresius Sámuel* gröningai hittanár 1648-ban a magyar ref. egyház kormányására vonatkozó bizonyos tételeket elnöklete alatt két magyar tanulóval (*Ujvári Tamással* és *Diószegi Bónis Mátyással*) vitatott s azokat »Quaes-

tionum aliquot Theologicarum . . . decisio Academica» czim alatt egybegyűjtötte és kiadta. Ez ellen írta *Szatmári Baka Péter* »Defensio simplicitatis ecclesiae« (Franeker, 1649) czimű munkáját, (R. M. K. III. 1724. sz.) mely ellen *Knollarothzi P. J.* ugyanazon évben *Irenaeus Simplicius Philadelphus* álnév alatt lépett fel a most közölt Epistolájával. Erre felelt aztán *Baka Péter* a *Vindiciae* cz. (Franeker, 1663.) munkájával, mely a R. M. K. III. kötetében idézett szám alatt van ismertetve.

Révész Kálmán.

Adatok Szily András működéséhez. A podolini kegyesrendiek gimnáziuma *Szily András* egy kézirati művét őrzi könyvtárában, melynek tartalma: 1. Institutionum synopsis; 2. In physiologiam Aristotelis disputationes Academicae; 3. Disputatio de generatione et corruptione in libros de ortu et interitu. E kéziratot *Szily András* következő bejegyzései teszik reánk nézve érdekessé:

»Anno 1639 Cursus philosophicus Tyrnavia in archiepiscopali academia sub magnae memoriae et sanctae vitae r. p. Luca Kr. (a név olvashatatlan) per me infrascriptum, sed eotum illustrissimi domini domini comitis Nicolai Palfy praeceptorem excerptus et in anno 1678. r. patri Joanni piarum scholaru in Privigie religioso sacerdoti, mihiq; in Thermis existenti patri spirituali transcriptus et donatus.

Andreas Szily.

E bejegyzés a szöveg előtti levélre van írva; kiegészíti azt a szöveg egyik tisztán maradt levele előtti lap beírása: In festo S. Joannis Evangelistae anno 1641 in Decembris. Ebből megtudjuk, hogy Szily az 1639 és 1641. évek között volt akadémiai hallgató.

A kötés belső lapja Szily festett nemesi czímerét viseli, melynek heraldikai leírása a következő: Arany mezőben lovas vitéz páncélja fölött hosszú vörös öltönyben, karddal viv egy más páncélos sisakos lovaggal, ki lánczos buzogánnyal sújt feléje. Oromdisz: koronából növekvő páncélos sisakos férfi, jobb kezében lánczos buzogánnyal. Sisaktartó: ezüst-vörös, arany-kék.

Szily András a XVII. század derekán Püspöki községben plébános volt, 1654-ben esztergomi kanonok, majd fölszentelt scopiai püspök lett, mint ilyen halt meg 1682-ben. Irodalmi munkásságának termékeit Szabó Károly Régi Magyar Könyvtárából (I. k. 1241., 1292., 1366. sz.) ismerjük.

Sz. K.

MAGYAR KÖNYVSZEMLE. — REVUE BIBLIOGRAPHIQUE HONGROISE.

Publiée par la bibliothèque du Musée National Hongrois
sous la rédaction de M. le dr. Jules Schönherr.

Quatre livraisons par an; prix du volume | Nouvelle série. VI. volume. 1. livraison.
3 florins = 6 francs = 5 marcs. | Janvier-Mars 1898.

Sommaire.

La Bibliothèque du Musée National Hongrois en 1897.	1
François Kollányi. Les bibliothèques de l'État d'Italie	18
Jules Sebestyén. L'age du code Pray (Avec 3 planches)	46
La réorganisation des archives de la capitale Budapest	51
Bibliothèque hongroise. (Nouvelles pièces relatives au Répertoire des vieux livres hongrois imprimés jusqu'à l'année 1711.) I. Imprimés en langue hongroise. Par <i>François Kanyaró, Ignace Horváth,</i> <i>Árpád Hellebrant, Zoltán Ferenczi</i> . II. Imprimés en Hongrie en lan- gues étrangères. (Par <i>Árpád Hellebrant, Ignace Horváth, Etienne</i> <i>Török</i> .) III. Imprimés à l'étranger en langues étrangères. (Par <i>Louis</i> <i>Kropf, Etienne Török, Coloman Révész</i> .)	57
Indicateur officiel. Le loi sur exemplaires obligatoires des imprimés et son exécution	63
Intendance des musées et des bibliothèques	82
Rapport sur l'état de la bibliothèque du Musée National Hon- grois dans le 4. trimestre 1897	91
Littérature. Schema Primum Generale. (<i>Louis Dézsi</i> .) Chefs-d' oeuvre de l'art hongrois. Redigés par Eugène Radisich. (<i>E-r.</i>) Thomas Szana, Délivrance de la presse. (<i>e.</i>) Albert Maire, Manuel pratique du Bibliothécaire. (<i>E-r L.</i>) Revues des périodiques: I. Revues hon- groises. II. Revues étrangères.	
Notes divers. Conseil du Musée National Hongrois. Avancement. Remer- cement. Destruction des archives d'Óvar de Selmeczbánya. Reliques inconnues de la langue hongroise. Manuscrit turc écrit à Bude. (<i>E.P.</i>) La première asssemblée des bibliothécaires allemands. (<i>e.</i>) Congres archiviste. (<i>A-y.</i>) Pièces relative à l'histoire des luttes littéraires de Maresius et Pierre de Baka. (<i>Coloman Révész</i> .) L'activité d'André de Szily. (<i>Sz. K.</i>)	96
	108

Adresse de la rédaction et de l'administration: *Magyar Könyvszemle.*
Budapest, Musée National Hongrois.

A Magyar Könyvszemle régi folyamának két teljes példányát (I—XVI. kötet)
25 frtjával, a II—XVI. köteteket egyenként 2 frton, együtt 20 frton bocsátjuk
előfizetőink rendelkezésére. Megrendelések a Magyar Nemzeti Múzeum pénztári
hivatalához intézendők, mely az összeg előzetes beküldése esetén a szállítást
bérmentesen eszközli.

kath. gimnázium, Márm.-szigeti tanítóképző, Miskolczi ev. egyház megye könyvtára, Nagybányai áll. főgimnázium, Nagybánya város tanácsa, Nagy Iván, Nagykőrösi ref. tanítóképző, Nagyvárad kir. jogakadémia, Némethy Lajos. Báró Nyáry Jenő, Országos kaszinó, Országos levéltár, Ortway Tivadar, Pécsi püspöki könyvtár, Piukovics József, Pozsonyi ev. liceum, Báró Radvánszky Béla (2 pld.), Ranschburg Gusztáv, Ráth György, Reiner Zsigmond, Ifj. Reiszig Ede, Récsey Viktor, Rumbold Bernát, Rupp Kornél, Sátoraljaújhelyi kath. főgimnázium, Seps-Szt.-Györgyi székely nemz. múzeum, Szabadkai községi főgimnázium, Székelyudvarhelyi áll. főreáliskola, Szent-István-Társulat, Széll Farkas, Szily Kálmán, Szombathelyi kath. főgimnázium, Szombathy Ignác, Tagányi Károly, Gróf Teleki Géza, Temesvári kath. főgimnázium, Temesvármegye alispáni hivatala, Tóth Samu, Zalán Lipót János, Varju Elemér, Verseczi főreáliskola, Vécsey Tamás.

Az 1898. évi folyamra: Besztercei polgári fiúiskola, Bpesti VIII. ker. főgimnázium (2 frt 70 kr.), Csoma József, Debreczeny János, Dévai áll. főreáliskola, Gerold és társa, Gränzenstein Béla, Gyárfás Tihámér, Hódmező-vásárhelyi ev. ref. főgimnázium, Honvédelmi miniszterium (1.50), Karácsonyi János, Kassai kir. jogakadémia, Képviselőház könyvtára, Keszthelyi gróf Festetich könyvtár, Kolozsvári ev. ref. kollégium, Losonczy áll. főgimnázium, Ludovika Akadémia, Major Lajos, Márki Sándor, Báró Mednyászký Dénes, Meliorisz Béla, Miskolczi polg. iskola, Nagykőrösi ev. ref. főgimnázium, Palezer Ernő, Pannonhalmi főapátság, Pénzügyminiszterium, Pór Antal, Pozsonyi kath. főgimnázium, Révay Leó (2 pld.), Selmezbányai ev. liceum, Seps-Szt.-Györgyi székely nemz. múzeum, Szalay László, Szatmári kath. főgimnázium, Szegedi Somogyi-könyvtár, Szendrei János, Szent-Iványi Zoltán, Székelyudvarhelyi ev. ref. kollégium, Szombathelyi papnevelő intézet, Ungvári kath. főgimnázium, Gróf Vigyázó Ferencz, Zilahi ev. ref. kollégium (2.70), Zimmermann Ferencz.

Az 1899. évi folyam: a: Dévai áll. főreáliskola (2 frt), Kolozsvári ev. ref. kollégium (2 frt.)

A Magyar Könyvszemle új folyama.

A Magyar Nemzeti Múzeum könyvtára 1893-ban a Magyar Könyvszemle új folyamát indította meg.

A folyóirat, mint a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárának hivatalos kiadványa s a magyar bibliografia egyedüli szakközlönye, 1876 óta áll a hazai tudomány érdekeinek szolgálatában. Első sorban a múzeumi könyvtár érdekeinek előmozdítására lévén hivatva, ismerteti annak egyes csoportjait; beszámol az év gyarapodásáról, a végzett munkáról és teljes megbízható képet ad a könyvtár belső életéről. Ismerteti a hazai és külföldi könyv- és levéltárakat, kiváló figyelmet fordítva ezek magyar és speciális bibliografiai vonatkozású anyagának felkutatására és közzétételére. Számot ad a hazai és bibliografiai irodalom termékeiről s figyelemmel kíséri a külföldi irodalom hazánkra vonatkozó kiadványait.

A Magyar Könyvszemle évnegyedes füzetekben, évenként márczius, június szeptember és december hónapokban jelenik meg 24—26 ívnyi terjedelemben, több műmelléklettel. Előfizetési ára egész évre 3 frt; a könyvtárosi forgalomban 4 frt; egy-egy füzet ára 1 frt.

Az előfizetési pénzeket a **Magyar Nemzeti Múzeum pénztári hivatala** fogadja el; a folyóirat szellemi részét érdeklő közlemények a **szerkesztő czimére** a **Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárába** küldendők.

Megjelent és a szerkesztőségénél, a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárában kapható: *A hazai hírlapirodalom 1897-ben. I. Szinnyei József, A magyar hírlapirodalom. II. Kereszty István, A nem magyar nyelvű hírlapirodalom.* Ára 40 kr., a könyvtárosi forgalomban 50 kr.